

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra politologie

Vliv nerostného bohatství na úroveň demokracie v Latinské Americe

Diplomová práce

Autor: Bc. et Bc. Tereza Kůrková
Studijní program: N6701 Politologie
Studijní obor: Politologie - latinskoamerická studia
Vedoucí práce: Mgr. Karel Kouba Ph.D., M.A.

Hradec Králové, 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala (pod vedením vedoucího diplomové práce) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Readingu dne 15.6.2015

Anotace

KŮRKOVÁ, TEREZA. *Vliv nerostného bohatství na úroveň demokracie v Latinské Americe*. Hradec Králové : Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2015. 90 stran. Diplomová práce.

Magisterská diplomová práce zkoumá vliv, který mají nerostné suroviny a zisky z nich na demokracii latinskoamerických států v rámci širší debaty demokratizace a příčin jejího útlumu. Nejdříve je představen teoretický základ a předpoklady vyslovené M. Rossem, které mluví o negativním vztahu mezi zásobami ropy a mírou demokracie. Hlavní teoretická linie je inspirována knihou *Ropná kletba právě* od Michaela Rosse, vydanou v roce 2012. Dále je představena latinskoamerická demokracie. V rámci ustavení jednotlivých proměnných jsou představeny základní argumenty modernizační teorie a institucionálního přístupu k demokratizačním teoriím.

Přístup je zvolen empiricko-analytický. Z metodologického hlediska se bude práce opírat o metodu komparativní srovnávací analýzy. Míra demokratizace jednotlivých států je analyzovaná pomocí proměnných vycházejících z různých teoretických přístupů ke studiu demokracie. Kromě podrobně popsaného nerostného prokletí jsou zařazeny také modernizační a institucionální argumenty. V centru hypotézy práce je předpoklad, že bohatství nabyté čerpáním a obchodováním s nerostnými surovinami má negativní vliv na rozvoj demokracie. Cílem je rozhodnout, zda jsou teoreticky podložené proměnné platné v prostředí Latinské Ameriky.

Klíčová slova: demokracie, Latinská Amerika, QCA, nerostné prokletí

Annotation

KŮRKOVÁ, TEREZA. *The Impact of Natural Resources on the Level of Democracy in Latin America*. Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové, 2015. 90 stran. Master Diploma Thesis.

Master thesis considers impact of natural resources and its financial gains on Latin American democracy. The impact is considered within the wider debate of democratization and possible causes of its decline. Firstly the theoretical framework and so-called natural resource curse arguments are introduced. The natural resource theme is originally inspired by the book published in 2012 called *Oil Curse* by Michael Ross. Secondly main characteristics of Latin American democracy are briefly introduced. Major democratisation theory arguments from the traditions of modernisation theory and institutional approach are brought in within the description of the independent variables.

Empirical analytical approach has been chosen for the thesis, which relies on the qualitative comparative analysis as its methodological framework. The extent of democratisation of each case is analysed by variables stemming from various theoretical approaches towards democracy and its success. In the centre of hypothesis of this thesis is assumption that the resource curse winfalls have negative effect on the development of democracy. Aim of the thesis is to examine whether the generally accepted causes of democracy decline are valid in the Latin American region.

Keywords: Democracy, Latin America, QCA, Resource Curse

OBSAH

1	Úvod.....	1
1.1	Nerostné prokletí.....	5
1.2	Demokracie.....	9
2	Kvalitativní srovnávací analýza / QCA.....	17
2.1	QCA s fuzzy množinami.....	17
2.2	Případy.....	19
3	Proměnné.....	21
3.1	Demokratizace - KDI.....	22
3.2	Modernizační socioekonomické vlivy – PRIN, GRAM, IPR.....	26
3.3	Nerostné prokletí – PROD.....	33
3.4	Institucionální příčiny – POL, FRA.....	40
3.5	Národní a mezinárodní vlivy – ALBA, KPOD.....	43
3.6	Shrnutí – Prahy pro kalibraci.....	48
4	Analýza.....	49
4.1	Hodnoty podmínek po kalibraci.....	50
4.2	Téměř nutné a téměř postačující podmínky.....	50
4.3	Pravdivostní tabulka.....	51
4.4	Výsledné kombinace podmínek.....	53
5	Výsledné kombinace analýzy.....	54
5.1	PROD*KPOD*alba (konz. 0.84).....	55
5.2	KPOD*alba*GRAM (0.87).....	61
5.3	Polarizace legislativy jako překážka demokratického vývoje.....	61
5.4	Příjmová nerovnost jako překážka demokratického vývoje.....	69
6	Závěr.....	77
	Prameny a literatura.....	80
	Prameny.....	80
	Literatura.....	80
	Přílohy.....	91

Seznam tabulek

Tabulka 1 Trendy průběhu Vanhanenova indexu demokratizace.....	24
Tabulka 2 Pořadí států v kumulovaných indexech Freedom House a Vanhanena.....	25
Tabulka 3 Stupeň souhlasu s tvrzením: Demokracie má své chyby, ale jedná se o nejlepší formu vlády.	47
Tabulka 4 Mezní hodnoty pro kalibraci fuzzy hodnot.	48
Tabulka 5 Hodnoty proměnných po kalibraci.....	50
Tabulka 6 Pravdivostní tabulka pro PRIN, GRAM, POL, PROD, ALBA, KPOD.....	52
Tabulka 7 Výsledek pravdivostní tabulky.....	53

Seznam grafů

Graf 1 Kumulovaný Vanhanenův Index	24
Graf 2 Příjmová nerovnost Latinská Amerika 2005 - 2015 – GINI	28
Graf 3 Hodnoty proměnné PRIN před kalibrací.	29
Graf 4 Hodnoty proměnné GRAM před kalibrací.	30
Graf 5 Vývoj indexu zdrojů výkonu společnosti	31
Graf 6 Hodnoty proměnné IPR před kalibrací.	33
Graf 7 Zápis do sekundárního vzdělávání.....	35
Graf 8 Institucionální kvalita států.....	36
Graf 9 Dostupnost informací vládního rozpočtu.....	39
Graf 10 Hodnoty proměnné PROD před kalibrací.....	40
Graf 11 Hodnoty proměnné FRA před kalibrací.....	42
Graf 12 Hodnoty proměnné POL před kalibrací.....	43
Graf 13 Hodnoty proměnné KPOD před kalibrací.	48
Graf 14 Vybrané téměř nutné podmínky KDI	51
Graf 15 PROD - Argentina 1990-2006	56
Graf 16 PROD – Chile 1990 – 2006	57
Graf 17 Nerostný příjem za zvýšené produkce na přelomu tisíciletí/trendy	57
Graf 18 Vizualizace vztahu proměnných PROD, KPOD, KDI	59
Graf 19 Příjem z nerostných surovin Brazílie, Dom. rep.....	60
Graf 20 GINI Index 2005 - 2012.....	69
Graf 21 Podpora demokratické vlády v Kostarice.	71

Graf 22 Příjmová nerovnost v Panamě – vývoj od r. 1995	73
Graf 23 Nárůst počtu městského obyvatelstva v Panamě	75
Graf 24 Panama - míra migrace	75
Graf 25 Panama - míra porodnosti	76
Graf 26 Stoupající => klesající trend	91
Graf 27 Stoupající trend	91
Graf 28 Klesající trend	91
Graf 29 Klesající => stoupající trend	92

Seznam zkratek

ALBA	Bolívarská aliance pro naši Ameriku
GINI	Giniho koeficient
HDP	hrubý domácí produkt
fsQCA	fuzzy QCA
OPEC	Organizace zemí vyvážejících ropu
PJ	Judicialistická strana (ARG)
QCA	kvalitativní srovnávací analýza
UCR	Radikální občanská unie (ARG)
UNDP	Rozvojový program OSN

1 Úvod

Práce se věnuje tématu demokratizace v regionu Latinské Ameriky. Přistupuje k ní z perspektivy nejznámějších teoretických přístupů. Z několika nejrozšířenějších teorií o demokratizaci a podmínkách jejího pokroku vychází proměnné této práce. Největší teoretický důraz je daný na nerostné prokletí, zatímco konečná debata je ovlivněna výsledky analýzy, která je inspirována QCA.

Koncept nerostného prokletí byl popsán Terry Karlovou jako *paradox hojnosti* (Karl 1997) nebo Michaelem Rossem jako *ropné prokletí* (Ross 2012). Prokletí spočívá v tom, že významné bohatství, které pochází z obchodu s nerostnou surovinou, se neprojevuje pozitivně v ekonomické, politické či společenské sféře státu. Podle zprávy UNDP o stavu demokracie v Latinské Americe (UNDP 2005) není její stav ideální a došlo ke zhoršení v otázce nerovnosti, chudoby a nezaměstnanosti (UNDP 2005: 43). Demokracie je velmi široký, obtížně měřitelný pojem. Práce se tak zabývá otázkou, zda existuje vztah mezi nerostným prokletím a demokratizací v latinskoamerických státech. Na první pohled se mohou zdát výroky UNDP zprávy ohledně chudoby neuvěřitelné právě kvůli možnostem, které teoreticky velké zdroje příjmů přinášejí. Nerostné prokletí je koncept, který by mohl podobné problémy pomoci vysvětlit u producentských zemí. Je představeno jako jedna z možných podmínek pro přežití či nepřežití demokracie ve státech Latinské Ameriky. Kromě teorie nerostného prokletí jsou analyzovány i ostatní všeobecně známé teorie faktorů podporujících či mařících přežití demokratických režimů. Demokratizace je zde chápána jako proces zavádění demokratických praktik do politiky států a jejich následné udržení se v praxi. V Latinské Americe je několik států, které objektivně nejsou úspěšné v dlouhodobém udržení demokracie jako jediné možnosti vládnutí, a stejně tak je zde několik zemí, které oplývají významnými zásobami nerostných surovin. Zahrnutím i ostatních možných vysvětlení kromě teorie nerostného prokletí je možné zhodnotit jeho platnost v širší perspektivě.

Nutnost zabývat se tématem je shledána v možnosti osvětlit procesy a důsledky, které nerostné bohatství přináší. Je velmi nepravděpodobné, že by mohl výzkum plně zamezit zneužívání vidiny příjmů v kampaních politiků a jejich předvolebních slibů. Pochopení procesů, které jsou jejich nevhodným použitím spouštěny, by však v ideálním případě mohlo vést k realistickým představám o tom, jak v demokraciích zajistit výběr kandidáta s udržitelným plánem hospodaření. Voliči by na základě takového výběru mohli zvolit kandidáta, který bude schopen zajistit správné využití prostředků a předcházet nežádoucím důsledkům. Například státy, ve kterých jsou objeveny zásoby nerostného bohatství, se díky výzkumu Thorvaldura Gylfasona mohou vyhnout podcenění dlouhodobého významu dostatečného vzdělávání, které by přispělo ke zpomalení ekonomického růstu (Gylfason 2001a: 7). Oblast tématu nerostného prokletí je velmi široká a atraktivní nejen pro akademiky, ale také žurnalisty. Dochází tak k jeho hodnocení i v případech, které nejsou dostatečně vědecky podložené, a jeho význam se stává více symbolickým a méně respektovaným v případech, kdy je použit bez hlubší analýzy problému. Příkladem takového použití je několikanásobný nositel Pulitzerovy ceny Thomas L. Friedman, jehož První Zákon Petropolitiky (Friedman 2006) si všímá možného vztahu mezi cenami ropy, akceptování některých svobod a chováním autoritářských vůdců států vyvážejících ropu (Friedman 2006: 31). Z povahy a délky článku zavádějící tento zákon je jasné, že nejde o pokus plně analyzovat situaci v takové podobě, aby obstála ve srovnání se závěry akademiků, ale pro řadového čtenáře působí důvěryhodně a utváří tak jeho názor na producentské státy – z Friedmanova zákona by bylo například možné pochopit, že s vyšší cenou mají státní představitelé větší svobodu chování bez negativních důsledků na voliče.

Dezinterpretace v oblasti zisků z nerostných surovin se netýká pouze autoritativních států, států ohrožených horšícím se stavem demokracie, ale i zavedených demokracií ve stabilních částech světa. Příklad politické debaty, která předcházela skotskému referendu o nezávislosti, toto nebezpečí výborně ilustruje. Alex Salmond, v té době nejvyšší volený představitel Skotska, prohlásil: „*Konzervativci a labouristé jsou jediní lidé na světě,*

kteří tvrdí, že vlastnictví významného množství ropy a plynu je nějakým způsobem pro stát spíše kletba, než přednost. Každý jiný stát na světě by je považoval za přínos“ (BBC 2014: 14:45-14:54). Z následné reakce publika i neschopnosti médií zaregistrovat takto zavádějící argumentaci je zřejmé, že bývalý první ministr Salmond není jediný, kdo považuje podobný názor za všeobecně platný, a právě proto je žádoucí se problematice nerostného prokletí věnovat a pokusit se povědomí o této problematice napravit.

Latinská Amerika se ve studiích vyskytuje jako region odlišný od ostatních zařazených oblastí (Ross 2001, Dunning 2008, Ross 2012). Figuruje však převážně jako celek, a to byl podnět pro vznik této práce. Ross se věnuje především vlivu ropy v rámci demokratizace, a tak píše o Latinské Americe ve shodě s Dunningem jako o anomálii, jelikož v ní ropa znamenala více demokracie, zatímco ve zbytku světa tomu bylo naopak (Ross 2012: 85 – 86). Podobná tvrzení jsou platná v rámci debaty ohledně přechodů k demokracii, protože ve srovnání s blízkovýchodními státy byla opravdu Latinská Amerika výjimkou. Vystává však otázka, zda lze nerostnému prokletí přikládat váhu i pokud jsou srovnávány případy samotné Latinské Ameriky. Na rozdíl od pokusu o artikulaci nových poznatků o nerostném prokletí je v této práci koncept nerostného prokletí použit jako jeden z několika teoretických vysvětlení úspěchu demokratizace. Nejčastějším přístupem přijímaným v oblasti výzkumu nerostného prokletí je provádění prostorových /*cross-national*/ studií za využití regresní analýzy a metody nejmenších čtverců (OLS) ve snaze určit jaké indikátory jsou nejvíce spojeny s neúspěchem, který je popisován jako nerostné prokletí (Gylfason 2001a, Colgan 2011, Ross 2012, Bjorvatn et al. 2012, Schneider, Friedrich Altunbas, Thorton 2014). Tyto studie nezdědka obsahují více než sto případů s několikanásobně více daty, protože se snaží obsáhnout co největší počet možných výskytů nerostného prokletí, aby jej mohly lépe popsat či upravit již vyslovené procesy. Tato práce se cíleně zajímá pouze o omezený počet států, aby byla zachován regionální kontext.

Kombinace kvalitativního přístupu a srovnávání není zcela výjimečná (de Medeiros Costa, Moutinho dos Santos 2013¹), avšak místo provádění oddělené případové studie a srovnávání byla pro tuto práci zvolena kvalitativní srovnávací analýza (QCA)² (Gerring 2001, Kouba 2011, Rihoux, Ragin 2009, Ragin 2014). QCA je metoda, při které jsou případy hodnoceny na základě členství či nečlenství v množině důsledku, popřípadě míry členství. Rozlišujeme tři druhy QCA podle charakteru členství v množinách: ostré množiny, vícehodnotové množiny a fuzzy množiny (Rihoux et al. 2011: 9). Samotný proces začíná identifikací podmínek, případů a důsledku, kterým se budeme zabývat, následně jsou hodnoty proměnných zaneseny do pravdivostní tabulky a pomocí logické minimalizace dojde ke zkrácení podmínek na minimální formuli pro konečnou interpretaci případů ve světle objevené kombinace podmínek (Kouba 2011: 480 – 487, Grassi, Luppi 2014: 7 – 8). QCA umožňuje prokázat více kombinací podmínek vedoucích ke stejnému důsledku, a tak odhalit více možných kauzálních cest stejně jako upozornit na podmínku, která má roli ve více kombinacích (Rihoux et al. 2011: 12). Schopnost QCA povolit více než jednu kombinaci podmínek je důležitá pro tuto práci stejně jako možnost nepotvrdit teoretizovaný vliv proměnných. Pokud se například ukáže, že nerostný příjem lze z kombinace podmínek vyřadit beze změny důsledku, tak nerostné prokletí nebude částí jeho vysvětlení.

Aplikovaným typem QCA je tzv. fsQCA neboli QCA s použitím fuzzy množin. Tento typ je výhodný pro výzkum, ve kterém je obtížné dichotomicky rozdělit příklady, a proto zavádí možnost míry členství v množině, které může nabývat hodnot od úplného členství po úplné nečlenství, a tedy zahrnuje složitější postup z důvodu nutnosti kalibrace zlomové hodnoty určující, zda je případ více člen či méně (Grassi, Luppi 2014: 8). Grassi a Luppiová fsQCA shledávají jako velmi vhodnou pro

¹ De Medeiros Costová a Moutinho dos Santos používají jak srovnávání, tak případové studie pro vzhled do problematiky dodržování finančních zákonů na municipiální úrovni v Brazílii. Producentké státy porušovaly zákon o povoleném toku financí, zatímco kontrolní skupina států zákon dodržovala. (de Medeiros Costová, Moutinho dos Santos 2013: 794)

² „QCA se skládá ze souboru strategií a technik, které jak překleňují, tak přesahují kvalitativně-kvantitativní předěl ve výzkumu společenských věd“ (Ragin 2012: xix).

vyjadřování stupňů politické svobody, a ze stejného důvodu je využita i v této práci – pro vyjádření demokratizace v jednotlivých státech.

1.1 Nerostné prokletí

Většina literatury se vyhýbá definici prokletí samotného, i když jej ve svých dílech v podstatě charakterizují. Pro ilustraci uvedme alespoň pokusy o základní vysvětlení situace. V předmluvě ke knize *Escaping the resource curse* George Soros píše, že jde o: „*neschopnost zemí bohatých na nerostné suroviny profitovat z jejich přírodního bohatství*“ (SOROS 2007: XI). Důvody pro rozeznávání kletby jako paradoxu vycházejí z tradičního vnímání surovin jako zhmotnělého zdroje příjmu. Jedná se o stav, ve kterém státy či lokality nepocitují očekávané ekonomické ani společensko-sociální výhody (de Medeiros Costa, Moutinho dos Santos 2013: 789). Kenneths Omeje nadneseně shrnuje Autyho pojetí nerostného prokletí jako: „*paradox chudoby a válek obklopených darem přírodního bohatství*“ (Omeje 2008: 1). Jako rozsáhlé téma, které zasahuje do několika oblastí výzkumu, přitahuje problém nerostného prokletí mnoho specialistů, především ekonomy, politology a statistiky.³ Příliv literatury zabývající se nerostným prokletím byl dlouho omezený jak obsahově, tak metodologicky. Mnoho autorů článků publikovaných před rokem 2010 přiznává, že jejich vlastní výzkum víceméně pouze potvrdil nutnost dalšího výzkumu. V počátcích převažoval čistě ekonomický přístup.⁴ Papyrakis a Gerlagh připomínají původní představy rozvojových ekonomů působících v polovině 20. století, kteří považovali nerostné suroviny za jednoznačně pozitivní⁵ (Papyrakis, Gerlagh 2004: 182). Známý fenomén poukazující na nebezpečí náhlého zbohatnutí

³ Kromě níže zmíněných oblastí existuje více témat, které se často objevuje ve spojení s nerostným prokletím. Nejrozsáhlejší z nich nahlíží na prokletí jako na náchyllost ke konfliktům, a to jak mezinárodním, tak vnitrostátním (Gylfason 2001A, Koubi et al. 2014, Karl 2007, Hodler 2006, Palley 2003, Basedau, Richter 2011, Eldabawi, Soto 2014). Dalším faktorem objevujícím se v literatuře je zadlužení, kterému byly producentské státy vystaveny (O'Brien, Philip 1991 Mikesell 1997, Palley 2003, Nooruddin 2008).

⁴ Výzkum omezující se striktně na vztah ekonomického růstu není minulostí a stále se mu někteří věnují. Výsledky, ke kterým dochází, jsou často neověřitelné z důvodu charakteru společenských věd. Pro ilustraci uvedme závěry Papyrakise a Gerlacha: „*pokud vyloučíme nepřímé negativní efekty, tak přírodní nerostné zdroje přispívají pozitivně k ekonomickému růstu.*“ „... .., *Pokud by vláda úspěšně zabránila výskytu těchto nepřímých fenoménů, tak by stát benefitoval ze svého přírodního bohatství*“ (Papyrakis, Gerlagh 2004: 182).

⁵ Velká Británie a Německo sloužily jako příklady států, které byly díky železu a uhlí v centru průmyslové revoluce (Papyrakis a Gerlagh 2004: 182).

státu následkem objevu nerostného bohatství byl pojmenován holandská nemoc a vyjadřuje problémový stav, do kterého se dostane stát poté, co obchod s nerostnou surovinou způsobí útlum ostatních odvětví a nadhodnocení měny státu⁶ (Corden, Neary 1982, Mikesell 1991; Gylfason 2001; Mehlum et al. 2002; Gylfason 2001a; Humphreys, Sachs, Stiglitz 2007; Angrist, Kugler 2008; Blanco, Grier 2012). Sachs s Wernerem v roce 1995 pozorovali holandskou nemoc u skupiny producentských zemí, jejíž důsledky byly hrozbou pro vnitřní ekonomický růst (Sachs, Werner 1995: 22). Tento výzkum vedl k ustálení názoru, že jde o příjmy z nerostných surovin, které jsou hlavním ukazatelem pro nerostné prokletí – samotná přítomnost nerostných surovin státy neovlivnila do té doby, než byly buď objeveny, nebo než došlo k rozhodnutí nechat je těžít. Nerostné suroviny⁷ představují zvláštní typ zdroje příjmu, jelikož pro jejich existenci není třeba vyvíjet energii. Jsou však neobnovitelné a je nutné zabezpečit jejich těžbu a prodej⁸ (Humphreys, Sachs, Stiglitz 2007: 4).

Rentiérský charakter příjmu z nerostných surovin (především z ropy) je v literatuře hojně zastoupen. Hlavním znakem rentiérského charakteru je to, že nepochází z daní, a přináší tak jiná očekávání pro ty, kteří je mají na starosti, a současně jsou nestabilní (Gylfason 2001; Gylfason 2001a; Hodler 2006; Weyland 2009; Ross 2001; Ross 2012; Morrison 2009; Dunning 2009; Eldabawi, Soto 2014). Přímou inspirací pro podmínku PROD je proměnná ropný příjem na osobu (Ross 2012, Dunning 2009). Jeho výhoda spočívá ve skutečnosti, že zahrnuje celkovou produkci, tedy i domácí prodej a nejen export (Ross 2012: 16). Jelikož v latinskoamerickém prostředí nejde pouze o ropu, tak bude pro vyjádření nerostného příjmu využita proměnná, kterou přeformulováním Rossova konceptu zavedli Haber a Menaldo, celkový příjem ze zdrojů (Haber, Menaldo 2011).

⁶ Méně specializovaní autoři holandskou nemoc s nerostným prokletím přímo zaměňují (Friedman 2006: 31).

⁷ Zatímco politologický proud se vyjadřuje někdy obecně o nerostných surovinách, tak v ekonomickém proudu převažují studie zaměřené na státy vyvážející ropu a zemní plyn. Není to však pravidlem – například T.L.Karlová se také zaměřuje na ropu, což je u jejího zaměření na Venezuelu pochopitelné.

⁸ Země jsou bohaté jenom relativně, protože jejich bohatství leží v zemi a je potřeba trhu, aby ho mohli prodat (Heal 2007: 157). Státy závislé na vyčerpateľné surovině přivádějící výrazně vysoký kapitál si navíc vytváří ekonomickou enklávu, čímž se strukturálně odlišují od států bez surovinové závislosti (Karl 1997: 47 – 48).

Nejenže jsou příjmy velmi vysoké a nezanedbatelné – problém často tkví v tom, že mohou být nepřiznány v plné míře či dokonce úplně zatajeny (Ross 2012: 6). Zatajování, nepřehlednost systému financí a korupce jsou dalšími problémy, které se v nerostně prokletých státech objevují a byly zaznamenány a studovány (Palley 2003, Gylfason 2001a, Karl 2007, Aldave, García-Peñalosa 2008 Nooruddin 2008, Ross 2012, Colgan 2013, Wadho 2014, Uberti 2014). Oficiální priznání příjmů neobsahují finance, které neprochází rozpočty, a proto se obecně jejich toky těžko kontrolují. Snaha o kontrolu se ze strany obohacujících se elit nedá očekávat (Soros 2007: XIV). Netransparentnost v tomto případě činí pokusy o výzkum v oblasti rent velmi obtížné, jelikož je mnoho případů států, u kterých neexistuje možnost objektivně zhodnotit výšku a toky příjmů. Zejména ve státech s neupevněnou demokratickou tradicí či fragmentovanými stranickými systémy si jednotliví politici nikdy nemohou být jisti, že budou u moci následující kalendářní rok, natož následující volební období - mnoho z nich proto jednoduše podlehne pokušení finanční injekce pocházející z rent pro podporu své volební kampaně pro dosažení krátkodobého cíle udržet se u moci a u přísunu financí i nadále (Dunning 2009: 381). Problém se zatajenými financemi je zřejmý – nelze hodnotit, nakolik jsou finance doopravdy zatajovány. Pro zohlednění tohoto aspektu je provedeno srovnání států na základě dostupnosti rozpočtových informací vycházející z dat Open Budget Indexu. Státy s velkým nerostným bohatstvím a nízkým ekonomickým růstem přilákaly pozornost i na další problematice oblasti. Výzkum ekonomického růstu rozvojových zemí v letech 1970 až 1993 potvrdil, že producentské země zaznamenaly nižší míru ekonomického růstu, když byly porovnány se zeměmi hospodařícími bez nerostných příjmů (Auty, Mikesell 1998: 6). Navazující výzkum přidal některá další zjištění. Například zkoumání vztahu nerostného prokletí a sníženého růstu přivedlo T. Gylfasona na zkoumání útlumu investic do lidského kapitálu zasažených zemí⁹. K podobnému spojení mezi nerostným prokletím a lidským kapitálem došli i Blancová a Grier, kteří použili průměrnou délku

⁹ Ve své studii dokazuje, že se státy s vysokým přírodním kapitálem dopouští vytlačování ostatních typů kapitálů (zahraničního, sociálního, lidského a fyzického) (Gylfason 2001A: 16).

primárního vzdělávání (Blanco, Grier 2012: 386). Mezi nerostným nadbytkem existuje nepřímo úměrný vztah s využitím sekundárního školství¹⁰ (Gylfason 2001a: 7–8). Pro ilustraci stavu v této oblasti je opět provedeno srovnání případů v rámci procesu výběru proměnných.

Politologicko-vědní výzkum se vyznačuje zaměřením na vliv nerostného bohatství na politický a především institucionální rozvoj států, který je katalyzován tím, že se stát ocitne v pozici producenta cenné suroviny (Karl 1997, Luong, Weithal 2010, Orihuela 2012, McLaughlin et al. 2012). Instituce jsou zde chápány v neoinstitucionálním slova smyslu, formální i neformální¹¹. Průkopníkem je Terry Lynn Karlová, která po dlouhodobém sledování dění ve Venezuele s předstihem upozorňovala, že: *„závislost na specifické exportní komoditě formuje nejen společenské třídy, ale také samotné instituce státu, rámec rozhodování a počet osob podílejících se na tvorbě politiky“* (Karl 1997: 7). Společenský systém státu musí být funkční ve dvou dimenzích, aby bylo obyvatelstvo spokojené s tím, že vláda nakládá s příjmy z nerostného bohatství: v dimenzi politické participace a politické zodpovědnosti (Eldabawi, Soto 2014: 10). Dimenze politické participace je zastoupena v kumulativním demokratizačním indexu, viz popis jednotlivých proměnných. Státy, které podlely nerostnému prokletí, trpí třemi zásadními demokratickými deficity – zástupnickým, jelikož v nepřítomnosti daní neexistuje vazba občanů na stát, kontrolním, způsobeným nedostatkem regulace a vůle vytvářet předpisy¹², a informačním, protože bez zdanění se autority necítí vázány zpětnou vazbou (Karl 2007: 264 – 26). Politologicko-vědní studie poukázáním na roli institucí vyvracejí ekonomické teorie původu problémů ekonomického růstu. Tak tomu je i u Mehluma s kolegy, kteří vyvracejí poznatky Sachse a Wernera týkající se holandské nemoci jako vysvětlení špatného

¹⁰ Gylfason upozorňuje, že i u ostatních stupňů školství se prokázalo spojení, avšak u sekundárního byly výsledky nejvíce statisticky významné (Gylfason 2001a: 8).

¹¹ Na politologicko-vědním pólu debaty postupně vykrytalizoval paradox v rámci paradoxu: *„existence demokratických institucí a ‚dobrého vládnutí‘ je prerekvzitou pro únik před nerostným prokletím, ale stejně tak samotné prokletí brání vzniku takových institucí“* (Haarstad 2014: 977).

¹² Orihuela potvrzuje nutnost výzkumu regulace na základě historické analýzy situace v Chile, jehož vývoj řadí do tří období podle toho, jaké instituce a omezení byly aplikovány: fáze Interior (1830s -1930s), fáze CORFO (1930s-70s) a fáze Hacienda 1070s - současnost (Orihuela 2012: 20).

ekonomického růstu zemí zasazených nerostným prokletím (Mehlum et al. 2002). Pro koncept nerostného prokletí je významné jejich vyjádření institucionální kvality států, kterou považují za důležitou pro úspěch či neúspěch státu zaznamenat pozitivní ekonomický růst (Mehlum et al. 2002: 15).

1.2 Demokracie

Latinskoamerické demokracie se vyznačují několika znaky, které nejsou v evropském prostoru obvyklé. V rámci Latinské Ameriky se však jedná o shodné prvky, které vytvářejí prostředí pro kvalitní srovnání. Mezi tyto znaky patří: silný prezidencialismus, nízká důvěra v instituce, nedostatečná politická zodpovědnost, neo-klientelismus, neo-populismus a porušování lidských práv (Sznajder, Roniger 2003: 324). Některé další trendy se projevují ve většině států Latinské Ameriky. Došlo například ke zvýšení procenta žen v legislativních orgánech (UNDP 2005: 92). Místní *caudillismus*, jenž zde ovlivnil vývoj politických systémů a vedl k centralizaci moci v rukou exekutivy, stál podle di Piramové za vývojem slabých politických stran jako institucí legislativy, které stojí mnohem častěji na osobnosti jejich vůdce místo ideologie či třídy (di Piramo 2009: 183). Aktéři, kteří mají jednat v rámci pravidel institucí, avšak místo toho se snaží o jejich změnu¹³, jsou od devadesátých let přítomni v politických systémech napříč regionem (Munck 2004: 446). V latinskoamerickém prostoru je zastoupený neliberální typ demokracie. Podle Smithe a Zieglerové zde šlo o případ nestabilních režimů s častými tranzicemi, které sloužily jako předstupeň neliberální demokracie, která se následně stala nejčastějším typem¹⁴ politické organizace státu v regionu Latinské Ameriky v letech 1978 až 2004¹⁵ (Smith, Ziegler 2008: 33–36). O liberální demokracii, tedy typu režimu, ve kterém lidé především očekávají a upřednostňují demokratické řešení, šlo podle Wairda a Klineho pouze u

¹³ Jedná se například o ústavní změny či změny volebních zákonů.

¹⁴ V daném období šlo ve 40% o neliberální demokracii (Smith, Ziegler 2008: 34).

¹⁵ Ve své studii se soustřeďují na otázku, zda je období neliberální demokracie pro latinskoamerické státy konečné či pouze přechodné. Uznávají, že často šlo o přechodné období, které mělo umožnit cestu k plné demokracii, avšak jsou případy, kdy vedlo naopak k autoritářskému režimu (Smith, Ziegler: 37).

Chile, Uruguay, Kostariky, a po roce 2000 se tomu blíží Argentina, Brazílie, Mexiko, Dominikánská republika (Wiarda, Kline 2014: 67).

Latinskoamerické státy jsou pro akademické snahy kategorizace či zařazení nelehkou výzvou. Akademickou debatu zajímající se o latinskoamerickou demokracii lze rozčlenit do tří vln podle toho, jaký aspekt se nacházel v jejím středu. V sedmdesátých letech se první vlna zabývala pravděpodobností tranzice a převážně politickými faktory¹⁶, které ji ovlivňovaly (Tedesco 2004: 31). Druhá vlna debaty započala v osmdesátých letech spolu s tranzicemi a zaměřila pozornost na roli občanské společnosti a faktory ekonomické (Tedesco 2004: 31). Tedesco zmiňuje myšlenku posloupnosti¹⁷ prolínající se tranzicemi, která vedla k útlumu role státu jako instituce místo jeho restrukturalizaci (Tedesco 2004: 33). Tato role se spolu s kvalitou demokracie dostala do středu akademického zájmu až během třetí vlny debaty. V rámci této fáze debaty začalo docházet k rozlišování různých typů demokracie (Tedesco 2004: 34). Implikování dojmu, že více demokracie znamená spokojenější obyvatele, není v latinskoamerickém prostředí bezezbytku platná. Nejpočetnější skupina latinoameričanů je prodemokratická, avšak existuje i velká část obyvatel, která je buď protidemokratická, nebo nerozhodná (UNDP 2005: 133, 146).

Kvalita demokracie je koncept, jenž je možno pojmout na více úrovních. Larry Diamond a Leonardo Molino jej rozdělují do osmi dimenzí, které se týkají tří pochopení kvality demokracie – postup, obsah, výsledek (Diamond, Molino 2002: 22 – 23). Ačkoli je možné vnímat demokratickou tranzici a konsolidaci jako po sobě následující jevy, jde o produkt vývoje debaty ohledně demokracie a trendy, kterými prošla debata o demokracii, která se posunula do nové fáze – studia kvality demokracie a způsobů jejího

¹⁶ Jde o: „*faktory jako politická agenda, nestálé koalice, uzavírání paktů a elitní vůdcovské strategie*“ (O'Donnell, Schmitter and Whitehead, 1986). Na počátku jednoho z nich stálo Punto Fijo ve Venezuele v roce 1958, jenž poskytlo institucionální rámec pro spolupráci hlavních politických aktérů (Di John 2009: 200). V tzv. democracia pactada/pacted democracy se vládnoucí elity (ztělesněné hlavními stranami AD a COPEI) drží u moci tím, že omezují reprezentativnost systému, aby došlo k ochraně zájmů tradičních dominantních tříd (Karl 1997: 93). Uzavírání koalic a dosahování kompromisů je v tomto typu demokracie považováno za zcela nezbytné a zásadní (Di John 2009: 201).

¹⁷ Nejdřív vyřešit otázku armády, poté se zabývat ekonomikou a až poté řešit kvalitu demokracie (Tedesco 2004: 33).

měření (Costa Pinto et al. 2011: 447 – 448). K vyjádření stavu demokratizace je v této práci využito Vanhanenova indexu demokratizace s přihlédnutím k Freedom House indexu, tedy kombinace dvou indexů. Tyto indexy poskytují data v delším časovém rozpětí než některé novější a metodologicky vyzrálejší měřítka, které jsou však dostupné pouze pro několik málo posledních let.¹⁸ Jako důsledek pro QCA je použit kumulativní demokratizační index, KDI. Hlavní váha je dána na hodnoty Vanhanenova indexu demokratizace od roku 1991. Freedom House index jako perspektiva zachycení „západního“ pohledu na demokracii je pouze doplňkovým faktorem sloužícím pro srovnání a kontrolu relevance Vanhanenova indexu pro využití v pozdější analýze.

Časový rozsah v jakém autoři zasahují hluboko do historie je různý. Na jedné straně Thorpeová s kolegy považují za určující faktor politickou kulturu, která se s časem vyvíjí, a proto je nutné zahrnout podrobný historický vývoj přesahující dobu posledních několika let (Thorpe et al. 2012: 6). Ve smyslu vlivu nerostného bohatství na vývoj moderních států je nerostné prokletí zkoumáno od období prvních ropných šoků a vzniku OPEC. Rossovy studie se na druhé straně primárně zaměřují na několik posledních desetiletí a historické příčiny konzultují převážně schematicky. Jako důležitý zlom Ross vidí sedmdesátá léta, kdy došlo k rozpadu systému, v němž hrály hlavní roli tradiční naftařské společnosti, tzv. Sedm sester¹⁹, které stály za dlouhodobě stabilními a předvídatelnými cenami ropy na mezinárodních trzích (Ross 2012: 7). V září roku 1960 byla založena Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC)²⁰, která má nyní 12 plnohodnotných členů.²¹ Pro potřeby této práce by bylo zvoleno rozpětí od

¹⁸ Demokratický index EIU, který zahrnuje nejen obvyklá výkonnostní data ekonomik a volebních systémů, ale také data monitorující veřejné mínění a na rozdíl od počátků FH indexu uvádí metodologii jeho výpočtu (Kekic 2007: 8 – 11).

¹⁹ Mezi Sedm Sester se řadili předchůdci společností: Exxon, Shell, BP, Gulf, Texaco, Mobil a Socal.

²⁰ U prvotní myšlenky o zrodu OPEC stáli v šedesátých letech Abdullah Tariki za Saudskou Arábií a Alfonso Peréz za Venezuelu. (Sampson 1975: 160) Zakládajícími členy byli Írán, Irák, Kuvajt, Saudská Arábie a Venezuela (OPEC 2014).

²¹ OPEC zahrnuje státy: Írán, Irák, Kuvait, Saudská Arábie, Venezuela, Katar, Lybie, Spojené Arabské emiráty, Alžírsko, Nigérie, Ekvádor, Angola. (OPEC 2014) Sampson vysvětluje jeho založení jako odpověď na situaci, ve které byla „konfrontována soudržnost Sedmy, která si žádala reakci obdobným typem jednoty“ (Sampson 1993: 162).

roku 1992 z důvodu konce Studené války a vzniku multipolárního systému, ve kterém následný rozvoj států pokračoval.

Faktory vedoucí k udržení či zhroucení demokracie jsou věčným tématem politické vědy. Tradice, na kterou tato práce navazuje, byla započata pokusy vědců pochopit procesy a skutečnosti, které vedly ke zhroucení meziválečných demokracií.²² Na tento výzkum navazují studie zkoumající všeobecné vlastnosti demokratických států, které jim zajistily demokratický úspěch.²³ Celkem 55 různých údajných příčin vycházejících z těchto děl shromáždil v knize *Demokratizace a výkumné modely* Michael Coppedge. Pro přehlednost je řadí podle toho, zda hrají hlavní roli ve fázích přípravné a tranziční či jsou nutné pro přežití demokracie²⁴ (Coppedge 2012: 79). Shrnutí argumentů v oblasti podmínek pro vznik nebo konsolidaci demokracie z významných děl této oblasti ve stylu QCA provedli například Dirk Berg-Schlosser a Gisele De Meurová (1994) či Carsten Schneider s Claudiem Wagemannem (2006). Druzí jmenovaní jich uvádí nižší počet a používají je hlavně jako příklad při pokusu o vylepšení metodologické stránky QCA s fuzzy množinami. Berg-Schlosser s De Meurovou vypočítávají dohromady přibližně padesáti faktorů v podobě nezávislých proměnných.²⁵ Pro účely této práce nejsou zařazeny všechny faktory hodnocené jako žádané pro přežití demokracií v polovině dvacátého století. Teorie zabývající se tímto předmětem lze obecně dělit mezi narativní/historiografické teorie, institucionalistické teorie a strukturalistické teorie (např. Keating, della Porta 2008).

Výpis teorií zahrnutých v této práci nepředstavuje vyčerpávající výčet děl zabývajících se tématem. Existuje mnoho zajímavých a podnětných studií, které nabízejí výzkumně lákavé pohledy na problematiku

²² Častým podnětem v této oblasti je nečekaný přerod Německa z demokracie ve fašistickou diktaturu.

²³ Častým příkladem pro studium stranických či volebních systému bývá Velká Británie díky své dlouhé demokratické tradici a stabilitě stranického a volebního systému.

²⁴ Coppedge ukazuje práci pomocí tzv. checklistu, který slouží především jako všeobecný přehled a informace je nutné dále doložit, nicméně Coppedge upozorňuje na fakt, že určité charakteristiky podmínek demokracie se ve studiích objevují opakovaně i přesto, že celkově se jedná o nesystematický a metodologicky rozmanitý rozsah studií (Coppedge 2012: 92).

²⁵ I přes rozsáhlost počtu faktorů nejde o vyčerpávající výčet. Od roku vydání tohoto článku došlo k rozvoji výzkumu tranzic a mnoho autorů přišlo na nové okolnosti.

demokracie a jejího vývoje. Pro úplnost jsou připomenuty alespoň některé z těch, které jsou pro výzkum demokratizace významné, avšak do této práce nebyly zahrnuty, protože se věnují jiné fázi demokratizace. R. Luebbert studuje vliv stranické preference proletariátu zemědělského sektoru na typ režimu, který se ve státech ustaví (Luebbert 1987). Další je například studie S. Haggarta a R. R. Kaufmana vysvětlující vztah vývoje ekonomické politiky státu a tranzice proběhlé v období ekonomické krize a jejich vlivu na politické dohody nového státního uspořádání (Haggart, Kaufman 1997). Strukturální teorie zahrnují například argumenty, které vyslovil Moore či Stephens – obsahují rozbor třídního rozčlenění a z něho vycházejících aliancí a okolností. Některé proměnné nejsou zahrnuty proto, že se v nich případy shodují nebo by jejich srovnání bylo nerelevantní v časovém úseku, který je sledován. Ideálním případem je proměnná náboženství, přesněji řečeno proměnná vyjadřující přítomnost islámu (Muller 1997, Huntington 1991, Ross 1999). Linzova zásadní studie věnující se výhodám a nevýhodám prezidencialismu zde také není zahrnuta. Místo sledování typu politického systému jsou zahrnuty institucionální faktory týkající se stranického systému. Z literatury je izolováno osm proměnných – příjmová nerovnost, gramotnost, index rozdělení zdrojů (IPR), fragmentace a polarizace stranického systému, členství v ALBA, preference demokracie a příjem států z nerostných surovin. Proměnné jsou podrobně definovány v třetí části práce.

Data jsou čerpána z všeobecně používaných a přístupných data-setů. Největším problémem byla výzva obstarat data-sety, které zahrnují ideálně všechny případy, v tomto případě všech 18 latinskoamerických zemí. Navíc je nutné zvážit, zda nejsou data úmyslně manipulována či nevhodně sbírána (Wiarda, Kline 2014: 69). Pro sledování demokratického stavu jsou data přizpůsobena z kombinace Freedom House Indexu pro celou sledovanou dobu a Vanhalenova v letech 1991 až 2012. Data pro podmínky v QCA pocházejí například z *The Quality of Government Basic Dataset* (Dahlberg, et al. 2015), *Open Budget Survey* (Open Budget Survey), *Haber-Menaldo 2011 ASPR dataset* (Haber, Menaldo 2011), *Latinobarómetro* (Latinobarómetro), *World Development Indicators* (The Worldbank).

Jednotlivé datasety jsou uvedeny u příslušných podmínek, u kterých byly použity. Z důvodu zaměření práce na Latinskou Ameriku, se budeme věnovat i demokracii právě v této oblasti²⁶. Do analýzy jsou zahrnuty demokratické státy všeobecně přijatého rozsahu Latinské Ameriky. Jedná se tyto státy: Argentina, Bolívie, Brazílie, Dominikánská republika, Ekvádor, Guatemala, Honduras, Chile, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Salvádor, Uruguay, Venezuela.

Kritika konceptu nerostného prokletí a s ním spojené literatury se objevila nedlouho poté, co vědci začali spojovat nerostné prokletí a neúspěchy států v ekonomických otázkách. Pro úplnost uvedme některé z kritiků zastánců nerostného prokletí. Výrazná část kritiků se zabývá dokazováním nedostatečného průkazu vlivu příjmů z nerostných surovin na ekonomický růst. Raymond F. Mikesell uznává, že dopady holandské nemoci působí nepříznivě na jisté sektory ekonomiky. Tvrdí ale, že nerostné prokletí nebylo prokázáno a neutěšený ekonomický růst států bohatých díky prodeji nerostných surovin pramení ve skutečnosti z komplexnějších problémů, do kterých se dostaly přijetím nedokonalých politických strategií (Mikesell 1997: 198 – 199). Christa Brunnschweilerová a Erwin Bulte nesouhlasí s popisovanými ničivými efekty nerostného prokletí a dokazují, že neuspokojivý ekonomický růst ani špatné instituce nerostné prokletí nevyvolává²⁷ (Brunnschweiler, Bulte 2006: 20). V této souvislosti zmiňují i holandskou nemoc. Netěžební větve průmyslu a výroby, u kterých neproběhla industrializace, přispěly k tomu, že se staly státy závislémi na nerostné surovině (Brunnschweiler, Bulte 2006: 5). Matsel a Torvig z Trondheimské univerzity jako výsledek snahy o řádnou analýzu argumentů zhoubnosti holandské nemoci popsali tzv. optimální holandskou nemoc – stav, který nese její znaky, avšak nepůsobí výhradně škodlivě na ekonomiku státu (Matsel, Torvik 2003). Sachs věří, že finance nerostného původu mohou být významným přínosem, pokud jsou investovány do

²⁶ Ve výzkumu tématu nerostného prokletí je Latinská Amerika často jmenována buď jako výjimka nebo samostatný region. Takový postup je pochopitelný s přihlédnutím na množství studií, které se zabývají blízkovýchodními státy či státy uznávanými jako „staré demokracie“ (USA či Kanada).

²⁷ Souhlasí s výše zmíněným Mehlumem s kolegy (2002) a názoru o nerostném požehnání.

veřejných projektů, aby mohly sloužit více generacím namísto nárazového utrácení či dotování jednotlivých domácností a osobních aktivit jednotlivců²⁸ (Sachs 2007: 192).

Davis se ve své studii sektorové analýzy těžebního průmyslu také vyjadřuje proti tomu, že by nadbytek nerostných surovin mohl za všechny problémy, které se mu přisuzují. Kapacita státu například podle něj trpí přítomností etnické diverzity (Davis 1999: 221). Sektorové analýzy podle něj nezohledňují rozdíly způsobené vlivem cen na HDP a heterogenitu sektoru, obsahujícího jak rychle rostoucí ekonomiky, tak ekonomiky rostoucí velmi pomalu a tvrdí dále, že: „je obtížné určit empirickou kauzalitu mezi byrokratickou výkonností a ekonomickým růstem“ (Davis 1999: 226). Haber a Menaldo při zkoumání časového úseku zasahujícího před počátek příjmu z nerostné suroviny zjistili, že autoritářské režimy nejsou zvýhodňovány tak, jak tvrdí zastánci stabilizační vlastnosti nerostných příjmů (Haber, Menaldo 2011). Používání jednotlivých ukazatelů jako indikátorů zpochybňuje Morrison ve své studii ohledně vlivu nedaňových příjmů na stabilitu režimů.²⁹ Upozorňuje, že by se nedaněné příjmy jednotlivých typů (nerostné suroviny, zahraniční pomoc, půjčky apod.) neměly zkoumat zvlášť (Morrison 2009: 131).

Indexy typu Freedom House indexu či Open Budget Indexu jsou také terčem kritiky. Shrnutí kritického hodnocení Indexu Freedom House poskytl G. Munck v knize *Measuring democracy: a bridge between scholarship and politics*. Jako hlavní problémy Freedom House Indexu Munck vidí agregační pravidla, která nejsou nijak teoreticky propojena. Jejich výpis není dostačující, jelikož nevysvětluje jejich zvolení, naprostou rovnocennost proměnných a nejasný sběr dat, který trval až do roku 2006 než Freedom House začal publikovat i neagregovaná data (Munck 2009: 33). Při práci s daty tohoto think tanku je užitečné si uvědomit jeho původ a afilaci se zahraniční politikou Spojených států Amerických, a to i přes jeho

²⁸ Sachs navrhuje investovat do: infrastruktury v chudých zemích; vzdělání, vědy a technologií v zemích středního příjmu; a sociálního systému, hlavně zdravotní péče a důchodů, v zemích vysokého příjmu (Sachs 2007: 192).

²⁹ Příjmy nepocházející z daní mají stabilizující vliv na demokracie i diktatury, a proto by neměla být například zahraniční pomoc poskytována diktaturám (Morrison 2009: 131).

reformulaci cílů během více než století jeho existence (Freedom House 2015). Vanhanenův demokraticzační index má díky tomu, že je novější a splňuje více současné nároky na objektivitu vývoje indexů, výhodu metodologicky transparentního indexu (PRIO 2015). Podle Muncka má sice také nevyjasněné upřednostňování jednotlivých proměnných, avšak dostupnost neagregovaných dat tento nedostatek částečně napravuje (Munck 2009: 34).

2 Kvalitativní srovnávací analýza / QCA

Postup je řízen zvolenou metodou práce, kterou je kvalitativně srovnávací analýza neboli QCA. Její fáze, které jsou v práci následovány, jsou stručně představeny již v Úvodu. Zde je tento popis mírně rozšířen o znaky specifické pro QCA s fuzzy množinami. Dále je zde představen koncept dělení fs/QCA do dvou kroků pomocí rozlišení mezi vzdálených a bezprostředních proměnných. Proměnné použité při analýze jsou popsány v následující kapitole práce.

2.1 QCA s fuzzy množinami

Podmínky/proměnné vycházející z teoretických podkladů výzkumu není možné vyjádřit dichotomicky aniž by došlo ke zjednodušení, a proto bylo přistoupeno k využití mladší verze QCA, analýzy s fuzzy množinami. Pro výpočet fuzzy hodnot je možné určit několik prahů vyjadřujících míru členství v množině. V této práci je zvolen nejmenší možný počet prahů, tedy tři základní hodnoty: 1 představuje práh pro plné členství, 0 představuje práh pro plné nečlenství a bod největší nerozhodnosti. Pro míru členství je využito tzv. souvislé fuzzy množiny, ve které případy mohou nabývat neomezený počet hodnot v mezích určených zmíněnými prahy. Numerická hodnota odpovídající prahům členství a nečlenství se pro každou podmínku liší. Rozložení případů tím pádem neodpovídá vždy tomu, že případ s nejvyšší hodnotou je zároveň inspirací pro práh pro členství. Místo toho jsou jednotlivé prahy určeny především na základě znalosti podmínky, jejího účelu a teoretického pozadí a případů (Rihoux, Ragin 2009: 92). Důležitým aspektem použití Booleovské algebry je skutečnost, že s úbytkem numerické hodnoty se podmínce nesnižuje teoretický status (Portes, Smithová 2010: 600).³⁰

Fuzzy množiny jsou typem QCA umožňujícím stupňování členství, ke kterému dochází tak, že se numerické hodnoty převedou v rámci kalibrace do odpovídajících fuzzy hodnot. Kalibrace je provedena

³⁰ „Níc méně není jasné, zda je odkaz na stupeň členství v kvalitativní kategorii zásadně odlišné od měření stejné kvality kvantitativně“ (Coppedge 2012: 217).

následováním kroků správného kalibrování fuzzy množin podle Rihoux a Ragina (2009).³¹ Prahy pro kalibraci jsou určeny dvěma způsoby. První cestou byla inspirace literaturou, ze které jsou čerpány informace pro jednotlivé podmínky, tedy studie, které s indexy pracují či vysvětlující materiály k použitým datasetům. V případě, že podobné informace nejsou jasně dostupné, tak jsou prahy určeny buď s přihlédnutím k celosvětovým výsledkům jednotlivých databází anebo k jednotlivým případům.

Nevýhodou fuzzy množin je ve srovnání s ostrými množinami jejich problematické využití pravdivostní tabulky. V pravdivostní tabulce představuje každý případ jeden řádek obsahující informace o členství či nečlenství v dané množině. U fuzzy množin je toto vyjádření zkomplikováno tím, že se nejedná o dvourozměrnou tabulku, ale o prostorové vyjádření množin s ideálním rozložením případů v rozích vektorových prostorů. Výzkumníkům pomáhají přenést se přes tuto komplikaci tři vlastnosti fuzzy množin. Za prvé lze využít právě korespondence řad ostrých množin s rohy vektorového prostoru vyjádřeného fuzzy podmínkami, za druhé může pomoci možnost ohodnotit distribuci případů napříč možnými kombinacemi podmínek a za třetí je vypovídající také konzistence důkazů každé z kauzálních kombinací v rámci podmnožin (Rihoux, Ragin 2009: 103-104).

Dalším problémem při aplikaci fuzzy QCA je vypořádání se s vysokým počtem nezávislých proměnných, které se běžně vyskytují v společenskovědním výzkumu. Tento problém se snaží vyřešit Schneider s Wagemannem pomocí rozdělení analýzy do dvou kroků a zároveň dělením proměnných na vzdálené (*Remote factors*) a bezprostřední (*Proximate factors*) a jejich postupnou aplikací. Vzdálené proměnné jsou relativně stálé. Jejich původ je vzdálený od zkoumaného důsledku natolik, že jej současní aktéři nemohli ovlivnit, a jedná se tak z jejich pohledu o exogenní faktory (Schneider, Wagemann 2006: 760). Bezprostřední proměnné jsou v mnohém jejich opakem. Jedná se o proměnné, které se mění důsledkem

³¹ Mezi 9 bodů správného kalibrování patří jasná identifikace kategorií, obhájení nastavení prahů, eliminace irelevantních variací případů, vymezení crossover bodu vycházejícího z opravdové nevyhraněnosti, použití správného softwaru pro kalibraci a konečná kontrola, zda výsledné fuzzy hodnoty odpovídají očekávaným výsledkům (Rihoux, Ragin 2009: 93 – 94).

změn vyvolaných vědomě aktéry, důsledku se časově blíží a jsou s nimi blíže spjaty. (Schneider, Wagemann 2006: 760)

V rámci vygenerovaných možných kombinací vzniknou u ostrých množin zdánlivě „prázdné“ řady, tedy kombinace, kterým ve skutečnosti neodpovídají žádné z 20 případů. Takovým kombinacím se říká logické zbytky, protože přestože teoreticky existují, tak ve skutečnosti jsou „navíc“ kvůli nemožnosti přiřadit jim empirický případ. I přes svůj název nejsou logické zbytky nadbytečnými, jelikož se dají využít jako kontrafaktuální případy v dalším výzkumu (Rihoux, Ragin 2009: 112). Rozdělením fuzzy analýzy po vzoru Schneidera a Wagemanna dojde k významnému snížení počtu logických zbytků oproti původní analýze provedené pouze v jednom kroku³² (Schneider, Wagemann 2006: 763). Kombinace by měla dosáhnout členství alespoň 0,5, pokud se jí studie má dále zabývat. (Rihoux, Ragin 2009: 107) Při použití fuzzy množin je možné, že případy nabývající členství v důsledku nemusí nabývat členství v kombinacích podmínek určených jako nutná či postačující podmínka, jelikož je možné, že k důsledku vede více kauzálních cest. (Rihoux, Ragin 2009: 102).

2.2 Případy

Analýza zahrnuje osmnáct případů. Zatímco region Latinské Ameriky je často využíván v analýzách jako celek, tak je nutné upozornit na fakt, že takový přístup je zcela nevyhovující a jako jednotky výzkumu by měly sloužit pokud možno jednotlivé státy (Lagos 2006: 113). Případy v této práci odpovídají státům Latinské Ameriky v rozsahu, s jakým pracuje všeobecně uznávané Latinobarómetro:

Argentina, Bolívie, Brazílie, Ekvádor, Guatemala, Honduras, Chile, Kolumbie, Kostarika, Mexiko, Nikaragua, Panama, Paraguay, Peru, Salvador, Uruguay, Venezuela.

Z analýzy jsou vynechány země geograficky blízké Střední a Jižní Americe, které nesdílejí španělské či portugalské dědictví: Belize, Francouzská Guyana, Guyana, Surinam a dále většina střeadoamerických

³² Počet logických zbytků se např. v případě 8 proměnných rozdělených rovnoměrně mezi vzdálené a bezprostřední sníží z možných 255 ($2^8 - 1$) na mnohem přijatelnějších 30 až 66 (Schneider, Wagemann 2006: 762).

ostrovních států (Jamaika, Trinidad a Tobago, atd.). Kuba není zahrnuta z důvodu neexistence demokracie – dlouhodobě nesplňuje ani základní požadavky demokratického režimu. Haiti není zahrnuta, protože nesdílí srovnatelný historický španělsko-portugalský vývoj ostatních zemí a její demokratická tradice také nelze považovat za srovnatelně rozvinutou.³³

³³ Není výjimkou, že jsou tyto dva státy kvůli své historii vynechávány z latinskoamerických studií demokracie – Kuba i Haiti chybí například přívě i v databázi Latinobarometro.

3 Proměnné

Závisle proměnnou je zvolena rozdílná míra demokratizace jednotlivých států, zde vyjádřena pomocí kumulovaného demokratizačního indexu přímo odvozeného od Vanhanenova demokratizačního indexu. Nezávislé proměnné použité při analýze podmínek úspěchu demokracie pochází z všeobecně známých teorií zabývajících se přetrváním demokratických režimů. Data pro analýzu jsou vždy uvedena v závěru debaty ustavující jednotlivé proměnné v původní podobě pro možnost porovnání případů v reálných hodnotách, a následně jsou uvedeny pravidla pro kalibraci jednotlivých proměnných.

Přístupů k rozdělování skupin proměnných ve výzkumu demokratizace je několik. Michael Coppedge proměnné shrnul do čtyř skupin podle charakteru příčin – kultura a vůdcovství, ekonomika a společnost, stát a instituce a mezinárodní vlivy³⁴ (Coppedge 2012: 79). Rozdělení do šesti skupin podle autorů a oblastí, ve kterých hledají příčiny neúspěchu demokracií, zvolili Berg-Schlosser a De Meurová. Teorie dělí na: scioekonomické podmínky po vzoru Lipseta a Vanhanena, strukturálně historický přístup dle Moorea a Stephense, společenské struktury dle Luebberta, institucionální aspekty dle Sartoriho, Saniho a Hermense, Dahlovy všeobecné podmínky demokracie a dynamické aspekty závislé na aktérech dle Linze (Berg-Schlosser, De Meur 1994). Se zaměřením na kolapsy demokracií předkládají Diskin s kolegy 11 proměnných, které zahrnují: federalismus, prezidencialismus, proporcionalitu, konstitucionální slabost, štěpení, nefunkční ekonomiku, nepříznivou historii, fragmentaci,

³⁴ Coppedge vychází z myšlenek osmi zásadních autorů a děl teorie demokracie – Transitions to democracy: toward a dynamic model (Rustow 1970), Polyarchy : participation and opposition (Dahl 1971), Introduction: What makes for democracy? (Diamond 1995), The Social requisites of democracy revisited: 1993 Presidential Address (Lipset 1994), Politics in developing countries: Comparing experiences with democracy. (Diamond, Linz, Lipset 1995), Třetí vlna. demokratizace na sklonku dvacátého století (Huntington 1991), On the Third wave of democratization: A synthesis and evaluation of recent theory and research (Chull Shin 1994).

polarizaci, vládní nestabilitu a zahraniční vlivy³⁵ (Diskin et al. 2005: 303 – 304). Další typ dělení rozděluje přístupy ke konsolidaci demokracie do třech skupin: behaviorální, postojové a strukturální (Schedler 2001: 69). Skupiny se různí v příčinách a v úrovni měření. Nad rámec podmínek, se kterými pracují výše zmíněná shrnutí, je zde zařazena i proměnná vycházející z teorie nerostného prokletí.³⁶ Proměnné v této práci zohledňují výsledky uvedených shrnutí s vědomím, že aplikace výsledků studií na jinou oblast, než bylo původně zamýšleno, přináší problémy, které mohou být zvláště rozhodnutími přijatými v rámci operacionalizace a kalibrace hodnot (Coppedge 2012: 111, Berg-Schlosser, De Meur 1994: 269). Ne všechny vyřčené teorie se navíc dočkaly řádné operacionalizace – například Vanhanen upozorňuje na nemožnost testování tvrzení teorie závislosti, protože jednoduše nebyly řádně vysloveny významné hypotézy společně s testovatelnými atributy (Vanhanen 1997: 13).

3.1 Demokratizace - KDI

Přestože všechny případy prošly demokratizační tranzicí, tak nelze s jistotou tvrdit, že kvalita či úroveň demokracie se napříč latinskoamerickými státy neliší. Z kvalitativně srovnávací studie demokracie středoamerických států vyplývá, že státy nedosáhnou dokonalé konsolidace demokracie, pokud se jim nepodaří eliminovat loutkové představitele, kteří se místo voličům zodpovídají armádě, oligarchům či ostatním mocenským aktérům (Berntzen 2007: 590, 603). Cílem této práce není zkoumat, nakolik se liší v dosahu demokratického ideálu, ale zjistit, nakolik se shoduje koncept nerostného prokletí s ostatními teoriemi zabývajícími se podmínkami pro nezhoršující se stav demokracie.

Stav demokracie v latinskoamerických státech je zde vyjádřeno pomocí kombinace průběhu hodnot dvou indexů – Vanhanenova indexu demokracie, který slouží jako hlavní ukazatel, a indexu svobody od

³⁵ Jejich výsledky ukazují na vliv všech proměnných na kolaps demokracie s výjimkou federalismu. Fragmentace stranického systému a proporcionalita volebního systému je podle nich korelována s demokracií v opačném směru, než je očekáváno (Diskin et al. 2005: 303 – 304).

³⁶ Příjem z nerostných surovin se v dílech shrnujících podmínky přežití demokratického režimu neobjevuje téměř vůbec. To může být pochopitelně zapříčiněno datem vydání například u Berg-Schlosse a De Meurové.

Freedom House. Nejdříve jsou z datasetů izolovány latinskoamerické země v časovém rozpětí od roku 1991. Pro analýzu je nutné země rozdělit pomocí kalibrovaných hodnot podle toho, jak demokratické v daném období byly. Toho je dosaženo sečtením hodnot Vanhanenova indexu demokratizace všech sledovaných let. Tento krok je zvolen z toho důvodu, že u několika případů nelze demokratizaci objektivně zhodnotit jako jednoznačně se zlepšující nebo zhoršující, viz grafy trendů indexu jednotlivých případů v Příloze 1. Freedom House Index slouží jako ukazatel svobody a práv, která nejsou objektivně měřitelná jako v případě Vanhanenova indexu, je zde pro vytvoření perspektivy.

Vanhanenův index demokratizace se skládá ze dvou základních indikátorů demokratizace systému vyjadřující dvě její dimenze – politickou soutěž a participaci. Výjimečný je tím, že v procesu vyčíslování jejich hodnot se spoléhá ve velké míře na kvantitativní data (Vanhanen 2012: 17 – 18). Index zastupuje hodnoty obou indikátorů vyváženě, protože jeho autor jim přiřkládá shodnou důležitost, ale zároveň nepřipouští možnost vyvážení nedostatku jedné hodnoty nadbytkem druhé, tedy pokud je hodnota jedné z nich velmi nízká, tak se to v indexu promítne³⁷ (Vanhanen 2012: 16 – 17). Vanhanen zdůrazňuje možnost zvolit práh pro demokratický stát na libovolné úrovni, nicméně doporučuje 30 procent pro indikátor soutěže a 20 procent pro indikátor participace (Vanhanen 2012: 19). Nevýhoda Vanhanenova indexu je spojena s jeho objektivností, kvůli které není přihlíženo k jiným než měřitelným indikátorům. Tyto indikátory jsou ohroženy manipulací ze strany vládnoucích elit, a tak se v nich odráží spíše potenciál, kterého demokracie může nabývat, než demokracie jako vyjádření svobod a práv jednotlivce.

Latinskoamerické země nezaznamenaly za sledovaný časový úsek jednoznačný vývoj demokratizace – podle Vanhanenova indexu se v této oblasti nedá jednoznačně mluvit o zlepšení či zhoršení situace, jelikož ta se u jednotlivých států liší. Státy se dají volně rozdělit do čtyř skupin podle trendu indexu ve sledovaném období. První zaznamenala po přelomu

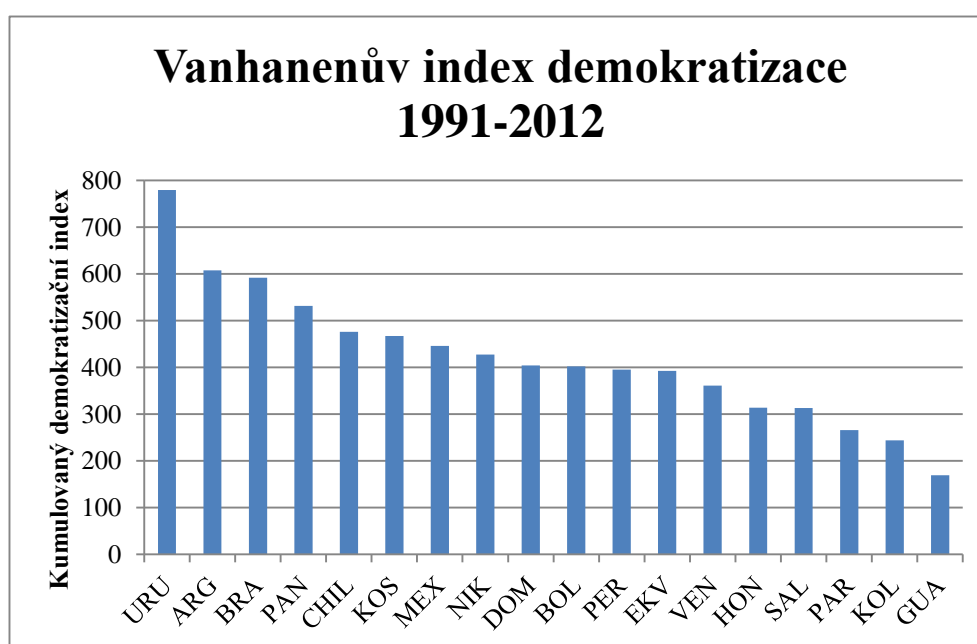
³⁷ Konečná hodnota indexu je získána vynásobením obou hodnot, tudíž pokud například dojde k zakázání politických stran, tak by ani nadměrně příznivá možnost participace nemohla hodnotu zvýšit (Vanhanen 2012: 17).

tisíciletí zlepšení, avšak její trend se navrátil do klesavé tendence, druhá zaznamenává zlepšující se trend, ve třetí jsou země, kde je trend zhoršující se nebo jsou hodnoty dlouhodobě nízké a čtvrtý je zpočátku klesající a následně stoupající. Pomocí MS Excel funkce vyznačení průměrných hodnot trendů jsou případy rozřazeny podle toho, jaký trend tento index zaznamenal v letech 1991 – 2012, viz Tabulka 1.

Země	Průběh Vanhanenova indexu demokratizace
Brazílie, Dominikánská r., Ekvádor, Guatemala, Mexiko, Nikaragua, Paraguay, Peru, Salvador	Stoupající
Argentina, Bolívie, Chile, Kolumbie, Panama	stoupající =>klesající
Kostarika, Venezuela	klesající =>stoupající
Honduras, Uruguay	Klesající

Tabulka 1 Trendy průběhu Vanhanenova indexu demokratizace
Zdroj: Vanhanen 2014. (pro grafické znázornění Příloha 1)

Pro účely pozdější analýzy je nutné vyjádřit demokratizaci za celý průběh sledovaného období, která může být díky následné kalibraci v jiném měřítku než podmínky popsané výše. Kumulovaný Vanhanenův index, vyjádřený v analýze zkratkou KDI umožňuje srovnávat země podle toho, nakolik byly ve sledovaném období úspěšné v demokratizaci politické soutěže a participace.

Graf 1 Kumulovaný Vanhanenův Index
Zdroj: Vanhanen 2014.

Freedom House Index je opakem Vanhanenova postupu v objektivnosti získávání dat. Po dlouhá léta nebyly zveřejněny ani indikátory vedoucí k hodnotám dvou složek indexu – civilních svobod a občanských práv. Všeobecně jsou Freedom House skóre přijímána jako ukazatele demokratičnosti států, avšak ve skutečnosti představují především to, jak jsou státy vnímány ze západoevropského úhlu pohledu na svobodu a demokracii, a to především v období před publikací deagregovaných dat. Sledované případy nezaznamenávají výrazné výkyvy a většina států se pohybuje v rozmezí dvou hodnot.

Pro srovnání s použitým demokratizačním indexem byly podobně sečteny všechny roční hodnoty sledovaného období, ze kterých byly státy/případy seřazeny od nejvíce svobodných (pořadí: 1) po nejméně svobodné (pořadí: 18). Zároveň jsou zde uvedeny pořadí států při použití kumulovaných hodnot jeho dvou složek politické participace a soutěže, u kterých případy dosahují mnohdy výrazně odlišných výsledků.

	FHI Občanská práva	FHI- Politická práva	KDI	KDI Politická soutěž	KDI Politická participace
Argentina	6	5	2	4	2
Bolívie	9	6	10	2	13
Brazílie	7	7	3	1	5
Dom. rep.	5	9	9	10	10
Ekvádor	10	10	12	15	9
Guatemala	18	17	18	18	18
Honduras	13	12	14	13	14
Chile	3	3	5	14	3
Kolumbie	16	14	17	16	16
Kostarika	2	1	6	8	6
Mexiko	12	11	7	3	11
Nikaragua	14	18	8	11	8
Panama	4	4	4	7	4
Paraguay	8	16	16	6	17
Peru	15	13	11	17	7
Salvador	11	8	15	9	15
Uruguay	1	2	1	5	1
Venezuela	17	15	13	12	12

Tabulka 2 Pořadí států v kumulovaných indexech Freedom House a Vanhanena.
Zdroj: Freedom House 2015, Vanhanen 2014.

Shodně svobodně/demokraticky je hodnocena podle obou indexů pouze Uruguay. Proto je práh absolutního členství v množině úspěšně demokratizovaných států stanoven na hodnotě 700 – jediná Uruguay dosáhne plného členství. Práh nejvyšší neurčitosti je určen pomocí srovnání hodnot států v tabulce 2 a rozdílem hodnot KDI politické soutěže a participace. Nejvíce rozporuplné státy v tomto ohledu jsou Kostarika, Mexiko a Nikaragua. Práh stanovený na 450 – Mexiko a Nikaragua se tedy blíží nečlenství, zatímco Kostarika se blíží členství v množině s případy s úspěšnou demokratizací politického procesu. Práh nečlenství je určen pomocí Vanhanenova výpočtu pro nedemokratický stát. Vanhanen určuje stát jako nedemokratický, pokud dosahuje v měřítku politické soutěže méně než 30% a participace 20%. To odpovídá kumulovanému demokratickému indexu 132.

3.2 Modernizační socioekonomické vlivy – PRIN, GRAM, IPR

Odkaz na modernizační teorie a socioekonomické vlivy vývoje demokratického zřízení nechybí v žádném akademickém zdroji zabývající se vznikem a stabilitou demokracie (Muller 1997, Limongi, Przeworski 1997, Vanhanen 2003, Diskin et al. 2005, Alemán, Yang 2011 a další). Seymour M. Lipset sepsal knihu *Political Man* (1963), ve které shrnul přesvědčení mnoha soudobých ekonomů – čím lépe se národ má po ekonomické stránce, tím větší je pravděpodobnost vzniku demokratického režimu a jeho přežití (Lipset 1963: 31). Podle Berg-Schlosse a De Meurové je to širokost lipsetovy teorie díky které vystihují meziválečné evropské případy přežití demokracie poměrně úspěšně (Berg-Schloss, De Meur 1994: 276). Bohatství jako bezvýhradná podpora demokratického rozvoje byla od té doby mnohokrát prokázána jako mnohem složitější, než se na první pohled mohlo zdát. Limongi s Przeworskim varují, že modernizační teorie, které tvrdí, že demokracie nastane přirozeně, pokud stát dosáhne jisté úrovně rozvoje, neplatí, a to především pokud přihlédeme k demokratizacím proběhlým v druhé polovině dvacátého století. Proto je nutné přihlédnout i k tomu, zda se jedná o zemi s rostoucí či upadající ekonomikou (Limongi, Przeworski 1997: 176 – 177). Muller doplňuje modernizační teorii o (z jeho pohledu) velmi významný aspekt – příjmovou nerovnost. Význam

nerovnosti příjmů by měl být dán podle Mullera na úroveň významu ekonomického rozvoje³⁸ (Muller 1997: 134). Muller zjistil, že pokud je příjmová nerovnost v analýze kontrolována, tak má ekonomický rozvoj pozitivní vliv na demokratizaci, a proto ji doporučuje zahrnout (Muller 1997: 145). Teorie modernizace je stále aktualizována. Inglehart, Welzel (2005) přináší poznatky, že dochází ke změně hodnot, a proto je nutné i teorie obohatit o tyto změny. Vzdělání a nutnost jeho co největšího možného rozšíření se nachází mezi nejdůležitějšími argumenty modernizačních teorií. Měřeno je nejčastěji pomocí gramotnosti. Vanhanen se dívá na demokratizaci a její okolnosti pomocí evoluční darwinistické tradice, ve které se společnost vyvíjí za účelem co nejlepšího využití zdrojů. Jako nástroj pro měření vyvíjí index zdrojů výkonu společnosti (původní zkratka IPR) který je kombinací tří dílčích indexů – indexu vědomostního rozložení, indexu profesního rozložení a indexu rozložení ekonomických zdrojů (Vanhanen 2003: 87-89). U proměnných, které nejsou všeobecně známy je uvedeno grafické znázornění jejich vývoje u případů se zvýrazněním průměrné hodnoty Latinské Ameriky.³⁹

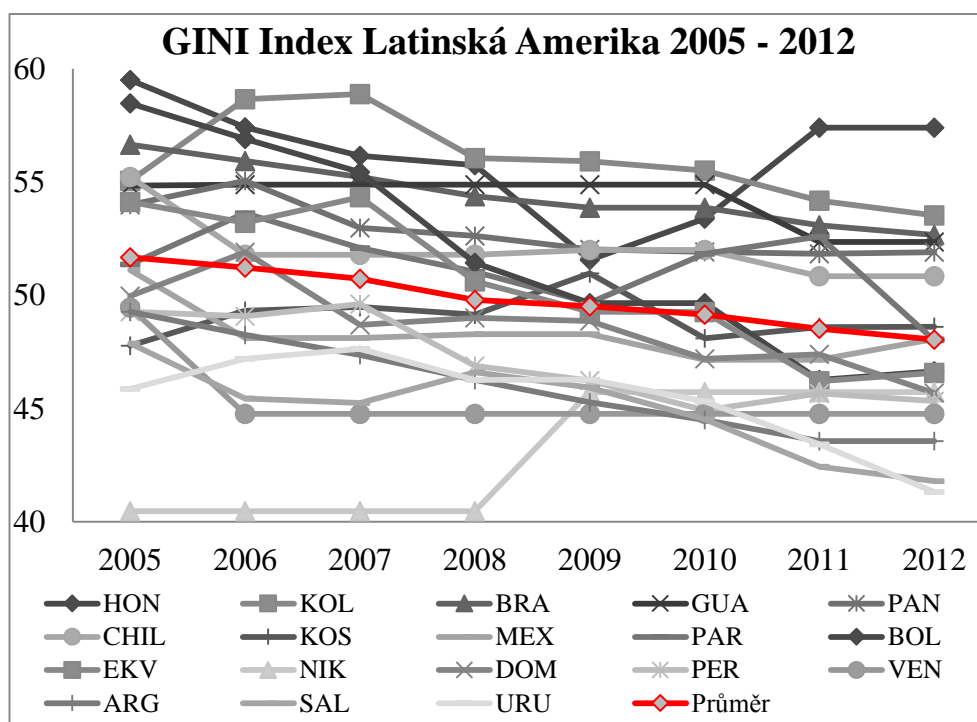
3.2.1 PRIN

Ekonomický rozvoj je v analýzách zastoupen často hodnotou hrubého národního produktu na osobu. HDP často figuruje jako ukazatel ekonomického rozvoje, nicméně se jedná o do jisté míry kontroverzní faktor, protože mnoho autorů jej vyvrací či upravuje. Například Limongiho a Przeworskiho kritika modernizační teorie říká, že stát, který dosahuje HDP méně než \$1000, avšak zaznamenává ekonomický růst, má větší šanci demokracii si uchovat, než stát s HDP mezi \$1000 a \$2000 avšak s upadající ekonomikou (Limongi, Przeworski 1997: 177). Místo upravení HDP je zde přistoupeno k jeho nahrazení příjmovou nerovností. Třetí vlna demokracie nemá podle Mullera moc naděje na dlouhodobý úspěch, protože jde o

³⁸ Příjmová nerovnost se zhoršuje podle toho, nakolik je stát ekonomicky rozvinutý.

³⁹ Všeobecně známý vývoj není uveden například u gramotnosti, neboť se všeobecně dá říci, že se zvyšuje i bez uvedení jednotlivých hodnot jako důkazu.

regiony s očekávanou zvyšující se nerovností příjmu⁴⁰ (Muller 1997: 153). Jelikož se tato práce zabývá Latinskou Amerikou, která je jedním z příkladných regionu demokratizovaných v rámci tzv. třetí vlny demokratizace, je tato proměnná ideální. Proměnná PRIN představuje příjmovou nerovnost. Čím je PRIN vyšší, tím je šance na další demokratizaci společnosti nižší. Po vzoru Mullera je PRIN vyjádřena pomocí GINI koeficientu (Muller 1997: 137, 143). Hodnota GINI koeficientu se pohybuje mezi 0 a 1 (Estado de la Nación 2012: 33). Hodnota PRIN je vyjádření GINI koeficientu v měřítku 0 – 100.

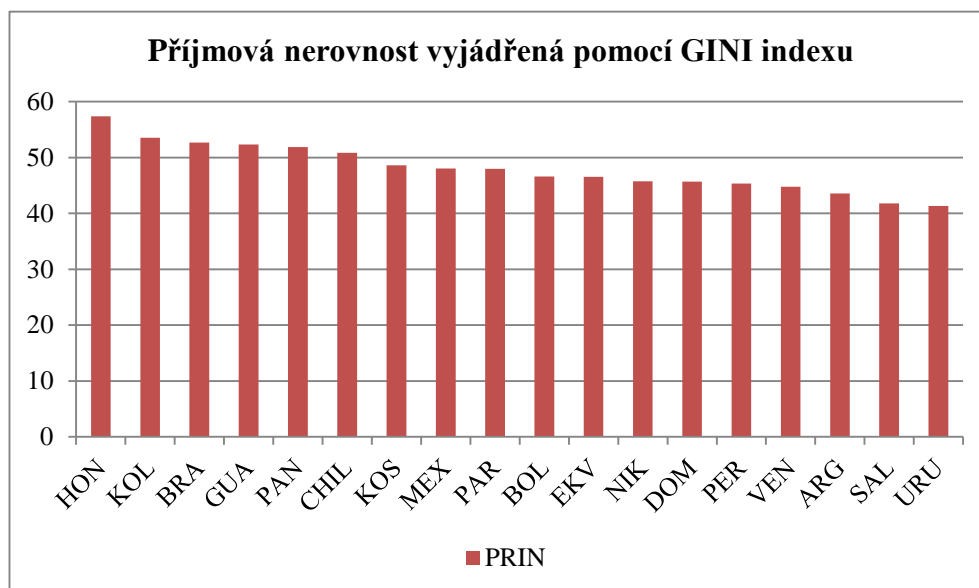

Graf 2 Příjmová nerovnost Latinská Amerika 2005 - 2015 – GINI
Zdroj: World Bank.

Do analýzy jsou započítány hodnoty z posledního dostupného roku, to znamená u většiny případů 2012. Nedostupné informace jsou u Venezuely a Nikaraguy, u kterých jsou užity hodnoty z let 2006 a 2009. Kalibrace proběhne na základě prahů, které určují Mullerovo rozdělení na nízkou, střední a vysokou příjmovou nerovnost. Členství v množině PRIN

⁴⁰ „Příjmová nerovnost brání demokratizaci, a tento negativní efekt vysvětluje paradoxní trend mezi státy se střední úrovní rozvoje, protože jejich úroveň příjmové nerovnosti jim bude ztěžovat dlouhodobou udržitelnost vysoké míry demokracie“ (Muller 1997: 145).

odděluje práh 41⁴¹, nečlenství je vyjádřeno jako vyšší než 55. Dělicím bodem je hodnota 47 PRIN (Muller 1997: 140).

Graf 3 Hodnoty proměnné PRIN před kalibrací.
Zdroj: World Bank.

3.2.2 GRAM

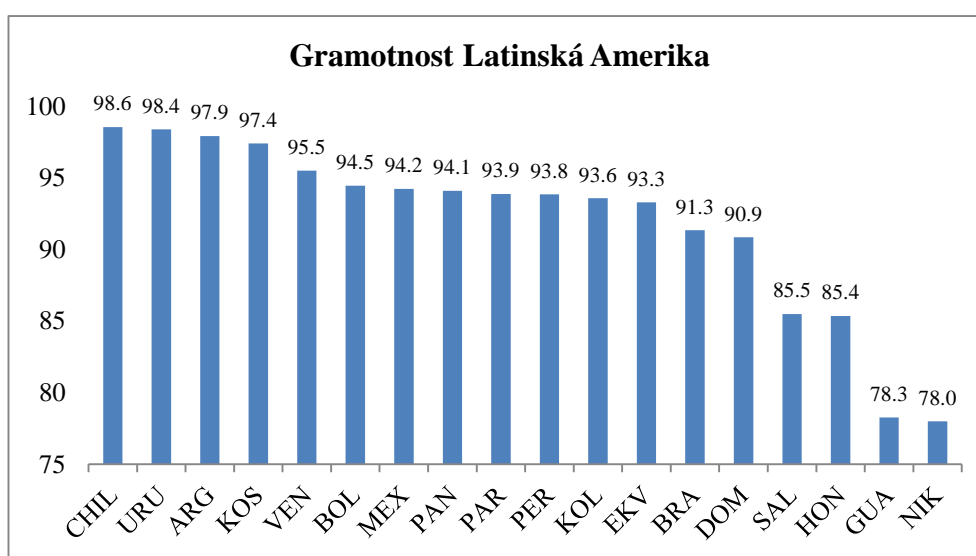
Všeobecně uznávaným faktorem, který pozitivně ovlivňuje naději demokratického režimu na přežití je vzdělání. Gramotnost je užívána v řadě nejen modernizačně laděných studií. Je zahrnuta i ve Vanhanenově vědomostním indexu, který je součástí IPR (viz dále). Miles Simpson tento aspekt nazývá informační rovností a odvolává se nejen na Tocquevilovo pojetí nutnosti vzdělání za účelem k zamezení koncentrace moci pouze mezi vzdělanou elitou, ale i na vliv rozvoje tiskařství a dostupnost informací jako základu pro rozvoj⁴² (Simpson 1997: 157, 174). Informační rovností v dnešní společnosti vidí Simpson nutnost dostupnosti znalostí a informací o vládních krocích, ekonomickém vývoji států a podobně. Dodává však, že kromě jejich dostupnosti musí i druhá strana, tedy občané, projevit dostatečnou iniciativu ve snaze o jejich získávání (Simpson 1997: 159). Informační rovnost je pouze ve stádiu popisu a neexistují databáze a autoři, kteří by se pokoušeli o její interpretaci. Simpson jako jednu z jejích hlavních

⁴¹ Jako všeobecná hranice pro nerovnost také může být použita mezní hodnota 0.5 (Estado de la Nación 2012: 33).

⁴² Simpson si je tímto ukazatelem naprosto jistý: „*Informační rovnost je kritickou podmínkou pro demokratizaci*“ (Simpson 1997: 157).

atributů vidí gramotnost. Také v původní Lipsetovy tezi se gramotnost objevuje, a proto je zde gramotnost zachována.

Berg-Schlosser a De Meurová gramotnostní práh stanovili na 75% populace (Berg-Schlosser a De Meur 1994: 256). Z grafu 4 lze vyčíst, že pod tuto úroveň již nespadá žádná z latinskoamerických zemí, a tak byl práh členství stanoven na 80%. Práh členství je ponechán na přirozeném ideálním maximu 100%. Průměrná celosvětová gramotnost dosahuje 84,3%, v Latinské Americe a Karibiku je tato hodnota vyšší, dosahuje 92%. Práh nejvyšší neurčitosti odpovídá proto 92%.

Graf 4 Hodnoty proměnné GRAM před kalibrací.

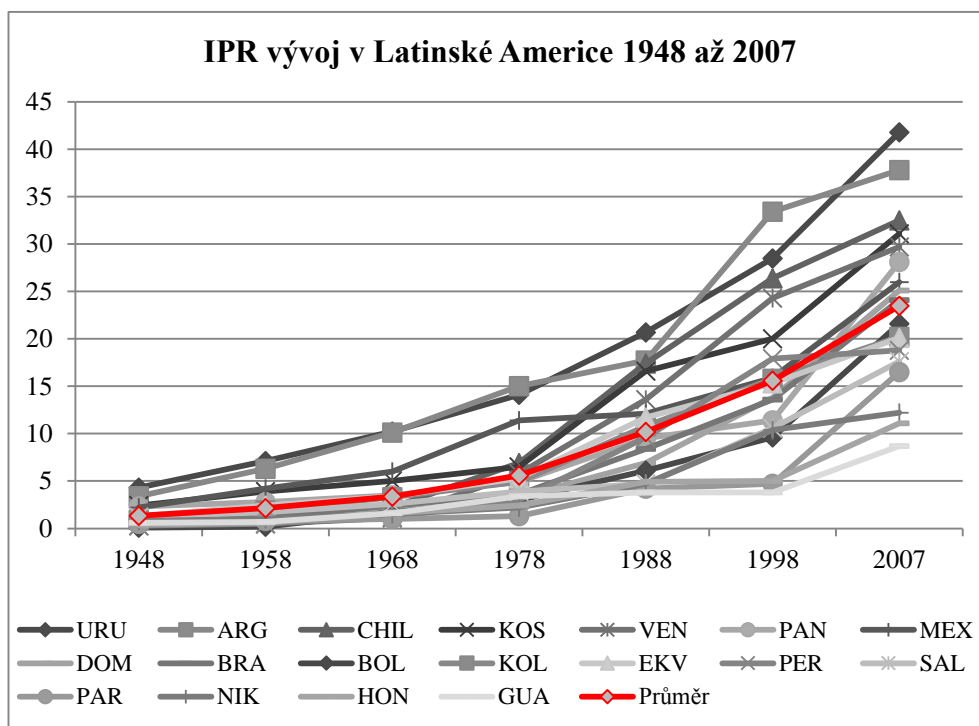
Zdroj: UNESCO Institute for Statistics 2015.

3.2.3 IPR

Index zdrojů výkonu společnosti, IPR, vyvinul pro hodnocení demokratické zkušenosti států Tatu Vanhanen. IPR není nutně odlišný od výše uvedených proměnných, spíše jde o jiné vyjádření podobných aspektů. IPR není použit jako jediný zdroj pro socioekonomickou část debaty především proto, že jeho dílčí indexy, které by byly použity, nejsou dostatečně současné.⁴³ IPR vychází ze šesti indikátorů v duchu socioekonomické tradice, které tvoří základ pro tři dílčí indexy vedoucí ke konečnému IPR. Původních šest indikátorů zahrnuje urbanizaci, nezemědělskou populaci, počet univerzitních studentů, procento gramotné

⁴³ Dostupná data pro dílčí tři indexy pocházejí z roku 1998. V datasetu z roku 2007 došlo k menším změnám především v názvech těchto indexů.

populace, poměr malostatkářských usedlostí a stupeň decentralizace nezemědělských sektorů ekonomiky⁴⁴ (Vanhanen 1997: 42). Je možné, že v rámci analýzy dojde k odhalení nadbytečnosti tohoto indexu, protože jeho autor je současně autorem předlohy indexu pro KDI, a sám tvrdí, že se hodnoty těchto indexů pohybují do jisté míry podobně (Vanhanen 2003: 101). IPR byl po konci studené války v důsledku rozpadu Sovětského svazu a jeho vlivu v Evropě rozšířen. Výsledkem je vytvoření tzv. IPRI, protože autor uznal, že je nutné zařadit do indexu křehkost hegemonických politických systémů, pokud se bude chtít pokusit o platnost indexu jako nástroje pro předpovídání vývoje demokracií (Vanhanen 1997:59). Celkově dochází v Latinské Americe ke zlepšování situace v tomto ohledu. Je pravda, že například Nikaragua nebo Peru zaznamenaly zlepšení pouze o dvě jednotky, nicméně ostatní státy si polepšily i o deset a více bodů.

Graf 5 Vývoj indexu zdrojů výkonu společnosti
Zdroj: Vanhanen 2014.

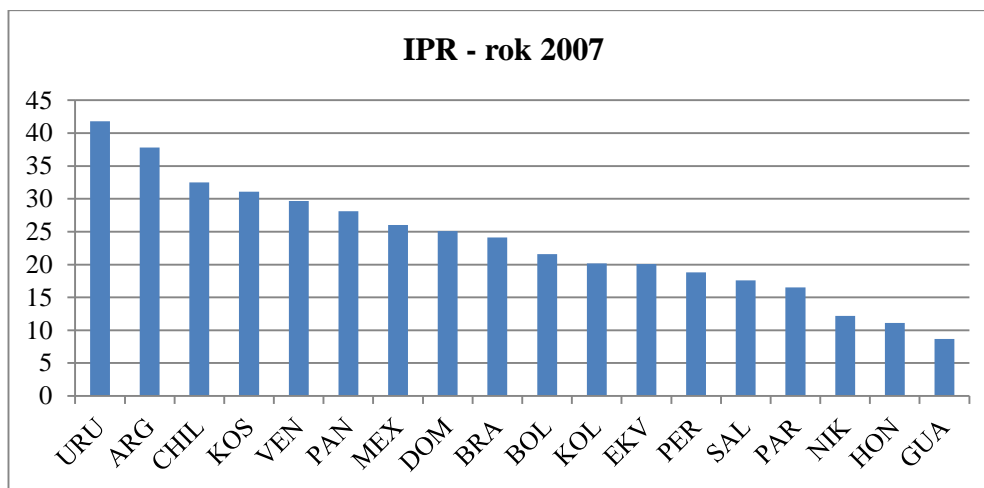
Human Development Index je jedním z používaných měřítek rozvoje. Sám Vanhanen upozorňuje na úspěch HDI ve studii aktualizující

⁴⁴ První dva indikátory jsou počítány jako procento z celkové populace, počet studentů je převeden na sto tisíc obyvatel, gramotná populace jako procento dospělé populace, poměr malostatkářských usedlostí jako procento všech zemědělských usedlostí a poslední indikátor je zřejmý z názvu (Vanhanen 1997: 42).

myšlenky Lipseta, kterou Diamond a Marks vydali v roce 1992 (Vanhanen 1997: 12). Dále přijímá argument Diamonda, který říká, že by se mělo HDP nahrazovat HDI, protože vykazuje vyšší korelaci, avšak do své analýzy ho nezařazuje, protože není dostatečně teoreticky propojen se zbytkem argumentů IPR. (Vanhanen 1997: 77 – 79). Data HDI z UNDP považuje Vanhanen za velmi spolehlivá (Vanhanen 2003: 98). Nakonec přichází pomocí téměř shodné korelace, jaké dosahuje pět nezávislých proměnných IPR na to, že se výsledky HDI překrývají s jeho (Vanhanen 2003: 129). IPR je upřednostňován oproti HDI nejen samotným Vanhanenem, ale i dalšími vědci (Inglehart, Welzel 2005: 181). Vanhanenův přístup není přijímán naprosto univerzálně, a ačkoli je jeho přínospřevážně uznáván, tak existují i kritické hlasy. Především jeho argumenty, že se jedná o novou, evoluční teorii stability demokracie, nejsou všeobecně přijímány.⁴⁵ Není přece jasné, že rovnoměrné rozdělení zdrojů přirozeně vyprodukuje demokracii, v jeho pojetí demokracie chybí zohlednění lidských práva svobod, a jeho proměnné ukazují spíše na test teorie modernizace než o snahu vysvětlit mechanismy, jak se indexy ovlivňují (Mahoney 1999: 212).

Data pro analýzu jsou použity z posledního dostupného roku, 2007. Celková maximální hodnota indexu je 100, avšak především v latinské Americe musí být prahové hodnoty mnohem níže, neboť žádná ze zemí nedosahuje ani poloviny této hodnoty. Hodnoty pro prahy vycházejí z rozložení případů na škále indexu z roku 2007. Prah pro úplné členství je 35, bod nejvyšší neurčitosti 20 a nečlenství 5. Záměrně není jako minimální hodnota zvolena nula, protože všechny země zaznamenaly zlepšení, a proto se pomalu pohybují ve směru členství.

⁴⁵ Vanhanen tuto skepsi nesdílí: „*Výsledky empirické analýzy provedeny v této studii vedou k závěru, že evoluční teorie demokracie zahrnující rozdělování zdrojů poskytuje nejsilnější teoretické vysvětlení demokratizace*“ (Vanhanen 2003: 183).

Graf 6 Hodnoty proměnné IPR před kalibrací.
Zdroj: Vanhanen 2007.

3.3 Nerostné prokletí – PROD

Teorie nerostného prokletí nabízí několik způsobů, kterými by se dala pro analýzu vyjádřit. Názory vědců se shodují například na snížené institucionální kvalitě či zatajování toku financí a korupci jako znaku nerostného prokletí. Obě proměnné by mohly však být způsobeny jinými vlivy, a proto je zvolena jako proměnná zastupující teorii nerostného prokletí PROD – příjem státu z nerostných surovin.

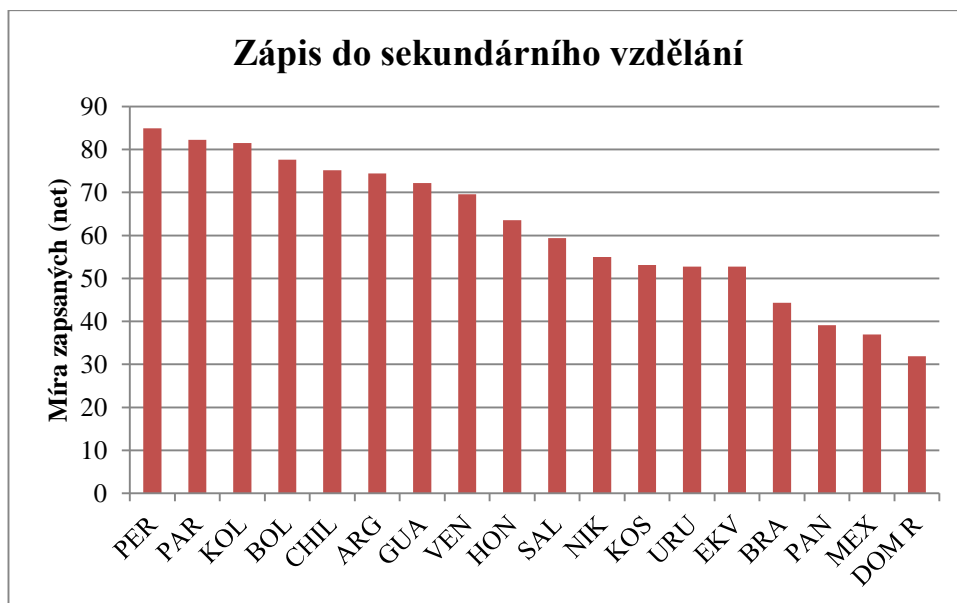
3.3.1 Vzdělanostní parametr nerostného prokletí

Snížená gramotnost ukazuje možné propojení na teorii nerostného prokletí. Vzdělání se objevuje ve spojitosti s výzkumem horšení potenciálu lidského kapitálu a s ním spojeným snížením ekonomického růstu (Gylfason 2001, Aldave, García-Peñalosa 2008, Wadho 2014). U lidského kapitálu a jeho vztahu s nerostným prokletím existují důkazy, že ropné prokletí má ničivější dopad než ostatní těžené suroviny, avšak Blancová a Grier, kteří k tomuto závěru došli, považují za součást prokletí i zemědělské plodiny, které jsou jinak ve velké části literatury od nerostného prokletí odděleny (Blanco, Grier 2012: 282). Podceňování vzdělání je nebezpečné hlavně z dlouhodobého hlediska (Gylfason 2001a: 7). Společnost je v producentních státech rozdělena na elity, které mají čas a prostředky na vzdělávání se, aktivitu v politické sféře a ve zpracovatelském průmyslu, a nekvalifikované pracovníky, kteří jsou upoutáni pouze na práci v těžebním průmyslu (Wadho 2009: 131 – 132). Hlavním vztahem, který vzdělání uvádí

do teorií nerostného prokletí, je jeho pozorovaný vztah s korupcí⁴⁶ – s rostoucí korupcí se snižuje snaha o vzdělávání v prostředí producentů států (Aldave, García-Peñalosa 2008: 22). Lidský kapitál v nich trpí z důvodu změny cíle, kterým směřuje energie vyvinutá elitami během jejich života. Elity v zemích s vyšším nerostným bohatstvím mají vyšší potenciální zdroje z korupčních aktivit v politické sféře, a proto mají elity tendenci investovat čas do politického kapitálu, který vytlačí produktivní lidský kapitál a s ním spojené vzdělávání a výrobní sektor (Wadho 2014: 136, 147 – 149).

Podle Gylfasona lze stav lidského kapitálu měřit pomocí míry návštěvnosti sekundárního vzdělání a jeho poměru odpovídající věkové kategorie (Gylfason 2001a: 7 – 8). Blancová a Grier razí použití primárního vzdělávání jako indikátoru, protože v rozvojových zemích nejsou v sekundárním vzdělávání očekávané dostatečné pokroky a tak je vhodnější sledovat rozdíly vzdělávání primárního, které jsou i tak dostatečně velké (Blanco, Grier 2012: 284). Celkově se situace v latinskoamerických státech podle zprávy o stavu sekundárního vzdělávání zlepšuje, a to především ve srovnání s ostatními regiony (UNESCO 2011: 17). V Latinské Americe se rozvinul neo-extraktivismus, projev post-neoliberálních politik států, ve kterých je nerostná surovina shledávána hlavním státní zájmem, jehož extrakce poskytuje vládě politicky přijatelné řešení pro financování sociálních projektů (Buchard, Dietz 2014: 470). I přes ochotu investovat do sociálních programů není však mnohdy tok financí nasměřovaný do vzdělávání (Stijns 2006: 1061).

⁴⁶ Míra korupce je obsažena v indexu kvality institucí.

Graf 7 Zápis do sekundárního vzdělávání
Zdroj: UNECSO Statistics 2011.

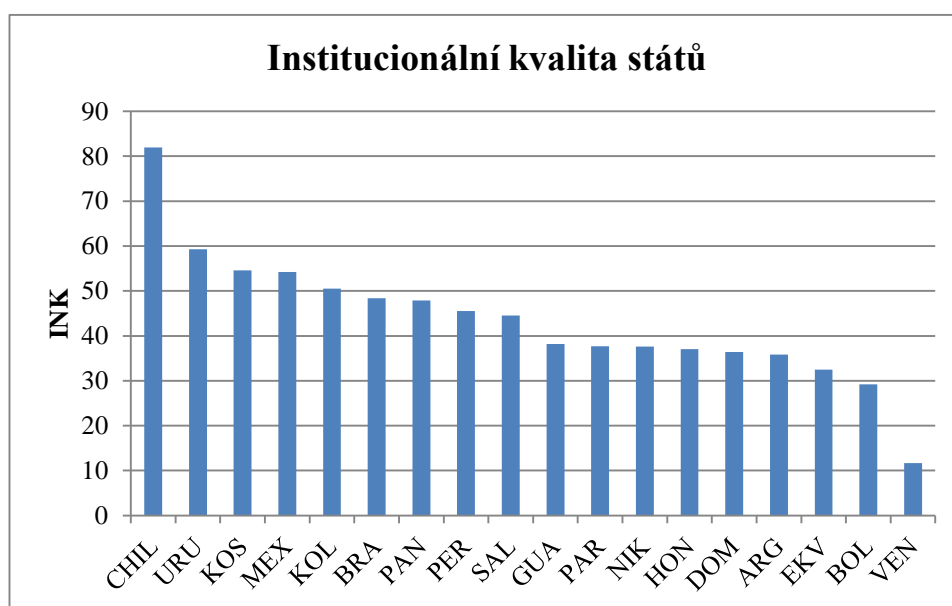
3.3.2 Institucionální kvalita

Nesprávně rozvinuté instituce mohou v kombinaci s nerostným příjmem katalyzovat prostředí pro úspěch v lákání podnikatelů, kteří si přejí rozvoj a ekonomickým růst místo těch, kteří se zajímají především o extrakci nerostných surovin (Mehlum et al. 2002: 2). Mehlum s kolegy se inspiroují Knackem a Keeferem (1995)⁴⁷ když používají nevážený průměr indexů pocházejících z databáze ICRG společnosti *Political Risk Services*: index dodržování zákonů, index byrokratické kvality, index vládní korupce, index riziku vyvlastnění a index nedodržení smluv (Mehlum et al. 2002: 15). Původní ICRG data prvních tří indexů (pro dodržování zákonů, byrokratickou kvalitu a korupci) jsou dostupná pro nejnovější rok 2012 z datasetu sestaveného v rámci projektu Institutu kvality vládnutí (QoG) Univerzity v Göteborgu (Dahlberg et al. 2015: 69). Index vyvlastnění a dodržování smluv je nahrazen indexem majetkových práv, který tato rizika zahrnuje společně s vyjádřením nezávislosti justice a pochází z amerického institutu Heritage Foundation (Dahlberg et al. 2015: 63 – 64). Odlišný set indikátorů zvolila Christa Brunnschweilerová. K jejím zvoleným indikátorům patří politická zodpovědnost, politická stabilita a násilí, efektivita vlády, regulační zatížení, dodržování zákonů a kontrolu korupce

⁴⁷ Studie zabývající se možností srovnávat, měřit a operacionalizovat alternativní institucionální měřítka pro vyjádření jejich výkonu (Knack, Keefer 1995).

(Brunnschweiler 2008: 405). Za účelem srovnání institucionální kvality je proto také zahrnut a indikátor kvality regulace, čerpán z databáze WorldBank.org, posledního dostupného roku – 2013 (WorldBank 2014). Alejandro Portes a Lori D. Smithová pracují s institucemi a jejich praktickým výkonem alternativně pomocí QCA.⁴⁸ Jejich výsledky jsou zajímavé, jelikož Kolumbii a Argentině přisuzují opačné postavení, než vyplývá z dat použitých níže (Portes, Smith 2010: 616).

Nevýhodou využití kvality institucí je její možná interakce s jinými částmi HDP než pouze příjmem z nerostných surovin. Mehlum s kolegy pomocí regresí prokázali, že zahrnutím investic se její významnost sníží. (Mehlum et al. 2002: 15) U institucionální kvality nebyl prokázán pouze pozitivní vliv na ekonomický růst, protože jej může, pokud je příliš vysoká, dokonce i snižovat (Brunnschweiler 2008: 412).

Graf 8 Institucionální kvalita států
Zdroj: Dahlberg et al. 2015, WorldBank 2014.

3.3.3 Přístup k informacím vládních rozpočtů států

Literatura se nevyhýbá pozorování korupce v souvislosti s nerostným prokletím. V této práci je prvek korupce přítomný již v souhrnném indexu institucionální kvality. Navíc z literatury zajímavější se o

⁴⁸ Jejich studie zahrnuje Argentinu, Dominikánskou republiku, Chile, Kolumbii a Mexiko a z institucí hodnotí burzu cenných papírů, daňové autority, veřejné zdravotnictví, poštovní systémy a civilní letecké orgány (Portos, Smith 2010: 591 – 593).

lidský kapitál zmíněné výše je prokázán inverzní vztah mezi korupcí a procentem středoškolských studentů. Sledování korupčního prostředí není prioritou pro velkou část latinoameričanů, jelikož podle UNDP: „V 18 zemích LA, 41.9 procent dotázaných souhlasí s tím, že se vyplatí korupci trpět, pokud zajistí, aby „věci fungovaly, jak mají“ (UNDP 2005: 99). Z těchto důvodů zde není zahrnuto vyjádření korupce jako takové. Místo ní je představen index veřejně přístupných rozpočtů, který do jisté míry vyjadřuje transparentnost a možnost korupčního prostředí.⁴⁹ Vliv rozpočtového utajování na demokracii v producentních zemích, může hrát roli, a proto je zde zařazen (Ross 2012: 107). Všeobecně platí, že čím transparentnější je rozpočtový proces, tím nižší je míra korupce i zadlužování a tím kvalitnější jsou přijímané fiskální politiky (De Renezio, Masud 2011: 608). Transparentnost vyžaduje dodržování jasného obsahu a rozsahu dokumentů, umožnění kritického hodnocení a jisté disciplinovanosti, jinak se jedná o nebezpečné zacházení s informacemi (úniky, spin) či manipulaci jiným účelem než je pouhé umožnění přístupu (Heald 2012: 45-6). Dále může jít pouze o tzv. systémovou transparentnost, která je podle nastavení institucí vysoká, ale ve skutečnosti se neprojevuje tak, jak by měla. Podobné podezření je nutno ověřit u států, které dosahují velmi vysokých skóre u indexů transparentnosti (Heald 2012: 36).

Ideálním zdrojem pro srovnávání států v tomto ohledu by byl *Latin American Index of Budget Transparency* (2003), avšak kvůli jeho omezenému rozsahu jej nelze využít.⁵⁰ Indexem použitým pro míru veřejnosti rozpočtů byl přijat celosvětový *Open Budget Index (OBI)*. Tento index začal být vydáván pro možnost hodnocení a srovnávání transparentnosti rozpočtů.⁵¹ V rámci OBI jsou hodnoceny dostupnost předběžného návrhu státního rozpočtu, vládního návrhu státního rozpočtu, pokladního plnění státního rozpočtu, rozpočtu pro občany, průběžné zprávy

⁴⁹ Transparentnost rozpočtu je pozitivně spojena například s ekonomickým růstem (Anshasy, Katsaiti 2013: 296).

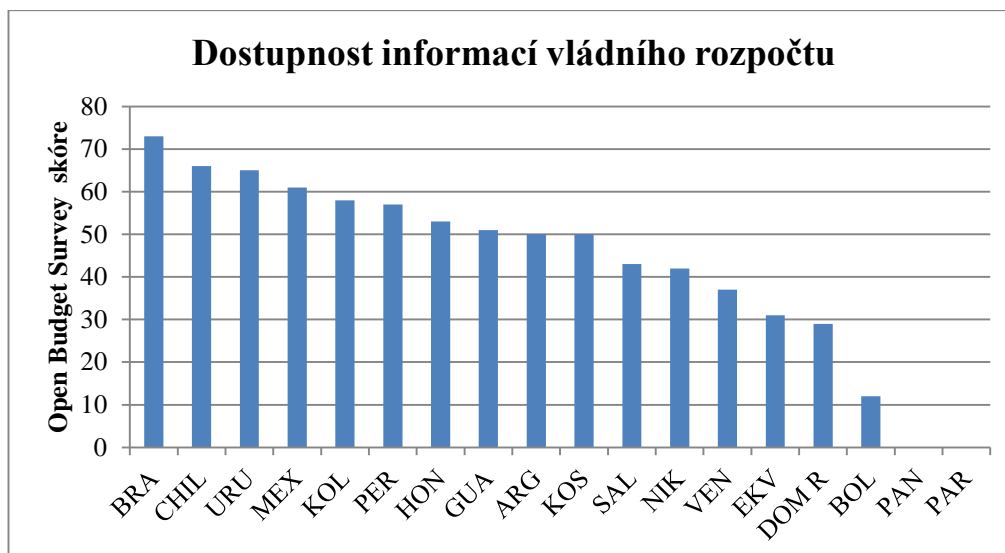
⁵⁰ Zahrnuje pouze deset států z celkových osmnácti přijatých jako případy pro tuto práci – Argentina, Brazílie, Chile, Kolumbie, Kostarika, Ekvádor, Mexiko, Nikaragua, Peru, Salvador (Lavielle 2003).

⁵¹ Jako inspirační iniciativy sloužily zprávy hodnotící přístupnost rozpočtů vzniklé pod záštitou Mezinárodního měnového fondu (1998) a OECD (2002) (De Renezio, Masud 2011: 609).

plnění státního rozpočtu a kontrolní či auditové zprávy (De Renezio, Masud 2011: 610). OBI může nabývat hodnot 0 až 100 založených na průměru 95 kvantifikovaných průzkumných otázek týkajících se rozpočtové transparentnosti hodnocených v každém státě (IBP 2012: 2). Mezi výhody OBI patří jeho objektivita a vhodnost pro srovnávání. Objektivita je zaručena tím, že je prováděn a recenzován nezávislými výzkumníky a vychází ze zveřejněných dokumentů (namísto dotazníků apod.). Vhodnost pro srovnávání je dána jeho simultánním prováděním a sjednocenými měřítky pro všechny země (De Renezio, Masud 2011: 610 – 611). Jeho nevýhodou, kterou slibuje vydávající IBP napravovat v budoucích vydáních, je omezení na dokumenty centrálních vlád a nezahrnutí mimorozpočtových zdrojů a veřejných zakázek. (De Renezio, Masud 2011: 611).

V rámci srovnávání OBI byla popsána tzv. past transparentnosti – jedná se o země dosahující nízkého skóre OBI, ale bez projevu zájmu o zlepšení, často do velké míry závislých na zahraniční pomoci⁵² (De Renezio, Masud 2011: 611, De Renzio, Angemi 2012: 178). Celkově na světě není situace příliš příznivá – průměrná hodnota OBI v roce 2010 byla 42 ze 100, zatímco pouze 20 států dosáhlo nad 60 (De Renezio, Masud 2011: 611). V roce 2012 byla průměrná dosažená hodnota 43 a nad 60 dosáhlo 23 států (IBP 2012: 4 – 5). Ke zlepšení stavu mohou přispět faktory vnitrostátní (změna vlády, legislativní či civilně společenské nátlaky) i mezinárodní (nátlak mezinárodního společenství či asistence se zlepšováním podmínek) (De Renezio, Masud 2011: 612 – 613).

⁵² Často může jít právě o fragmentaci, netransparentnost, či omezení čerpání charakter zahraniční pomoci, které vedou k její neefektivitě (De Renzio, Angemi 2012: 167).

Graf 9 Dostupnost informací vládního rozpočtu
Zdroj: IBP 2012.

3.3.4 PROD

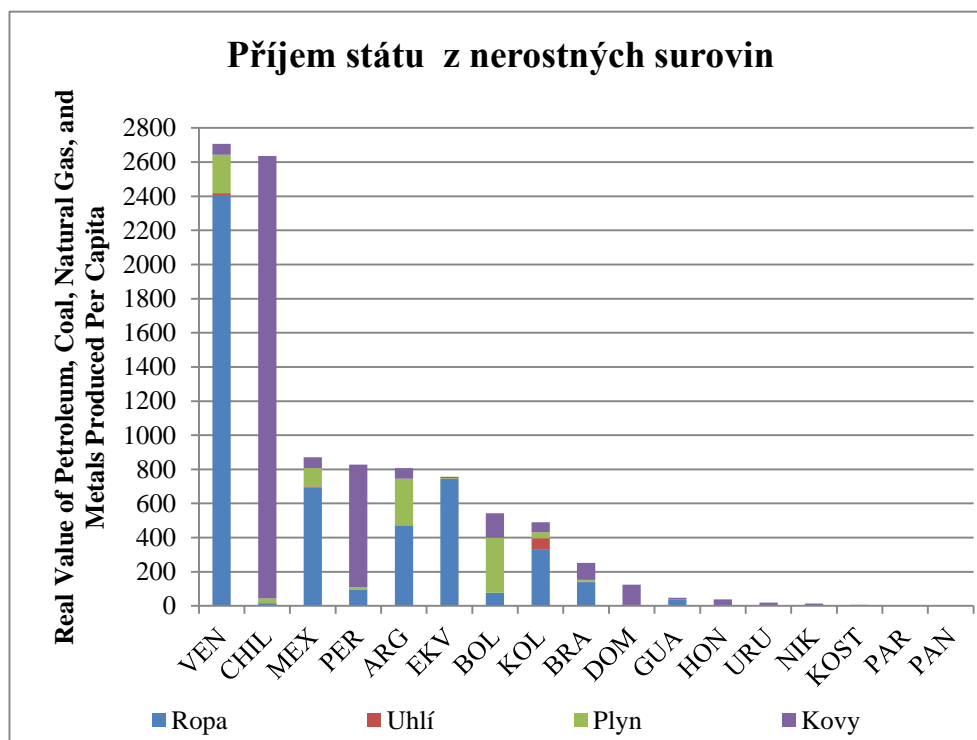
Podmínka vyjadřující producentské státy byla jednou z prvních inspirací pro vznik této práce, a proto je její popis poměrně jasný a stručný. Vyjádření velikosti příjmu, který má země z ropy přímo vychází z Rossovy myšlenky zohledňovat nejen export, ale také ropu, která byla spotřebována v rámci vlastního trhu (Ross 2012). Dataset, ze kterého byly čerpány hodnoty pro kalibraci této podmínky, pochází od Habera a Menalda, kteří Rossovu proměnnou rozšířili a sestavili tak přehled celkového příjmu ze zdrojů⁵³ (Haber, Menaldo 2011). Využita jsou data posledního kompletního roku, kterým je rok 2006.

Kalibrace hodnot pro členství ve fuzzy množině producentský stát je stanovena podle Rossova pojetí tzv. dlouhodobých producentů ropy, kteří v Latinské Americe dosahují více než 530 dolarů ropných zisků na osobu.⁵⁴ Hodnota nečlenství je 0, tedy stát nemá žádný příjem z nerostných surovin.

⁵³ Kromě této informace však Menaldo s Haberem upozorňují na důležitost procenta vládních financí, které příjem představuje (Haber, Menaldo 2011: 4). Ve své práci se věnují 18 státům, pro které fiskální závislost vyjádřili. Kritéria pro výzkum této proměnné byla: nerostné příjmy tvořily v letech 1972 až 1999 minimum 5% vládních příjmů, dostupnost dat, možnost podrobné analýzy dat a rozdíl v hodnotách dat Polity2 týkající se typu režimu. (Haber, Menaldo 2011: 3) Z latinskoamerických států splnily kritéria pro vyjádření této proměnné pouze čtyři latinskoamerické státy – Ekvádor, Chile, Mexiko a Venezuela, a proto nebylo proměnné vládní závislosti na financích v této práci využito jako podmínky.

⁵⁴ Státy, které produkovaly ropu či plyn za alespoň sto dolarů na osobu po nejméně dvě třetiny období 1960 – 2009 (Ross 2012: 22).

Dělicím bodem je hodnota 100, opět inspirována Rossem a jeho definicí producentů ropy (Ross 2012: 22).

Graf 10 Hodnoty proměnné PROD před kalibrací.
Zdroj: Haber, Menaldo 2011.

3.4 Institucionální příčiny – POL, FRA

Institucionální příčiny jsou další z populárních oblastí, ve které politologové hledají odpověď na otázku proč dochází ke kolapsům či útlumu demokracie. Podle Coppedgea se právě tyto typy studií nejvíce zaměřují na přežití demokratického režimu (Coppedge 2012: 87). Příčiny z institucionální sféry jsou zkoumané bez ohledu na například ekonomický výkon státu⁵⁵ (Linz 1978, Sani, Sartori 1983, Mainwaring, Shugart 1997, Diskin et al 2005, Akdede, Kentmen 2011, Best 2013 a další). Do institucionální sféry patří například výzkum vlivu charakteru stranického systému, decentralizace, volebního systému či ústavního nastavení státu (Coppedge 2012: 88). V této práci je jako zástupce institucionálního

⁵⁵ Díky tomu, že debata již probíhá téměř půl století, tak je kromě významných teoretických a metodologických poznatků velmi zajímavé pozorovat, jaká empirická data obsahují původní díla. Na měřítkách starých více než dvacet let je velmi zajímavé pozorovat výsledky a státy, které se nacházejí v kolonce "stabilní demokracie". Především, pokud se zajímáme o LA. K takovým studiím patří například Mainwaringův pokus o uchopení problému prezidentských systémů vykazujících nedemokratické výsledky ve studiích (Mainwaring 1993).

přístupu vybrána fragmentace a polarizace stranického systému po vzoru Berg-Schlossovy a De Meurové (1994).

3.4.1 FRA, POL

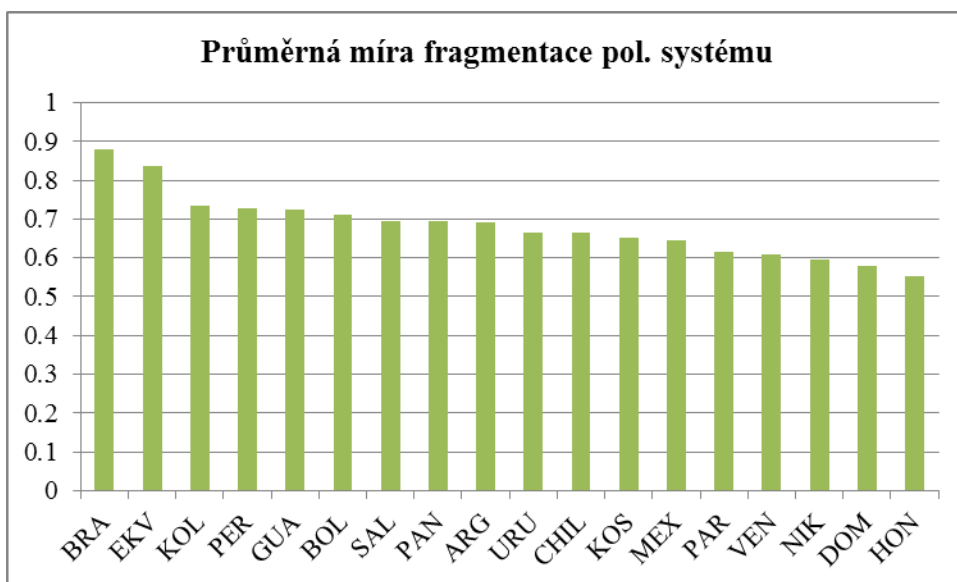
Fragmentace nemusí automaticky znamenat kolaps demokracie, pokud je mírná (Diskin et al. 2005: 294). V kritice Linzových závěrů ohledně prezidencialismu a parlamentarismu Mainwaring a Shugart poukazují na fakt, že ve skutečnosti parlamentní systémy nejsou zaručeně ideální, a záleží na dalších podmínkách. Jednou z nich je vysoká fragmentace stranického systému, která u prezidencialismu, převládajícího typu politického systému v Latinské Americe, může vyvolat zablokování systému ochrnutím vztahu exekutivy s legislativou (Mainwaring, Shugart 1997: 466). Sani a Sartori, kteří položili základy pro debatu o významu fragmentace, ji zkoumají v západoevropském demokratickém prostoru a upozorňují na základní skutečnost – vysoká fragmentace bezpodmínečně neznamena velkou míru polarizace⁵⁶ (Sani, Sartori 1983: 307, 311). Během výzkumu přichází na to, že mezi fragmentací a polarizací existuje inverzní vztah, a proto dále doporučují soustředit pozornost především na polarizaci v rámci pravolevého spektra (Sani, Sartori 1983: 337).

Kromě vlivu na složení a fungování vlády je fragmentace pocíťována i v dalších sférách. Akdede s Kentmenovou upozorňují, že kromě samotného systému došlo i k fragmentaci v řadách voličů (Akdede, Kentmen 2011: 426). Fragmentace má vliv nejen na strany, které se dostanou do vlády či vládní koalice, i na opozici, do které se dostávají strany, které nemají reálnou šanci na výhru ve volbách a celkově stírají rozdíl mezi vládou a opozicí (Best 2013: 317). Ukazuje to hlavně na to, že nerozhodní voliči, kteří by normálně strategicky volili pro jednu z hlavních stran ji volit nechtějí a fragmentace opozice tak může sloužit jako ukazatel nespokojenosti voličů (Best 2013: 335). Hlavní efekt, který fragmentace a polarizace na přežití demokracie má, a pro který je zmíněna zde, je její znemožňování ustavení stabilní vládní koalice. Podle Saniho a Sartoriho je to především polarizace, která má škodlivé účinky. Dá se jí předejít

⁵⁶ Jako příklad předkládají konsociální demokracii (Sani, Sartori 1983: 311).

překlenutím společenského štěpení a zabráněním izolace skupin v rámci společnosti. Všeobecně se by se nemělo bez hlubší analýzy situace ve státě předpokládat, že polarizace stranického systému a legislativy odpovídá společenské heterogenitě státu (Sani, Satori 1983: 337).

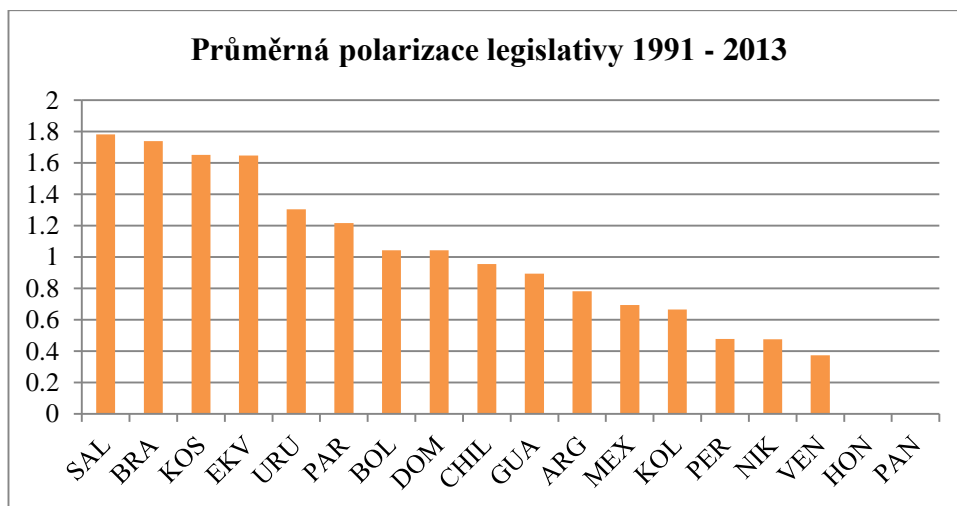
Hodnoty pro POL a FRA jsou přežaty od Philipa Keefara a Davida Stasavageho, kteří vyvinuli proměnnou polarizace pro zkoumání vlivu aktérů s veto pravomocí na ekonomické politiky (Keefar, Stasavage 2003: 1). Fragmentace legislativy je jako proměnná vyjádřená pravděpodobností, že dva náhodně vybraní poslanci či poslankyně budou z různých stran (Keegan 2012: 17). Prahy pro kalibraci jsou stanoveny na 0,8 pro absolutní členství, 0,61 jako bod nejvyšší neurčitosti a 0,2 pro absolutní nečlenství.

Graf 11 Hodnoty proměnné FRA před kalibrací.
Zdroj: Keefar, Stasavage 2003.

Polarizace je rozdílem vyjádření vládní strany a čtyřmi hlavními parlamentními stranami⁵⁷ v případě, že parlamentu předcházely soutěživé volby (Keegan 2012: 19). Prahy pro kalibraci jsou stanoveny na 1,6 pro absolutní členství, 0,6 jako bod nejvyšší neurčitosti a 0 pro absolutní nečlenství.

⁵⁷ Vyjádření na pravolevém spektru: pravicové (1), levicové(3) a středové (2) strany (Keefar 2012: 6).

Graf 12 Hodnoty proměnné POL před kalibrací.
Zdroj: Keefar, Stasavage 2003.

3.5 Národní a mezinárodní vlivy – ALBA, KPOD

Kromě dlouhodobě ustanovených teoretických proudů existují i další názory na příčiny kolapsů a problémů demokracií. Ve snaze o strukturalizaci proměnných jsou zahrnuty dvě poslední proměnné ALBA a KPOD. Tyto proměnné byly vybrány jako zástupci názorů vyzdvihujících vliv mezinárodních tlaků na demokratizaci a možnosti, že i samotná nevíra voličů v demokratický systém může znamenat demokratizační útlum.

3.5.1 ALBA

Žádný stát neexistuje v geopolitickém vakuu, a většina studií tento fakt reflektuje. Již velmi často geograficky definované skupiny případů napovídají, že autoři předpokládají, že se státy navzájem ovlivňují. Někteří autoři na vnější aktéry poukazují přímo. R. Dahl považuje je jednu z okolností výrazně zvyšující šanci na nepřerušovaný demokratický vývoj nentervenci ze strany jiného státu. V případě Latinské Ameriky tímto státem jsou nejčastěji Spojené státy Americké (Dahl 2000: 147 – 148). Zahraniční vliv jako proměnná bývá mezi ostatními seskupenými proměnnými souhrnných studií osamocený, někdy dokonce tvoří svou vlastní skupinu (Diskin et al. 2005: 292). Jako faktor, který by ovlivnil demokratický vývoj země, zde není vybrán vojenský akt rozměru intervence. Místo toho je inspirace čerpána z Coppedgeova shrnutí týkajícího se členství v mezinárodních organizacích. Coppedge upozorňuje, že nejde pouze o

mezinárodní organizace s členskou základnou složenou ze států. I jiné organizace s přeshraničním dosahem typu církví (zmiňuje katolickou) a profesních organizací mohou hrát demokratizační roli (Coppedge 2012: 90-91). Církev je zmíněna i v ostatních teoriích demokracie, často jako nezávislá proměnná, avšak v této práci je jejich zastoupení vynecháno, neboť se nejedná o proměnnou, která by přinesla výrazné rozlišení případů. Změna mezinárodního klimatu po skončení studené války a počátku „války proti terorismu“ pro státy Latinské Ameriky znamenala odliv příležitostí pro strategická přátelství se supervelmocemi, které přinášely výhody zahraniční pomoci bez nutnosti vynaložení snahy o aktivní lákání zahraničních investorů (Wiarda, Kline 2014: 4). Kromě atraktivnosti v očích investorů je demokratický pořádek častou podmínkou v členstvích v mezinárodních organizacích.

Huntington vyjadřuje typ mezinárodního vlivu, který je sledován i v této práci. Podle něj je demokracie ovlivňována vnějšími aktéry (z pohledu státu), avšak ne pouze v jednoduchém smyslu napadení jednoho státu druhým. Na příkladu vývoj v Evropě v osmdesátých letech ukazuje, že v Řecku byla zachráněna cesta k demokracii mimo jiné tím, že vnější aktéři té doby podporovali liberalizaci a demokratizaci⁵⁸ (Huntington 1991: 85–86). Pro rozsah této práce by bylo možno využít několika mezinárodních organizací, ve kterých má členství určitou dávku symbolického významu. Organizace Amerických Států, nejstarší z nich, je jedna z organizací, které od svých členů striktně vyžadují demokratický režim. Z historie víme, že za nedodržení hrozí pozastavením členství.⁵⁹

Jako proměnná je zvoleno členství v ALBA. Je tomu tak proto, že jde o manifestaci podobného smýšlení s Venezuelským levicovým obratem počátku třetího tisíciletí. Zahrnutím dichotomické hodnoty vyjadřující členství či nečlenství státu je možno dopátrat se spolenectví, která v regionu Latinské Ameriky vznikají. Členství v organizaci ALBA odpovídá hodnotě

⁵⁸ Samozřejmě je s odstupem času nutno dodat, že SSSR nepodporovalo liberalizaci vědomě a cíleně, a převážení vlivu západoevropských hodnot mohlo být spíše znakem slábnutí mezinárodního vlivu Sovětského svazu.

⁵⁹ K tomuto kroku OAS přistoupila v nedávné historii například po ústavní krizi, která se rozvinula v Hondurasu v roce 2009.

1 and nečlenství hodnotě 0. Případy s plným členstvím v ALBA a zároveň členy ALBA jsou: Venezuela, Bolívie, Nikaragua, Honduras, Ekvádor.

3.5.2 KPOD

Proměnná vyjadřující podporu demokracie zevnitř je podpora demokratického zřízení samotnými obyvateli států. R. Dahl řadí demokratické přesvědčení a politickou kulturu mezi základní podmínky demokracie (Dahl 1989: 147). V Coppedgeově shrnutí hlavních demokratických podmínek pro přežití demokracie je její masová podpora společně s všeobecným odmítáním nedemokratické možnosti vládnutí jmenována u většiny zkoumaných děl⁶⁰ (Coppedge 2012: 80). V počátcích debaty se mohlo zdát přirozené, že byla demokracie shledávána žádanou. Proměnná vyjadřující tento fakt by se mohla zdát nadbytečná. I kdyby však ostatní parametry odpovídaly ideálu, tak by nemohla být demokracie státu považována za konsolidovanou, pokud by demokracie neměla širokou podporu obyvatel/voličů (Diamond 2002: 214). Smith s Zieglerovou nacházejí trend tolerance, neodsuzování či dokonce podpory nedemokratických praktik převážně v neliberálních demokraciích, kde se voliči spokojí s upřením jistých práv opozice, pokud jim to přinese osobní ekonomické zabezpečení (Smith, Ziegler 2008: 47). Sotero připomíná postoj bývalého prezidenta Brazílie F. H. Cardosa, který se přiklání k názoru, že touha po demokracii se neprojevuje až do té chvíle, kdy lidé významně pocítí její deficit (Sotero 2005: 24). Implikování dojmu, že více demokracie znamená spokojenější obyvatele, není v latinskoamerickém prostředí bezezbytku platná. Latinskoamerické státy nejsou jediné, kdo není s demokracií spokojen, nebo alespoň ne na přelomu tisíciletí (Diamond 2002: 216). Paulo Sotero připomíná, že preferování nedemokratického zřízení zůstává kontroverzním, protože objektivně je Latinská Amerika demokratičtější než kdy dřív (Sotero 2005: 22).

Nejpočetnější skupina latinoameričanů je prodemokratická, avšak existuje i velká část obyvatel, která je buď protidemokratická nebo

⁶⁰ Podle Coppedgeho tato proměnná patří do skupiny Vůdcovské a kulturní příčiny demokracie společně s tolerancí, vůdců ochotných dosáhnout kompromisu, sociálním kapitálem, veřejnou důvěrou, spoluprací atd. (Coppedge 2012: 80).

nerozhodná (UNDP 2005: 133, 146). Zatímco první a druhá mají vyhraněné názory ohledně preferovaných řešení vždy buď demokraticky nebo autoritativně, tak třetí skupina upřednostňuje demokratickou možnost, avšak pokud to okolnosti vyžadují, tak (například s vidinou lepšího ekonomického rozvoje) dají přednost nedemokratické možnosti. (UNDP 2005: 133 – 134, 146).

Demokratická podpora je pro mezistátní či mezinárodní srovnávání obtížná, protože není dostatečně konceptuálně vyřešena (Dalton 1999: 57). Podpora demokratických hodnot je podle Daltona součástí jedné z možných úrovní analýzy politické podpory – upřednostňování demokratické formy vlády je nástrojem pro hodnocení pocitové orientace v rámci demokratických hodnot původní analytické úrovně politické podpory režimu (Dalton 1999: 58). Latinskoamerické demokracie se potýkají s problémem typickým pro demokracie u kterých roste rozčarování z demokratického zřízení – latinoameričané mají nízkou důvěru k institucím samotným (parlament, strany, soudy)⁶¹ (Diamond 2002: 222). Nízká institucionální důvěra navazuje na vysoká očekávání společnosti vůči vládám v rozvinutých zemích, ale také na nespokojenost s výkonem vlád v oblasti důvěryhodnosti a schopnosti opravdu postupovat podle daných pravidel (např. bez nadržování určité skupiny obyvatel či korupce) (Miller, Listhaug 1999: 216). Klesající úroveň podpory demokracie v důsledku podpory demokraticky zvolených představitelů vytváří tlak na celou ústavní strukturu státu (Dalton 1999: 59). Schedler shledává, že behaviorální příčiny jsou nadřazené těm ostatním, protože demokracii se daří podle toho, zda jsou aktéři ochotní se demokraticky chovat, a ustavují tak kauzální řetěz: „(a) chování se jeví jako proximální příčina stability režimu, (b) postoje fungují jako prvotní hybatel chování, a (c) strukturální kontexty jsou ztělesněním“ (Schedler 2001: 85).

Vyjádření proměnné KPOD je založeno na stupni souhlasu s Churchillovým tvrzením „*Demokracie má své chyby, ale jedná se o nejlepší formu vlády*“. Díky průzkumu Latinobarómetro jsou dostupná data

⁶¹ Nízká důvěra v instituce sama o sobě vypovídá o dalších problematických ukazatelích. Například nízká důvěra v soudy vystihuje nízký respekt a nedostatečnou důvěru ve vládu práva (Diamond 2002: 222).

pro roky 2002 až 2013 s výjimkou roku 2012. Podle grafického znázornění v pravé části tabulky 3 je zřejmé, že data demokracie mají kolísavý charakter. Z toho důvodu není užitá hodnota pouze jednoho roku.

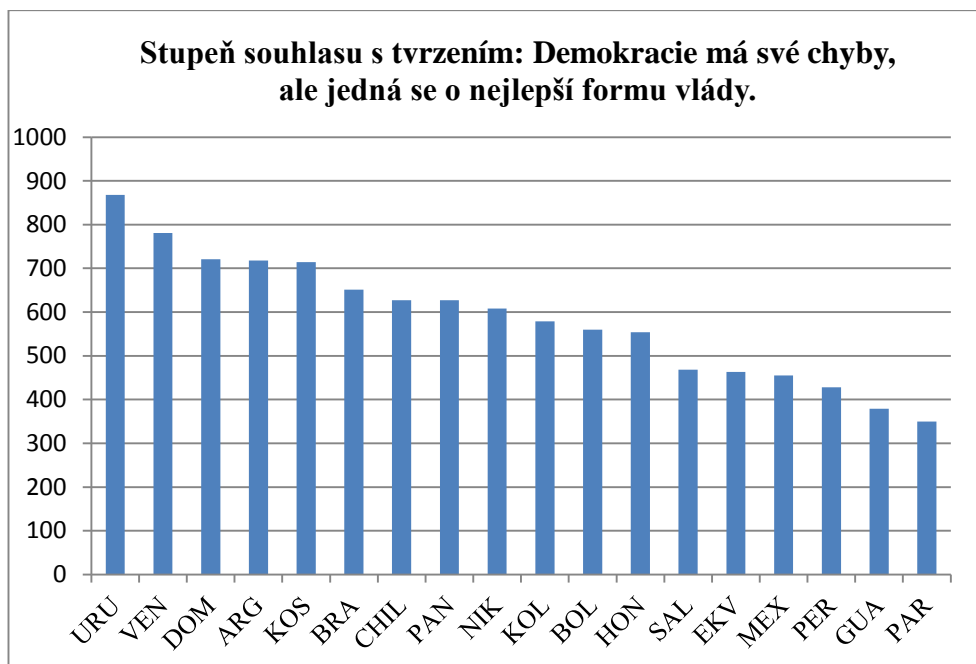
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2013	Průběh
ARG	50	62	65	58	73	70	57	55	67	78	83	
BOL	37	29	38	42	58	66	60	66	57	47	60	
BRA	55	47	50	48	58	59	70	66	68	61	69	
DOM			62	52	77	64	61	68	71	64	71	
EKV	29	9	17	32	39	60	31	40	70	70	66	
GUA	48	6	30	36	47	22	33	51	29	21	56	
HON	54	57	49	47	43	47	45	53	54	49	56	
CHIL	40	43	58	60	54	44	46	59	77	71	75	
KOL	31	30	54	55	54	52	68	55	63	62	55	
KOS	71	62	71	68	65	67	59	63	70	62	56	
MEX	45	45	61	53	44	37	45	31	40	17	37	
NIK	69		46	56	45	57	45	52	57	60	66	
PAN	49	30	65	51	65	60	49	67	66	68	57	
PAR	21	16	14	16	17	8	46	38	42	58	74	
PER	29	24	24	33	46	30	38	47	51	53	53	
SAL	40	29	49	52	32	32	35	70	42	49	38	
URU	66	68	79	77	83	78	81	85	85	84	82	
VEN	50	36	70	80	81	70	72	83	77	74	88	

Tabulka 3 Stupeň souhlasu s tvrzením: Demokracie má své chyby, ale jedná se o nejlepší formu vlády.

Zdroj: Latinobarómetro.

Hodnoty proměnné KPOD jsou čerpány z databáze Latinobarómetro. Podpobně jako u KDI jsou fuzzy hodnoty kalibrované z kumulovaných výsledků jednotlivých států.⁶² Jelikož mohou hodnoty stupně souhlasu s vyjádřením nabývat i záporných hodnot, tak lze tvrdit, že celkově je demokracie upřednostňována před nedemokratickou formou vlády. Zároveň existují znatelné rozdíly mezi jednotlivými případy, a toho je v analýze využito. Práh pro členství ve fuzzy množině je určen na 880, protože stoprocentní souhlas není v praxi dosažitelný, avšak v jednotlivých letech mnohokrát došlo k překročení 80%. Bod nejvyšší neurčitosti je hodnota 58,6 % tedy suma průměrných hodnot jednotlivých let. Práh pro úplné nečlenství je ponechán na 0, hranici souhlasu.

⁶² U Nikaraguy a Dominikánské republiky byly za chybějící data doplněny průměrné hodnoty. Protože se jedná o případy, které nezažily extrémní výkyvy tak, jak k tomu bylo například u Ekvádoru, tak by nemělo tímto krokem dojít k výraznému ovlivnění výsledků.

Graf 13 Hodnoty proměnné KPOD před kalibrací.

Zdroj: Vypočteno z dat z Latinobarómetro.

3.6 Shrnutí – Prahy pro kalibraci

Kalibrace fuzzy hodnot jednotlivých proměnných je provedena v analýze na základě informací u jednotlivých proměnných. V tabulce 4 jsou shrnuty prahy členství, prahy nečlenství a dělicí body všech proměnných.

Proměnná	Práh absolutního členství	Dělicí bod	Práh absolutního nečlenství
PRIN	41	47	55
GRAM	100	92	80
IPR	35	20	5
POL	1,6	0,6	0
FRA	0,8	0,61	0,2
ALBA	0,6	0,5	0,4
KPOD	880	586	0
PROD	530	100	0

Tabulka 4 Mezní hodnoty pro kalibraci fuzzy hodnot.

Zdroj: viz jednotlivé proměnné.

4 Analýza

Analýza měla obsahovat devět proměnných – kumulovaný demokratizační index/KDI (závislá proměnná); příjmová nerovnost /PRIN/, gramotnost /GRAM/, index zdrojů výkonu společnosti /IPR/, fragmentace /FRA/, polarizace /POL/, členství v ALBA /ALBA/, příjem plynoucí z produkce nerostné suroviny /PROD/, kumulovaná hodnota podpory demokracie /KPOD/ (nezávislé proměnné). Během provádění analýzy bylo naraženo na technický problém vedoucí ze snížení počtu nezávislých proměnných z osmi na šest. Analýza je provedena podle standardních částí QCA. Výpočty jsou provedeny pomocí softwaru fsQCA⁶³. Proměnné jsou operacionalizované v předešlé části práce, kde jsou také popsány pravidla pro jejich kalibrace. Nejdříve je zhodnoceno, zda některá z nezávislých proměnných nepředstavuje nutnou či téměř nutnou podmínku pro úspěšnou demokratizaci.

Zápis odpovídá velkým písmenům u původních hodnot a malým písmenům u hodnot negovaných. Z teorie představené v předešlé části práce je odvozeno, zda by mělo být pracováno s původní či negovanou hodnotou jednotlivých proměnných. KDI, GRAM, IPR a KPOD jsou v původní podobě, protože u nich opravdu platí, že členství v nich je žádoucí pro demokratizaci. Na druhou stranu hodnoty prin, fra, pol, alba, prod jsou v negované formě, protože jejich původní hodnoty by měly na demokracii působit negativně. Například u nerostného prokletí platí předpoklad, že čím více prostředků má země z těžby nerostné suroviny, tím více je demokracie ohrožená a členství v PROD proto vyjadřuje potenciálně ohrožený stát. Analýza však pracuje s KDI v původní hodnotě značící čím vyšší hodnotu, tím vyšší demokratizaci, a proto se proměnné typu PROD musí převést do negované formy – nehledáme množinu případů v množině vysoce produkujících států. Podobná logika platí u příjmové nerovnosti, u které se vysoká hodnota rovná vysoké nerovnosti, polarizaci, fragmentaci a členství v organizaci ALBA.

⁶³ Volně dostupný ke stažení na webu arizonské univerzity, domovské instituce Charlese Ragina: <http://www.u.arizona.edu/~cragin/fsQCA/software.shtml> (16.5.2015)

4.1 Hodnoty podmínek po kalibraci

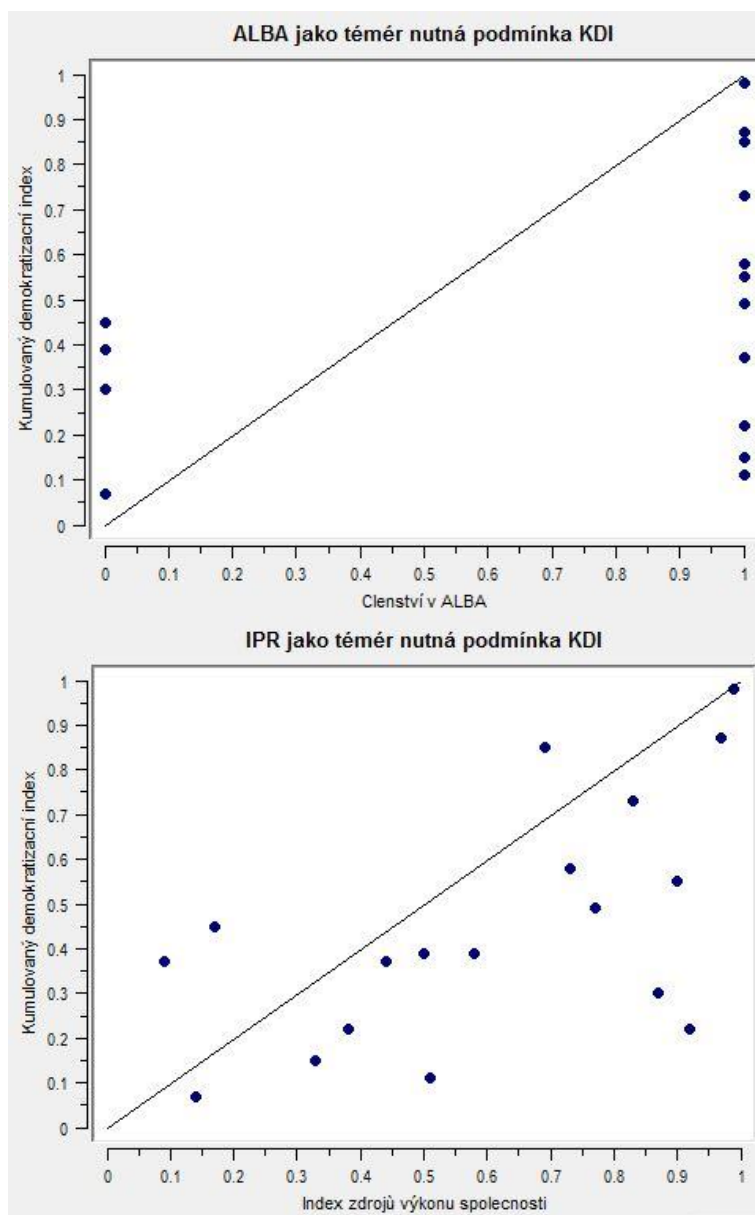
stat	KDI	IPR	PRIN	GRAM	FRA	POL	PROD	ALBA	KPOD
ARG	0,87	0,97	0,85	0,9	0,78	0,63	0,99	0	0,79
BOL	0,39	0,58	0,54	0,72	0,83	0,79	0,96	1	0,47
BRA	0,85	0,69	0,11	0,46	0,99	0,97	0,74	0	0,66
DOM	0,39	0,73	0,66	0,43	0,45	0,79	0,54	0	0,8
EKV	0,37	0,5	0,55	0,62	0,97	0,96	0,99	1	0,35
GUA	0,07	0,09	0,12	0,03	0,86	0,71	0,17	0	0,26
HON	0,22	0,14	0,02	0,16	0,4	0,05	0,14	1	0,46
CHIL	0,58	0,92	0,19	0,92	0,7	0,74	1,0	0	0,6
KOL	0,13	0,51	0,08	0,65	0,88	0,55	0,94	0	0,49
KOS	0,55	0,9	0,35	0,88	0,66	0,96	0,06	0	0,79
MEX	0,49	0,77	0,4	0,7	0,64	0,57	1,0	0	0,34
NIK	0,45	0,17	0,65	0,03	0,48	0,35	0,07	1	0,56
PAN	0,73	0,83	0,14	0,69	0,79	0,05	0,05	0	0,6
PAR	0,15	0,33	0,41	0,67	0,52	0,86	0,05	0	0,23
PER	0,37	0,44	0,7	0,66	0,86	0,35	0,99	0	0,31
SAL	0,22	0,38	0,93	0,16	0,79	0,97	0,05	0	0,35
URU	0,98	0,99	0,94	0,92	0,7	0,89	0,08	0	0,95
VEN	0,3	0,87	0,75	0,79	0,5	0,25	1,0	1	0,88

Tabulka 5 Hodnoty proměnných po kalibraci
Zdroj Kalibrováno pomocí fsQCA.

4.2 Téměř nutné a téměř postačující podmínky

Hodnocení, zda je podmínka téměř nutná či téměř postačující je provedeno vizuálně pomocí XY bodových grafů konstruovaných pomocí softwaru fsQCA. Nezávislé proměnné, v QCA viděné jako podmínky, mohou být u fuzzy QCA pro důsledek téměř nutné či téměř postačující. Z osmi výše uvedených nezávislých proměnných není žádná jednoznačnou téměř nutnou či téměř postačující podmínkou s KDI. V grafickém znázornění se téměř postačující a téměř nutné podmínky vyznačují rozložením případů v opačných rozích XY bodového grafu. Ze sedmi podmínek nemá žádná případy rozloženy v levém horním rohu značící téměř postačující podmínku. Většina proměnných se vyznačuje rovnoměrným rozložením případů. ALBA a IPR se téměř nutné podmínce blíží nejvíce se čtyřmi, respektive třemi, případy v levém horním rohu XY bodového grafu a zbytkem případů v pravém spodním rohu, kde jsou očekávány případy u téměř nutné podmínky, viz graf 14. Míru konzistence

mají s důsledkem KDI podmínky jednotlivě různou: IPR 0.91, KPOD 0.9, GRAM 0.82, alba 0.8, prin 0.75, prod 0.53, pol 0.51, fra 0.49.

Graf 14 Vybrané téměř nutné podmínky KDI
 Zdroj: Výpočet v fsQCA.

4.3 Pravdivostní tabulka

Jako hranice ranice pro uvedení hodnoty jako 1 či 0 v dalším kroku, pravdivostní tabulce, je přijata hodnota 0.5. Pravdivostní tabulka zahrnující všechny proměnné vygenerovala výsledky pro pouze 16 případů. Bližší zkoumání ukázalo, že pro Venezuelu a Bolívii nebyly zobrazeny konfigurace. Z tohoto důvodu byla analýza přerušena za účelem zjištění příčiny této skutečnosti. Kontrola provedená sestavením pravdivostních

tabulek zvlášť pro jednotlivé podmínky ukázala, že u IPR a FRA se generuje tabulka pouze ze 17 případů.⁶⁴ Po uvážení teoretického základu proměnných IPR a FRA byla upřednostněna tabulka obsahující všechny případy před pravdivostní tabulkou zahrnující všechny proměnné.⁶⁵ Pro pravdivostní tabulku jsou dále zahrnuty pouze příjmová nerovnost, gramotnost, polarizace, příjmy z produkce nerostných surovin, členství v ALBA, a podpora demokratické formy vlády. Z úvodní kapitoly pro QCA plyne, že kombinace vykazující nižší kombinaci než 0.8 by měly mít hodnotu důsledku 0. Z toho důvodu je jako mez pro další krok analýzy dodržena tato hodnota.

PRIN	GRAM	POL	ALBA	KPOD	PROD	Počet případů	konzistence
1	1	1	1	0	1	2	0.744
0	1	1	0	0	1	2	0.833
1	1	1	0	1	1	1	0.9834
1	1	1	0	1	0	1	0.9485
1	1	0	1	1	1	1	0.5714
1	1	0	0	0	1	1	0.86
1	0	1	0	1	1	1	0.896
1	0	1	0	0	0	1	0.614
1	0	0	1	1	0	1	0.8272
0	1	1	0	1	1	1	0.872
0	1	1	0	1	0	1	0.8983
0	1	1	0	0	0	1	0.7143
0	1	0	0	1	0	1	1
0	0	1	0	1	1	1	0.8694
0	0	1	0	0	0	1	0.5615
0	0	0	1	0	0	1	0.66

Tabulka 6 Pravdivostní tabulka pro PRIN, GRAM, POL, PROD, ALBA, KPOD
Zdroj: Upraveno z fsQCA.

⁶⁴ XY bodový graf pro KDI a FRA ukázal, že Peru není zobrazeno. V XY bodovém grafu pro KDI a IPR se zobrazují všechny případy, avšak jednotlivým generováním pravdivostní tabulky bylo zjištěno, že pokud podmínky zahrnují IPR, tak se stále zobrazuje tabulka pouze se 17 případy.

⁶⁵ Podle Sartoriho a Saneho je polarizace důležitým faktorem, a proto je institucionální podmínka demokracie zachována i bez užití fragmentace. IPR teoreticky zastupuje podobnou myšlenkovou školu jako prin a gram, navíc podle Vanhanena existuje mezi IPR a jeho demokratizačním indexem shoda výsledků.

4.4 Výsledné kombinace podmínek

Do mezi-výpočtu je doplněný vliv podmínek na důsledek vycházející z teoretické části práce – KPOD, GRAM, alba, prod, pol, prin. Vysoká podpora demokracie a gramotnost mají očekávaný pozitivní vliv na demokratizaci. Polarizace, příjmová nerovnost a příjem z nerostných surovin by pro stejný vliv měly být pokud možno co nejnižší. Pro podmínku členství v ALBA byly zvoleny obě možnosti, protože není jasně teoreticky potvrzeno jaký vliv na demokratizaci má. Výsledná tabulka je převzatá přímo z programu fsQCA a vyjadřuje vztah podmínek ke KDI jako vyjádření kumulovaného indexu míry demokratizace. Uvedené jsou případy, u kterých je tento důsledek dostatečně konzistentní s jednotlivými kombinacemi podmínek.

	Konzistence	Případy se stupněm členství vyšším než 0.5
~prod*kpod*~pol	0.789883	PAN, NIK
prod*kpod*~alba	0.849642	ARG, BRA, CHIL, DOM
kpod*~alba*gram	0.879675	URU, ARG, KOS, CHIL, PAN
prod*~alba*gram*~prin	0.761773	CHIL, KOL, MEX
prod*~alba*~pol*gram	0.776119	CHIL, KOL, MEX
coverage:	0.811344	
konzistence:	0.753723	

Tabulka 7 Výsledek pravdivostní tabulky.

Zdroj: Výpočet pomocí fsQCA.

Pozn. fsQCA nerozeznává malá a velká písmena, a tak používá pro vyjádření negovaných hodnot „~“. Zde např. ~alba lze přepsat jako alba, zatímco alba bez „~“by byla přepsána jako ALBA.

5 Výsledné kombinace analýzy

Podle teoretických podkladů pro analýzu by výsledná kombinace měla v teoreticky ideálním případě znít:

$$KPI = KPOD * alba * pol * GRAM * prin * prod.$$

K dosažení vysokého kumulovaného demokratizačního Vanhanenova indexu vede vysoká podpora demokratického zřízení mezi voliči, nečlenství v organizaci ALBA, nízká polarizace stranického systému, vysoká gramotnost obyvatel, nízká příjmová nerovnost a velmi nízký či neexistující příjem z nerostných surovin. Podobná kombinace neobsahuje žádný případ, a tak jsou výsledky analýzy použity především k odhalení vztahu podmínek, které byly vzhledem k demokratizaci potvrzeny či vyvráceny.

Výsledky analýzy vyjadřují kombinace podmínek, které jsou, pokud se u případu vyskytnou v tomto vztahu, konzistentní s vypočtenou mírou demokratizace.⁶⁶ Kombinace jsou uvedeny sestupně podle míry konzistence s KDI⁶⁷. Větší konzistenci než 0.8 dosáhly pouze dvě pokračované kombinace – PROD*KPOD*alba a kpod*alba*GRAM. Dále jsou rozvedeny také dva faktory, které se v průběhu sbírání dat ukázaly jako dle teoretického výzkumu neočekávané. Jedná se o polarizaci stranických systémů latinskoamerických států, které však vykazují poměrně vysokou míru demokratizace a značnou příjmovou nerovnost států úspěšných při demokratizaci.

⁶⁶ Všeobecně přijatelnou hranicí konzistence je 0.8 – zde jsou rozvedeny 2 kombinace s nejvyšší dosaženou konzistencí.

⁶⁷ Je nutné mít na mysli, že KDI, neboli kumulativní Vanhanenův demokratizační index je technicky vymezeným a vyjadřuje přesně dané pojetí volební demokracie. Jedná se o demokracii, ve které je dodržováno volební právo jak pasivní, tak aktivní. A upření jednoho z nich znamená výrazné snížení indexu, které může vést k tomu, že i všeobecně přijímané demokracie jsou v analýze viděny jako nedostatečně demokratizované. Ideálním příkladem je Mexiko, které je mnohými za demokratické považováno delší dobu, než se projevilo v této práci, protože omezení existence jiných stran než PRI znamenalo snížený KDI po celá devadesátá léta a počátek třetího tisíciletí.

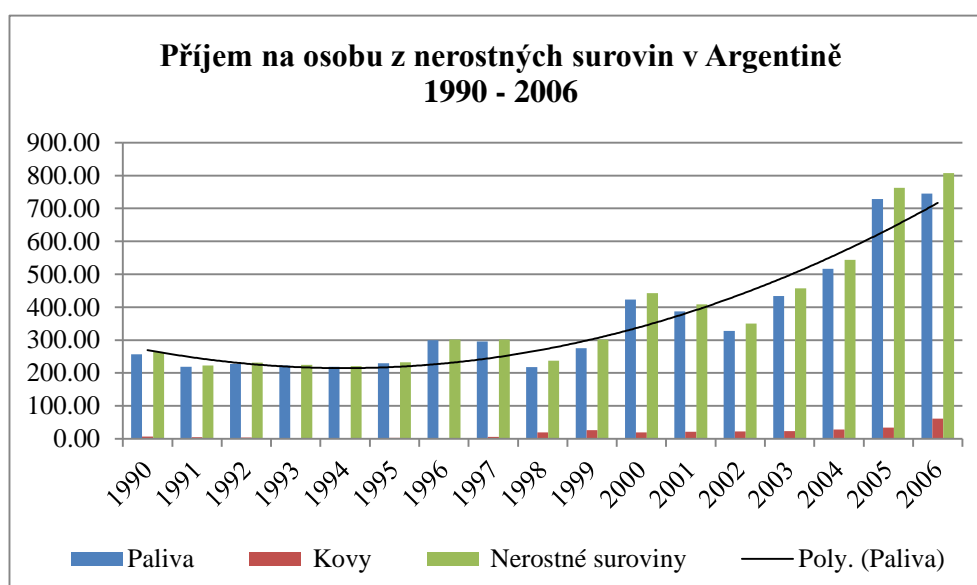
5.1 PROD*KPOD*alba (konz. 0.84)

Kombinace vysoké produkce, podpory demokratické formy vlády a nečlenství v ALBA vede v Argentině, Brazílii a Chile k zachování demokratizace. Tento výsledek ukazuje na jejich odolání nerostnému prokletí ve smyslu popsaném v předchozích kapitolách – navzdory nezanedbatelnému toku financí plynoucího z prodeje nerostných surovin je v nich demokracie zachovávána. Z pohledu západního světa je Brazílie přelomu tisíciletí další ze seznamu „dobrých“ levicových vlád (patří sem i Chile a Argentina), kam byla Castanedou založena na základě Lula da Silvovy sociálně laděné politiky zaměřené na zlepšení socioekonomických indikátorů za současného dosahování ekonomických cílů vytyčených mezinárodním měnovým fondem (Castaneda 2006: 36).

Brazílie a Chile se vyznačují velmi dobrými výsledky v alternativních parametrech pro sledování nerostného prokletí – institucionální kvality státu a otevřenosti ohledně státních rozpočtů. Chile, které je institucionálně nejvyspělejší ze všech latinskoamerických států, má z teoretického hlediska institucionální kapacitu na zpracovávání nepříznivého vlivu produkce nerostných surovin. Jeho dlouhá historie produkce a dokonce zkušenost s propadnutím holandské nemoci způsobila obezřetnost a podnítila vytvoření silného institucionálního uspořádání. Společně s vysokou mírou demokratizace působí vyvinuté instituce jako záruka zdraví finančního systému státu, který díky nim dokáže dohlédnout na plnění smluv a alokaci prostředků (Bhattacharyya, Hodler 2011: 111). Brazílie zase vede ve schopnosti zpřístupňování toku financí pomocí organizace pro otevřené rozpočty. Rozpočtové výhody jsou v Brazílii jedním z nástrojů, kterými si může prezident pomáhat v udržování práceschopnosti vládní koalice, jak je popsáno níže, v části o polarizaci stranických systémů. Tím, že se jedná o zemi, kde jsou poslanci odpovědní úzce svým volebním obvodům, tak se pohyby v rámci rozpočtových výhod nemají velkou šanci schovat. Odměny v podobě rozpočtových přilepšení jsou pochopitelně vítány, jelikož se jedná o systém, ve kterém jsou poslanci výrazně geograficky profilováni (de Souza 1999: 51). Diskreční pravomoci,

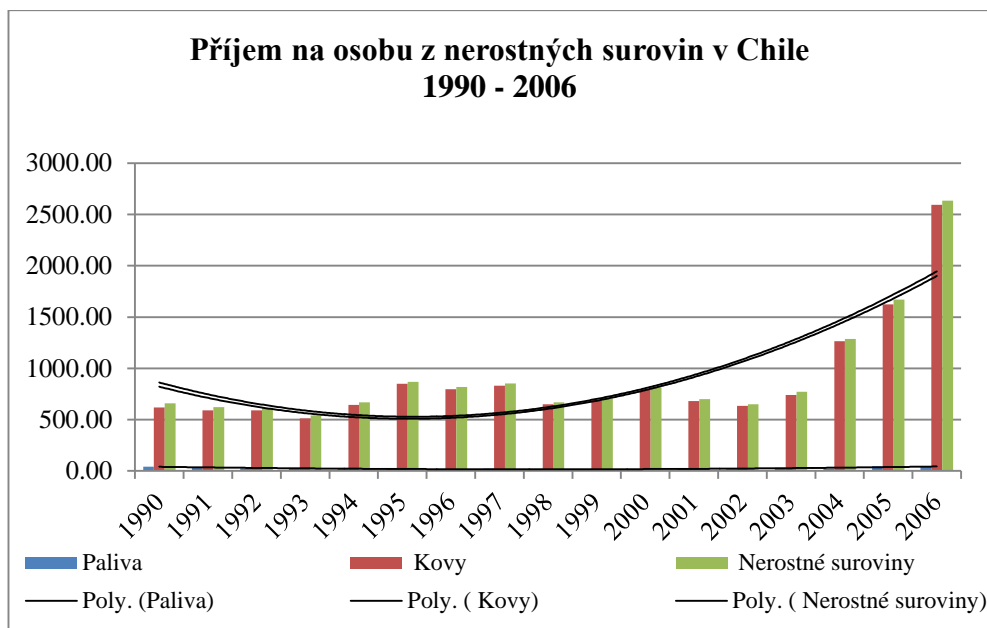
kteře rozpočtový klientelismus zahrnujů, jsou jedním ze zásadních faktorů, kteře umožňují funkčnost brazilského systému (Power 2008: 29).⁶⁸

Při pohledu na grafické znázornění vývoje příjmu na osobu v daných státech je patrná jejich podobnost. Brazilská produkce se liší menším poklesem v roce 2002 oproti očekávanému trendu. Kromě tohoto postřehu je oproti dalším dvěma státům její produkce výrazněji diverzifikovaná.

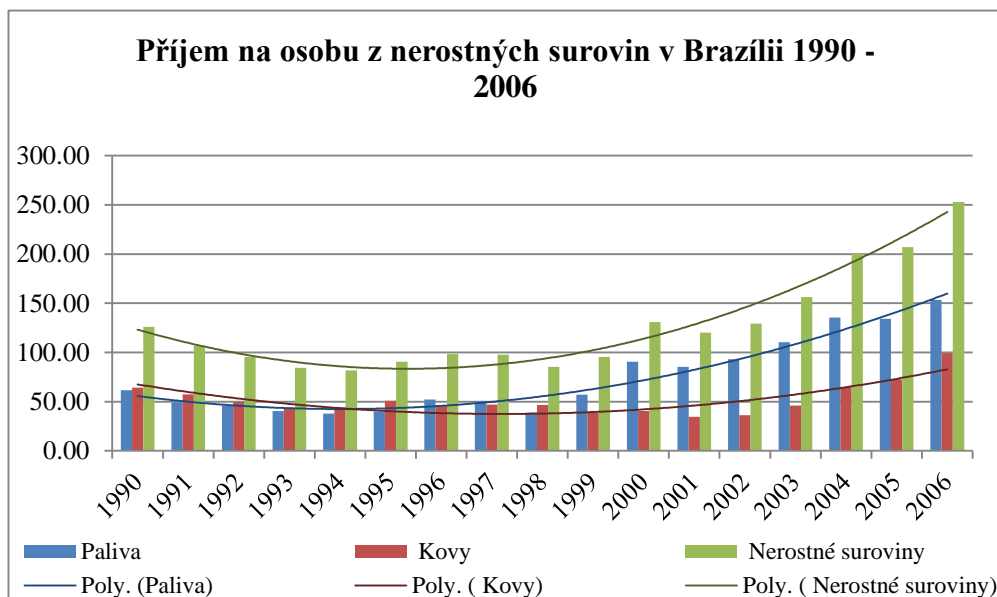

Graf 15 PROD - Argentina 1990-2006
Zdroj: Haber, Menaldo 2011.

⁶⁸ De Souza tomuto uspořádní příliš nedůvěřuje a tvrdí, že kombinace koalického prezidencialismu a fragmentovaného polarizovaného stranického systému v Brazilském případě může přispívat k nemožnosti objektivně kontrolovat tok rozpočtových prostředků v systému, vedoucímu k vysokým deficitům (de Souza 1999: 55).

Graf 16 PROD – Chile 1990 – 2006
Zdroj: Haber, Menaldo 2011.

Graf 17 Nerostný příjem za zvýšené produkce na přelomu tisíciletí/trendy
Zdroj: Haber, Menaldo 2011.

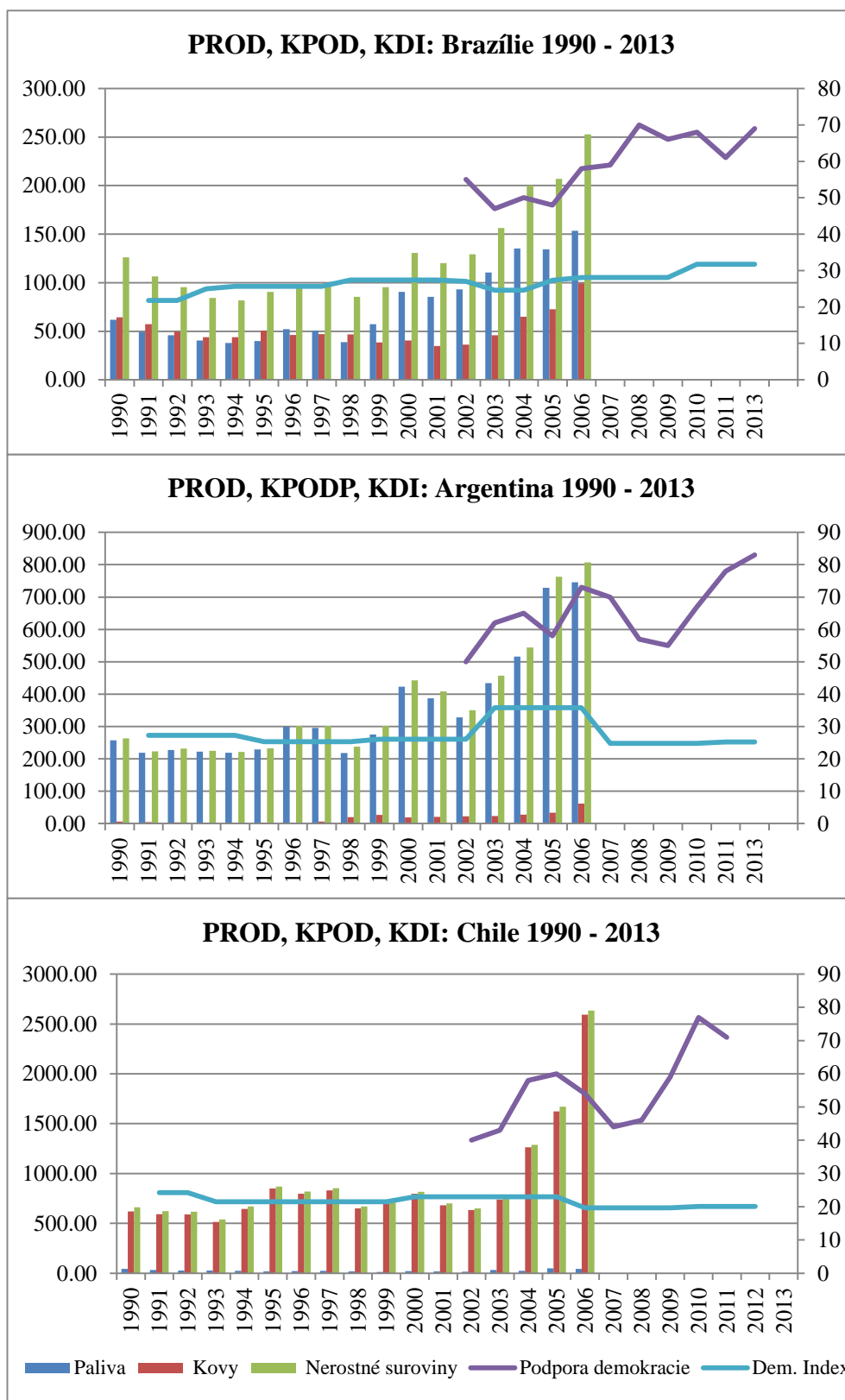
Důvod stabilního vývoje zisků z těžby ropy s menším poklesem na počátku třetího tisíciletí než v předchozích dvou případech lze najít ve vnitrostátním vývoji. V Brazílii v období sběru dat Habera a Menalda vrcholila vlna zvyšující se efektivity produkce ropy a zemního plynu. Podnět ke zvyšující se efektivitě sahá do roku 1995, ve kterém prezident Cardoso začal s přípravou reformy vedoucí k zajištění státního vlastnictví ropných zásob. Reform měla zároveň znamenat ukončení výhradního monopolu Petrobrasu na ropný sektor průmyslu (Bridgman et al. 2011:

1374). Ropný zákon z roku 1997 zavádí Národní ropnou agenturu spravující regulaci ropného průmyslu v Brazílii a zároveň navozuje náladu liberalizace sektoru do té doby 40 let zcela ovládaného Petrobrasem (Bridgman et al. 2011: 1374). Nastalá situace znamenala pro Petrobras potenciální konkurenci, a proto se postaral o zvýšení produktivity v rámci těžebního a zpracovávajícího sektoru zaměřením se na možnosti zefektivnění svých postupů, kterým nebyl do té doby přikládán takový význam⁶⁹. Ve skutečnosti se nakonec podíl Petrobrasu na brazilském trhu téměř nezměnil, a tak se díky vylepšeným procesům mohla zvýšit jeho produkce.⁷⁰

⁶⁹ Možnost, že privatizace bude kdy uskutečněna, nebyla předpovídána, a tak nebyla optimalizace těžby shledávána jako pravděpodobný plán, tudíž jí nebyla do poloviny 90. let věnována přílišná pozornost (de Figueiredo Porto et al. 2010: 1556).

⁷⁰ Krok k odebrání monopolu může tak být vnímán jako správný nástroj k navýšení produkce – i přesto, že v praxi široká privatizace nehrozila a došlo pouze k navození soutěživého prostředí, tak se jednalo o dostatečný impulz (Bridgeman 2011: 1982).

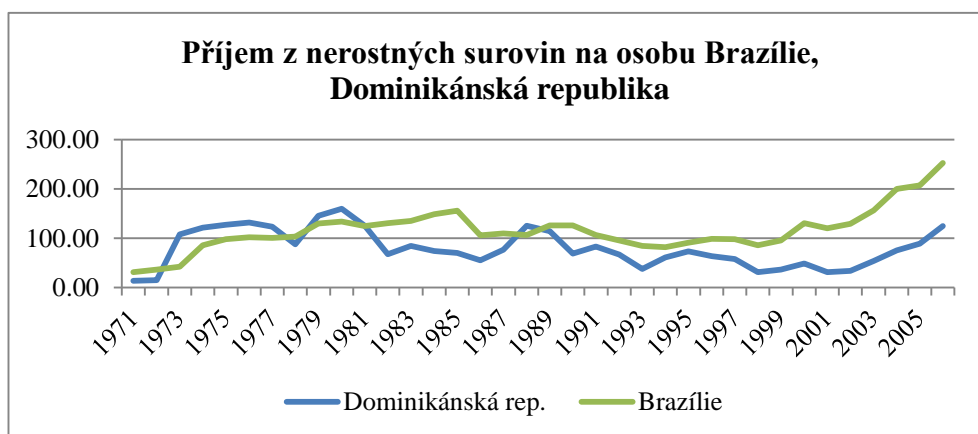
5.1.1 Vizualizace vztahu proměnných PROD, KPOD, KDI

Graf 18 Vizualizace vztahu proměnných PROD, KPOD, KDI

Zdroj: viz jednotlivé datasety výše.

Dominikánská republika vykazuje znaky nerostného prokletí. Je nutné podotknout, že míra produkce a příjmu z nerostných surovin zdaleka nedosahuje těch v Chile či Venezuele a ostatních, avšak například s Brazílií příjmy srovnatelné jsou. V zápisu do sekundárního vzdělávání dosahuje Dominikánská republika nejhorších výsledků ze všech 18 případů. Vláda se pokouší o investice do vzdělávání na základě podpory uplatnění na pracovním trhu, avšak její snahy se zatím do velké míry neprojevují (Jaramill, Sancak 2007: 19). Institucionální kvalita státu je nízká, a pokud by se jednalo podmínku v kontextu QCA, Dominikánská republika by dosahovala členství v institucionálně nekvalitní množině případů, viz graf 7. V otázce trendu příjmu z nerostných surovin je Dominikánská republika velmi podobná opět případu Brazílie.

Graf 19 Příjem z nerostných surovin Brazílie, Dom. rep.
Zdroj: Haber, Menaldo 2011.

Ve studii ekonomického růstu Dominikánské republiky od Jaramillové a Sanczakové je považována za stabilní a schopnou politicky prosadit adekvátní politiky pro podpoření ekonomického růstu (Jaramill, Sancak 2007: 23). Studie však srovnává Dom. rep. s Haiti, a tak je nutné dodat, že z perspektivy Haiti je ekonomická situace téměř každého státu uspokojivá. Vedle případů, které sdílí s Dominnikánskou republikou tuto kombinaci, není z kombinace patrné nakolik je nerostné prokletí možné použít jako vysvětlení. Je pravděpodobné, že v případě Dominikánské republiky se jedná o jinou příčinu, která vede k výsledku než ty, které byly objeveny.

5.2 KPOD*alba*GRAM (0.87)

Konzistenci vysoké podpory demokracie, nečlenství v organizaci ALBA a vysoké gramotnosti vykazují případy Uruguay, Argentina, Kostarika, Chile a Panama. Zatímco předchozí kombinace mohla sloužit jako reakce na teorie nerostného prokletí, tak vysoká gramotnost odkazuje na alespoň částečnou platnost modernizačních teorií.

Spojení nutnosti vzdělanosti a podpory demokracie může sloužit jako potvrzení pohledu, že vzdělaní lidé chápou výhody demokratického uspořádání. Pokud zhodnotíme graf 4, tak vyjde najevo, že se jedná o čtyři státy s nejvyšší plošně dosaženou gramotností a Panamu, která se nachází na osmém místě. Všeobecně téměř gramotné státy, které jsou však členy ALBA – Bolívie, Venezuela tento pohled vyvrací.⁷¹ Zvolený KDI, který se zaměřuje na technicky dokazatelnou definici demokratizace, pochopitelně nedovolí analýze hodnotit státy jako demokratické, protože se zde jedná o systémy s problematicky obhajitelnými demokratickými politickými soutěžemi.⁷² Dá se proto vyvodit závěr, že vysoká vzdělanost, které státy dosahují, umožňuje voličům chápat význam dodržování demokratických volebních zásad.

5.3 Polarizace legislativy jako překážka demokratického vývoje

Polarizace by se dle Sartoriho a Saneho podepsat na schopnosti států demokraticky se rozvíjet. Srovnání hodnot KDI a pol dosahuje pouze 0.53 shody, ukazující na nevhodnost jejich závěrů v regionu Latinské Ameriky. Členství v množině POL dosahují státy, které dosahují také členství v KDI, a proto se u nich Sartoriho a Saneho varování nejspíš neprojeví. Mezi případy, které jsou dále hodnoceny, patří Argentina, Brazílie, Uruguay. Tyto tři státy, často považované spíše za úspěchy demokratizace než státy ohrožené nedemokratickým vývojem, vyvolávají pochybnosti o validitě polarizačního argumentu.

⁷¹ Obě dostatečně konzistentní kombinace napovídají, že členství v organizaci ALBA nese jistou váhu

⁷² V tomto bodu by například Mexiko, které bylo po celá devadesátá léta stále ovlivněna neexistencí opravdové politické soutěže v analýze provedené v období ukončení uměle udržované nadvlády PŘI bylo posunuto pravděpodobně do množiny KDI.

5.3.1 Argentina

Levitsky připomíná, že i Limongi s Przeworskim byli nedemokratičností Argentiny 20. století zaskočeni, a tak by její nedávný vývoj neměl být úplným překvapením.⁷³ Devadesátá léta jsou poznamenána vládou prezidenta Menema z peronistické strany Judicialisty (PJ), který si pomáhal metodami na hranici demokratického vládnutí (vláda dekrety, ovlivňování jurisdikce, protlačení aktualizace ústavy ve svůj prospěch) (Levitsky 2000: 57 – 58). Polarizace se během období jeho vlády snížila a až na konci devadesátých let došlo opět k jejímu zvýšení – na jednoduché stupnici od 0 do 2 však od roku 1993 nedosáhla maximální hodnoty v rámci tohoto měřítka (Keefar, Stasavage 2003). Polarizaci stran, které se dostaly do parlamentu či které se staly vítěznými v prezidentském klání v Argentině ve sledovaném období, dvakrát ovlivnila ekonomická krize. Silnou pozici peronistů v devadesátých letech bylo možné vybudovat díky krizi, která Argentinu zasáhla na konci osmdesátých let. Krize počátku třetího tisíciletí spustila její úspěch v prezidentských kláních o deset let později znovu, při volbách roku 2003. Pokaždé to byla PJ, která se dokázala sjednotit v podpoře svých kandidátů, a naopak opozice skládající se z menších stran, která skončila fragmentovaná. V devadesátých letech silná pozice prezidenta Menema znamenala, že ho do velké míry nebrzdila ani oslabená a rozdrobená parlamentní opozice, ve které zastávala přední místo UCR. Tolerance jeho vlády silnější ruky se mu dostalo díky obavám z hyperinflace, která v Argentině převažovala. Menem dokázal na svou stranu přilákat nejen jeho tradiční voliče peronistické strany pocházející z dělnické třídy, ale z ekonomických důvodů i voliče střední třídy podporující jeho ekonomický program. Podařilo se mu tak překlenout možnou nástrahu ve znamení polarizovaného parlamentu, který by nedokázal ovládnout (Levitsky 2000: 60 – 61).

PJ (peronisté) se stala hegemonickou silou, avšak i přes očekávání některých komentátorů se nestala zkázou demokratických institucí a nezpůsobila ani tzv. mexikanizaci v podobě institucionalizace nadvlády

⁷³ Okolnosti dobré vzdělanosti a ostatních modernistických ukazatelů by nedemokratický vývoj nepředpovídaly (Levitsky 2000: 57).

jedné strany. V roce 1999 došlo k úlevě panujících obav z autoritářských sklonů prezidenta Menema, jelikož se ukázalo, že argentinská demokracie dosáhla dostatečného bodu vývoje na to, aby se mohlo uskutečnit první pokojné předání moci peronistického prezidenta, ale také došlo k druhému pokojnému předání moci mezi stranami v na sebe navazujících volebních obdobích⁷⁴ (Levitsky 2000: 56).

Hegemonie PJ netrvala ze dvou důvodů: za prvé s rostoucí ekonomickou stabilitou ztrácela PJ voliče, které získala důsledkem strachu z ekonomických problémů; a za druhé se UCR a FREPASO dokázaly přizpůsobit požadavkům střední třídy a vynořit se opět jako jednotná opozice v 1997 předznamenávají konec dojmu Menemovy nepostradatelnosti (Levitsky 2000: 62 – 63). I přes výhru opozičního prezidentského kandidáta, de la Rúa z UCR, si PJ byla schopna zachovat převahu v nižší úrovni Argentinské politiky, zvítězit ve dvou třetinách guvernéřských postů a zůstat největší argentinskou politickou silou. Přestože polarizace se teoreticky neměnila, protože strany a jejich zaměření se výrazně neposunuly a u moci došlo k prohození nadvlády nad exekutivou a legislativou (došlo k přechodu opozičních stran do vládní koalice a zároveň výměny PJ prezidenta za prezidenta bývalé opoziční strany). Do třetího tisíciletí tak Argentina vstupovala v prostředí polarizace, u které se s těmito výměnami zvýšil její význam a politický konsenzus začal být více žádoucí než v hypermajoritariánském období vlády prezidenta Menema. Již dohoda o rozpočtu dosažená v 1999 ukázala, že přijmout rozhodnutí v koaličním prostředí bude obtížnější než v systému, který panoval v Argentině v 90. letech. Jelikož aliance přesvědčila voliče, že bude bojovat s korupcí, tak prezident de la Rúa mohl pouze těžko ustát skandál s úplatky v Senátu v roce 2000 a voliči v něj ztratili důvěru, kterou kvůli úsporným opatřením stejně neměl moc vysokou (Levitsky, Murill 2008: 22).

V roce 2007 byla pozice peronistů (nyní kirschneristů) upevněna když byla PJ se spojenci schopna jednat spojeně, zatímco opozice byla rozdělena na několik bloků (hlavními byly UCR, Občanská koalice a PRO,

⁷⁴ Po volbách v roce 1999 byla utvořena první opravdu koaliční vláda v moderní historii Argentiny. Koalice se skládala z UCR (Radikální občanská unie) a FREPASO (Fronta za solidární stát), šlo tedy o středo- až středolevou koalici (Levitsky 2000: 56).

středopravá) (Levistky, Murill 2008: 16 – 17). Vítězství Kirschnerové bylo potvrzením úspěšného návratu peronistů jako hlavní politické síly také na národní úrovni Argentinské politiky.

V rámci PJ lze nalézt podporu argumentu Sartoriho s Saném v prostředí vnitrostranického vývoje. I přesto, že během vývoje PJ došlo k její fragmentaci, tak nízká polarizace v rámci strany ve smyslu pravolevého spektra umožňuje zachovat její jednotu. Například u kandidátky Kirschnerové v roce 2007 bylo prokázáno, že díky tzv. spojeným kandidátkám (*listas colectoras*), na kterých je povoleno různým kandidátům na starosty a gubernátory sdílet jednoho prezidentského kandidáta, byla Kirschnerová schopna zajistit si dostatečnou podporu pro celkové prezidentské vítězství. (Levistky, Murill 2008: 16 – 17) Celonárodní profil peronistů nebyla žádná z ostatních stran schopna si zachovat. Kirschner navíc umožnil upevnění demokracie místo její eroze – dodržel demokraticky přijatelný výběr soudců pro vrchní soud a postupně zrušil Menemovo navýšení počtu soudců, staral se o zlepšení lidských práv a byl schopný získat důvěru voličů, kterou jeho předchůdce ztratil (Levistky, Murill 2008: 21 – 22). Rozpad UCR nebyl následován ustavením stabilních stran – náhradníků, a tak spíše než nástupce lze doufat v její znovuzrození. (Levistky, Murill 2008: 23)

U argentinského případu se polarizační argument na celostátní úrovni nepodařilo potvrdit. V rámci prezidentského systému nemá opozice výraznou šanci, pokud se nedokáže sjednotit za účelem prosazení významných politických rozhodnutí. Argentinská opozice také postrádá peronistickou schopnost a infrastrukturu na to, aby přečkala období, ve kterých není u moci, a tak pokaždé dojde k jejímu oslabení (především zřetelné na příkladu UCR). Ekonomické krize, které by v polarizované politické scéně mohly vyvolat krizi demokracie, nefungovaly jako podobný spouštěč, neboť PJ je natolik institucionalizovanou jednotkou, že se jí podařilo podobné výzvy ustát.

5.3.2 Uruguay

Uruguay je často citovanou výjimkou latinskoamerických levicových úspěchů demokraticky stabilního státu.⁷⁵ Levitsky s kolegy připomíná, že tradičně demokratická Uruguay za svůj demokratický odkaz vděčí příznivému společensko-ekonomickému nastavení a zabezpečení (Altman et al. 2008: 157) Vysvětlení podobající se argentinskému případu nacházíme v reakci voličů na ekonomický kolaps let 2001-2002 působící jako katalyzátor změny ve volebních preferencích. (Altman et al. 2008: 155 – 156). V Uruguay byla stranická polarizace až do voleb v roce 2004 zcela normální. Mezi uruguayské politické strany střídající se u moci patřily po celou dobu novodobé historie pouze dvě tradiční strany – Blancos a Colorados. Uruguay má zaveden volební systém se specifickým dvojitým a trojitým simultánním hlasováním⁷⁶, který umožňuje vysokou frakcionalizaci politických stran a produkuje prezidenta, který tak volby nevyhraje výhradně pro svou stranu, ale pro frakci vítězné strany, ze které pochází (Altman et al. 2008: 152). Tradiční strany proto fungují jako subjekty, které by v jiných státech byly pravděpodobně považovány za koalice spíše než institucionalizované politické strany, protože by jim standardní volební systémy nedovolily přežít ve volné frakcionalizované podobě.

Uruguayský politický systém je ve skutečnosti fragmentovaný a frakcionalizovaný i když by se letným vzhledem mohl zdát opak pravdou. Široká fronta⁷⁷ stojící proti Blancos a Colorados oplývá organizační strukturou ne nepodobné politickým stranám, která jasně specifikuje práva jednotlivých složek s komunikačním přesahem například do odborových uskupení, a společným prezidentským kandidátem usilujícím o konsens

⁷⁵ Například Castaneda Uruguayskou levicovou vládu vládu ve svém článku řadí spolu s Chile mezi tzv. „dobré“ levice, které se dokázaly z radikálních počátků přetransformovat, zachovávajíc si důraz na sociální politiky, avšak nebránící se tržnímu hospodářství (Castaneda 2006: 35).

⁷⁶ Dvojité a trojité hlasování v uruguayském systému znamená, že voliči hlasují najednou pro různé úrovně politických stran/frakcí a současně i kandidáty pro mezistranické souboje v podobě prezidentských či parlamentních voleb. (Altman et al. 2008: 152) Ve zkratce shrnuje trefně Jeffrey Cason: „*Individuální kandidát, který dostane nejvyšší počet hlasů ve straně, která dostala vyšší počet hlasů než jiná politická strana, je vyhlášen vítězem prezidentských voleb*“ (Cason 2006: 88).

⁷⁷ Fronta sjednocuje 19 levicových uskupení, mezi které patří bývalé guerillové skupiny Tupamaros, socialisté, křesťanští demokraté a další, menší, politická uskupení (Altman et al. 2008:151, 154).

mezi jednotlivými složkami fronty (Altman et al. 2008: 154 – 155, 170). Kvůli danému stranickému systému a způsobu, jakým jsou voleni, jsou prezidenti nuceni hledat způsoby, jak všechny strany politických konfliktů přivést ke společnému řešení. (Altman et al. 2008:151, 158).

Původní strany Blancos a Colorados v polovině devadesátých let pocítily zvyšující se šance netradičních subjektů a varovaly, že je nutná reforma volebního systému, aby se předešlo výhře levicových politiků a následnému pádu uruguayské demokracie. Reforma měla docílit tří efektů – druhé kolo mělo přimět levici přiblížit se středu, sjednotit politické strany a odstranit frakcionalizaci snížením počtu parlamentních listin a umožnit tradičním stranám jednodušší vládnutí (Cason 2000: 98 – 99). Reforma byla odsouhlasena v roce 1996 a poprvé byla v praxi použita nová pravidla ve volbách roku 1999 – s odporem vůči jejímu odhlasování se vláda nesečkala. Tradiční strany doufaly v jednodušší projevení moci frakcí do národní politiky a levice věřila ve zvýšení svých šancí na vítězství, jelikož reforma umožňovala pouze jednoho prezidenta pro jednu stranu a zaváděla druhé kolo, které teoreticky mohlo levici také pomoci (Cason 2000: 89 – 90). Nastoupení Široké fronty k moci tradiční strany nakonec dokázaly pouze odložit, nedokázaly mu úplně zabránit. V roce 2004 volby Široká fronta vyhrála. Jednotlivé strany fronty či jejich předchůdci existovaly již od první poloviny 20. století, nicméně nikdy nedokázaly dvě zmíněné tradiční strany demokraticky odsunout od moci, a proto se jedná o významný mezník v historii Uruguaye a jejího politického vývoje (Altman et al. 2008: 157).

V Uruguaye dochází díky volebnímu systému k naplňování hlavní rady Sartoriho se Saném, kteří dávají důraz na schopnost překovávat rozdíly a hledat konsens mezi polarizovanými stranami. Tím, že se jednotlivé frakce musí dohodnout již před volbami, se předchází problémům, které zaznamenává Argentinská opozice. Volební systém by měl v tomto případě zaručovat, že prezidentem se stane postava, která je schopna nalézt kompromis v rámci nejen své dílčí strany či frakce, ale v rámci celé širší aliance. Tradice tohoto chování pomáhá Uruguaye nejspíše překlenout polarizaci stranického systému podobně, jako postava prezidenta v systému koaličního prezidencialismu popsaného dále na příkladu Brazílie.

5.3.3 Brazílie

Brazílie, stát s notoricky roztržštěnou politickou scénou v oblasti politických stran by dle Sartoriho a Saneho mít velké problémy s udržováním demokracie, neboť její stranický systém teoreticky znemožňuje dohodu a stabilitu v legislativní oblasti. Vysoká polarizace figuruje u brazilského případu i ve zde přítomné analýze. T. J. Power ve svém shrnutí výzkumu brazilského institucionálního nastavení upozorňuje na jím zaznamenaný posun. V jeho rámci poskytuje vysvětlení na otázku, která vychází z analýzy. Jak je možné, že Brazílie dosahuje vysokého skóre demokratizace, i když po celou dobu sledovaného období zaznamenávala vysokou polarizaci rovnající se nejvyšší možné hodnotě, 2, na použité stupnici?

Původní teoretický přístup upozorňující na roztržštěnost a polarizaci systému se ve výzkumu brazilského politického systému projevil jako pesimistická vlna, která viděla brazilský multipartismus ve spojení s robustním federalismem jako chaotický, se šancí prezidenta na prosazení sebe sama jako velmi nízkou a celkově neschopný generovat funkční vládu (Power 2008: 21). Ústava přijatá v roce 1988 navíc posílila tyto rysy institucionalizací plebiscitního charakteru demokracie a důrazu na ochranu menšin⁷⁸ (de Souza 1999: 50 – 51). Významným faktorem v brazilské novodobé historii je ale právě postava silného prezidenta, a to nejen z institucionálního hlediska. I fyzicky musí jít o natolik charizmatickou a schopnou osobnost, aby byla schopna manévrovat roztržštěným parlamentem bez jistoty jeho většiny. V Brazílii se jedná především o prezidenty da Silvu a Cardosa, kteří oba dokázali politickou situaci řešit ve prospěch stability státu. Zlomem, který otevřel cestu pro optimistickou vlnu výzkumu, byl rok 1994, ve kterém byl představen tzv. *Plano Real* (Power 2008: 21). Kromě pozitivních změn, které přinesl v ekonomice, se jednalo o koncept přinášející vysokou popularitu prezidentovi Cardosovi (de Souza 1999: 53).

⁷⁸ Konsociační charakter v podobě proporční reprezentace, více-stranického systému, extrémně velké volební obvody s otevřenými listinami, silnou dvoukomorovou legislativu a decentralizaci federace v podobě autonomního státu a municipiálních vlád (de Souza 1999: 51).

Prezident je od přijetí ústavy v roce 1988 důležitým článkem v udržování demokracie v Brazílii. Power upozorňuje na tzv. napravující instituce umožňující vyvažování rizika rozpolcené legislativy.⁷⁹ Z revizionistických studií brazilského multipartismu, zahrnujících práci např. Figueireda s Limongim, vyplývá obraz výjimečnosti brazilského prezidencialismu jako příkladu možnosti řešení legislativního rozpolcenosti pomocí nastavení správných institucí (Power 2008: 22). Většina z nich ošetřuje aspekty vztahu exekutivy a legislativy. V rámci politické vědy zde došlo k vyvinutí rámce pro prezidencialismus, který se vyznačuje nutností spolupráce prezidenta s koaliční vládou, ve které jeho strana nemá jasnou převahu. Koaliční prezidencialismus, jak se tento rámec nazývá, stojí na schopnosti exekutivy spolupracovat s legislativou v rámci dohodnutých pravidel. Ve studii latinskoamerických, postsovětských a afrických koaličních prezidentských systémů Chaistyho s kolegy představuje Brazílie systém nejvíce vyžadující vládní koalici⁸⁰ (Chaisty et al. 2012: 7, Power 2008: 25).

Otázka, jak přesně systém funguje, je rozvedena v práci T. Powera, ve které je objasněn systém stavění a následného udržování koalice. Tento systém byl optimálně plněn právě během vlád brazilských prezidentů Silvy a Cardosa, kteří tak zajistili funkčnost systému.⁸¹ Z jejich příkladu jsou vyvozeny čtyři nástroje, kterými si prezidenti pomáhají udržet koalici na své straně – neustálé upravování koalice co se týče velikosti, heterogenity a proporcionality za použití „návnady“, v politické sféře reprezentované rozpočtovým klientelismem (Power 2008: 27).

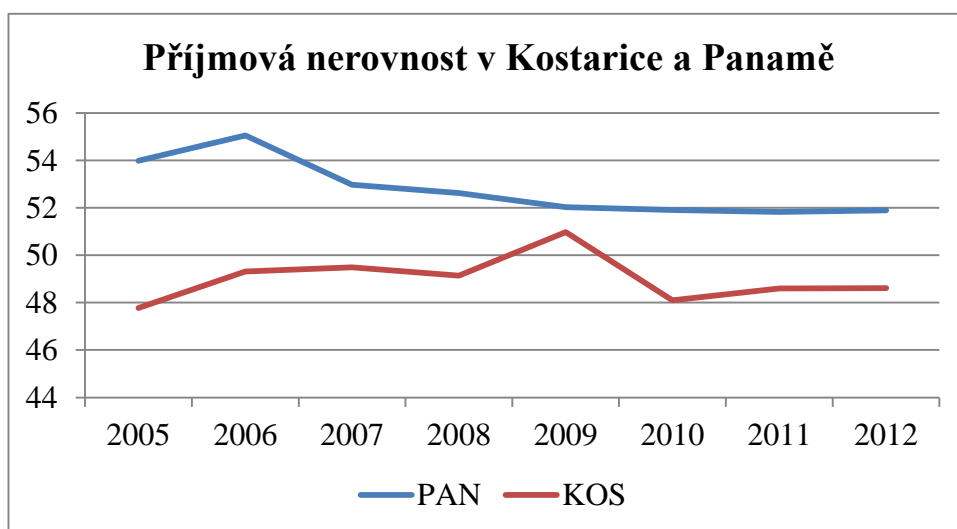
⁷⁹ Jedním z příkladů je důraz na prezidentské pravomoci vydávání dekretů či nastolování agendy, jenž vede k donucení parlamentu hrát reakční roli (Power 2008: 22).

⁸⁰ Míra nutnosti vytvoření koalice je vyjádřena pomocí indexu koaliční nutnosti, odpovídajícímu kombinaci efektivního počtu stran a poslanců prezidentovy strany (Chaisty et al. 2012: 7). První zmínka indexu pochází z: Jones, M. P. (2007) *The Role of Parties and Party Systems in the Policymaking Process. Unpublished paper*, Rice University, Houston.

⁸¹ Úspěch latinskoamerických případů koaličního prezidencialismu znamená, že bude nutné zrevidovat známé teorie a přístupy k prezidencialismu jako takovému, protože řada z nich trpí evropocentričností omezující jejich platnost (Power 2008: 24). Power zmiňuje formování vlády, nicméně tato práce ukazuje, že například vliv polarizace na demokracii by možná měl být také přehodnocen .

5.4 Příjmová nerovnost jako překážka demokratického vývoje

Zvýšená příjmová nerovnost je proměnnou vyjadřující faktor, který se u demokratického státu jeví jako alarmující. Výsledky analýzy ukazují právě na zvýšenou příjmovou nerovnost v kontextu ostatních latinskoamerických zemí, a proto je u případů Panamy a Kostariky blíže hodnocena. Příjmová nerovnost je v této práci kalibrována za účelem rozrůznění různého stupně dosaženého GINI indexu latinskoamerických států. U Kostariky a Panamy jsou zajímavé nejen nadprůměrné hodnoty GINI, ale také zbrzdění pozitivního vývoje indexu, a v roce 2010, respektive 2011, dokonce nepatrné zhoršení. Tento vývoj GINI je mezi ostatními státy podobné úrovně demokratizace poměrně výjimečný. Jediným případem, který zaznamenal velmi významný nárůst v této proměnné je Bolívie. Situace Panamy a Kostariky je zde představena, neboť členy množiny PRIN a zároveň KDI.

Graf 20 GINI Index 2005 - 2012.

Zdroj: World Bank.

5.4.1 Kostarika

Kostarika je tradičně považována za oázu demokracie Střední Ameriky. Díky svému demokratickému odkazu stojí Kostarika před problémem odlišným od ostatních latinskoamerických států – místo vynakládání energie na nepadnutí do nástrah neliberální demokracie a s ní spojenými násilně vyvolanými změnami, se musí starat o to, aby o svou demokracii nepřišla úplně. Její agenda spočívá v zaručení relevance

demokratických hodnot a postupů tak, aby zaručovaly projevení preferencí voličů pomocí zavedených demokratických praktik⁸² (Pettiford 2007: 87 – 88). Jak varuje Pettiford – liberální ekonomický systém není zárukou přežití demokracie, avšak představuje riziko nárůstu nerovností vedoucí k rozčarování voličů, a proto je nutné se věnovat vývoji demokratizace i ve státech, které jsou zdánlivě bezrizikové, pokud jde o demokracii. Kostarický demografický vývoj navíc také přináší problémy, jelikož v šedesátých letech zaznamenala Kostarika boom, tak je nyní početnější skupina voličů, kteří se cítí deziluzovaní, a proto je ochrana demokracie důležitější než kdy předtím (Pettiford 2007: 98 – 99).

Nerovnost by se měla ideálně během demokratizace snižovat, avšak u Kostariky se tak neděje, ba naopak. Zhoubné projevy nerovnosti lze pozorovat především ve strukturách menších společenských jednotek⁸³ (Wherry 2007: 128). Shodným jmenovatelem s Panamou je existence systému tzv. duální ekonomiky. U Kostariky se jedná o sektory moderní, nové ekonomiky⁸⁴ a tradiční, staré ekonomiky, které svým nestejným rozvojem zvyšují rozdíly v produktivitě a tím pádem i nerovnost⁸⁵ (Estado de la Nación 2012: 11). Výjimky a dotace, na kterých jsou ve velké míře založené kostarické proexportní politiky, začínají být prokazatelně neschopné nastartovat modernizaci a produktivitu ostatních částí průmyslu, a nejsou tedy vhodné pro nastolení či uvedení spravedlivějšího systému. (Estado de la Nación 2012: 12). Ekonomický model je sledován jako nedostatečný, protože i přes schopnost generace ekonomického růstu a investic do sociálních programů⁸⁶ nedochází ke snižování nerovnosti

⁸² V tomto smyslu je její srovnávání s ostatními státy a zařazení mezi případy z určitého úhlu pohledu zpochybnitelné – vývoj kostarické demokratizace je odlišný od států, které prošly tranzicí v posledních několika desítkách let.

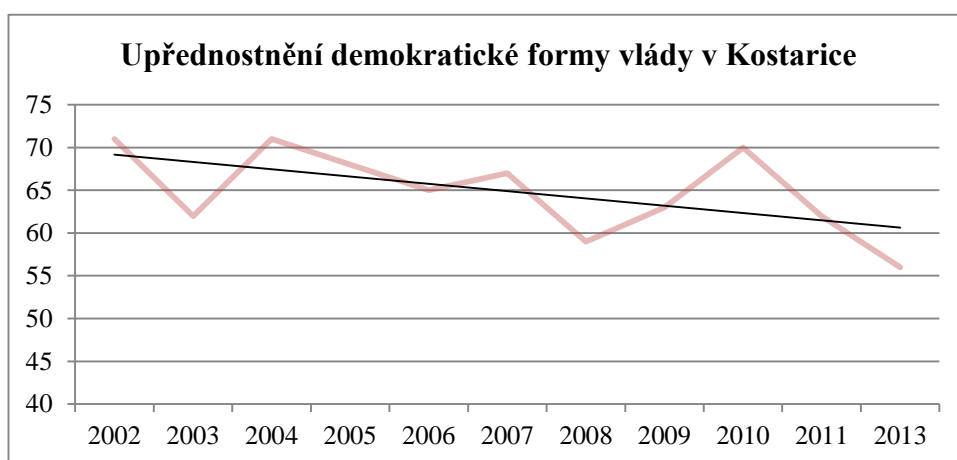
⁸³ Například u místních vesnických umělců je jejich živobytí řízeno jednak těmi, kdo vlastní hlínu či jiné zdroje materiálů – tedy potomky třídy majitelů půdy, ale hlavně prostředníky udržující jejich výdělky na velmi nízké úrovni ať už je poptávka po jejich výrobcích vysoká či nízká (Wherry 2007: 128).

⁸⁴ Pracovní místa vytvořená v call-centrech, obchodu a podnikání, turismu.

⁸⁵ Kromě duální ekonomiky se vynořují další faktory ovlivňující její výkon v oblasti udržitelného rozvoje lidských zdrojů: neschopnost systému podpořit zákonodárné snahy praktickým vymáháním dodržování nových zákonů, zhoršování veřejných služeb a infrastruktury, a neúspěšného boje s korupcí (Estado de la Nación 2012: 11 – 12).

⁸⁶ Kostarika se snaží investovat do systému sociálního zabezpečení, vdělávání, zdravotnictví, tyto snahy byly mírně utlumeny následkem škrťů v reakci na ekonomickou krizi konce prvního desetiletí 21. století (Estado de la Nación 2012: 37).

(Hidalgo 2014). Hlavní jeho chyba spočívá v protěžování některých sektorů ekonomiky, projevujících se přijímáním politických opatření tlačící chudé Kostaričany dále do propasti příjmové nerovnosti.⁸⁷ Kostarika zaznamenala v posledních letech povzbuzující ekonomický růst. Navzdory tomu se nedokázala zbavit vysokého procenta nezaměstnaných a jiných strukturálních problémů pracovního trhu⁸⁸ – především nerovnosti příjmu nejvíce zasahující regiony Bruca a Chorotega (Estado de la Nación 2012: 19, 32). V rámci kostarické ekonomiky se navíc stále rozvíjí velký neformální sektor ekonomiky, zvětšující se rozdíl ve mzdách, ale také se objevuje velká skupina nekvalifikované pracovní síly vycházející ze středoškolačů 80. let, kteří v rámci ekonomické krize nedostudovali (Hidalgo, 2014). Spokojenost se systémem se snižuje, jak je vidět na trendu, který vykazuje nálada ohledně demokratického uspořádání státu mezi obyvateli, a proto je u případu Kostariky velmi důležité, aby se její představitelé opravdu zavázali problém nerovnoměrnosti řešit, nebo hrozí, že zůstane demokratická Kostarika pouze historickým faktem.

Graf 21 Podpora demokratické vlády v Kostarice.
Zdroj: Latinobarómetro.

⁸⁷ V monetární politice jsou chráněné externí sektory politiky, zatímco finance a úspory Kostaričanů trpí inflací a zásahy Centrální banky do hodnoty kostarického colónu. V zemědělství je stále znát protekcionismus zavedený na počátku devadesátých let, který je nastaven ve prospěch velkostatkářů. Regulační a daňové politiky jsou nastavené na lákání mezinárodních společností, zatímco místní podnikatelé jsou nepříznivým nastavením daní nuceni operovat v neformálním sektoru ekonomiky (Hidalgo 2014).

⁸⁸ Mezi hlavní patří vysoké procento pracujících v nekvalifikovaných pozicích, neformálním sektoru a zemědělství.

5.4.2 Panama

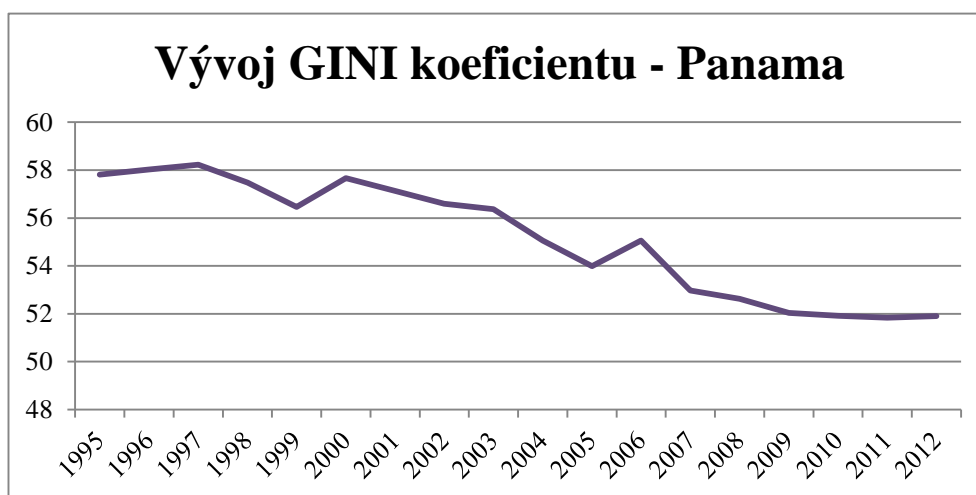
Na rozdíl od Kostariky není Panama všeobecně stereotypizována jako tradičně demokratická země. Panamský demokratický vývoj je poznamenán odkazem post-militarizovaného státu, ve kterém měla armáda funkce nejen obrané, ale také společenské a politické (Pérez 2011: 90 – 98). Volby devadesátých let zahájily novou éru splňující demokratická měřítká, která znamenají dosahování vysokého skóre Vanhanenova demokratizačního indexu. Tyto výsledky podtrhují úspěšnost přerodu PRD, jedné z hlavních politických stran Panamy, která byla založena na konci sedmdesátých let Omarem Torrijosem jako politická odnož vojenské Národní gardy, v politickou stranu demokratického typu (Pérez 2011: 59 – 60, 158).⁸⁹ Vlastnictví Panamského průplavu je významným faktorem panamské historie, společnosti a ekonomiky. Zároveň je ale symbolem, který pravděpodobně stojí za nerovností, kterou Panama vykazuje.

Panamská ekonomika je kvůli existenci průplavu duálního charakteru (de Jong 2000, King 2011, Bussolo et al. 2011). Na jedné straně hraje jeho přítomnost významnou roli v podobě příležitostí pro finanční a bankovní průmysl, avšak na straně druhé se jedná o stát s pětinou obyvatel v zemědělství (King 2011: 5 – 6, Bussolo et al. 2011: 2 – 3). Tento předěl se promítá i do problematické nerovnosti příjmů panamské společnosti. Výhody, které s sebou průplav přináší, nejsou přenášeny systémem dále a k chudším oblastem se prostředky získané díky jeho potenciálu téměř nedostanou. Lidé žijící v chudobě prakticky téměř nemají šanci zlepšení své situace. Typicky je v této části obyvatelstva zastoupena početně domorodá menšina. Na počátku 21. století zaznamenaly státy Latinské Ameriky období ekonomického růstu, avšak to zmírnění nerovností v Panamě nepřineslo a situace domorodého obyvatelstva je v popředí tohoto neúspěchu (Tsounta, Osueke 2014: 8).

V analýze je příjmová nerovnost kalibrována jako vysoká, protože oproti ostatním latinskoamerickým státům se opravdu jedná o stát s vyšším

⁸⁹ V osmdesátých letech získala PRD pověst politické síly, která brání demokratickým projevům, například plnému průběhu voleb či tolerováním korupčních taktik (Singer 2005: 531–532).

GINI skóre. Data z databanky Světové banky jsou dostupná pouze od roku 1995. I z tohoto omezeného vzorku lze vypožorovat, že navzdory stagnaci posledních několika let, je trend slibně pozitivní (viz graf 22). I přes zlepšování situace vyvstává otázka, jak je možné, že je panamská společnost poznamenána nerovností více než ostatní státy – její hodnoty se dlouhodobě pohybují nad latinskoamerickým průměrem (viz Graf 2) a trend významného zlepšení konce devadesátých let byt zastaven.

Graf 22 Příjmová nerovnost v Panamě – vývoj od r. 1995

Zdroj: World Bank.

Příjmová nerovnost má část kořenů ve stabilizačních programech přijatých na počátku devadesátých let, které byly vyvinuty za pomoci podpory MMF a Světové banky, avšak jejich výhody byly citelné pouze v řádech měsíců. Již v roce 1992 začala Panama vykazovat návrat do krizového stavu⁹⁰ (de Jong, Vos 2000: 5 – 7). Rozdíly mezi městskou a venkovskou nerovností a chudobou se měnily, avšak všeobecně byla v období 1983 – 1997 venkovská chudoba rozsáhlejší, i když docházelo ve srovnání s trendem té městské ke zlepšování. Jako hlavní faktory vedoucí k nerovnosti v Panamě de Jong s Vosem jmenují úroveň vzdělání živitele či živitelky domácnosti, místo kde rodina žije, procento výdělečně činných členů rodin a sektor, ve kterém jsou ekonomicky aktivní (de Jong, Vos, 2000: 15).

⁹⁰ V osmdesátých letech zasáhla Panamu stagnace a ukázala se neudržitelnost dvojitého přístupu k ekonomice do budoucnosti – bylo nutné zbavit se rozdělení ekonomiky na chráněný domácí trh a enklávní exportní sektor (de Jong, Vos 2000:1, 4).

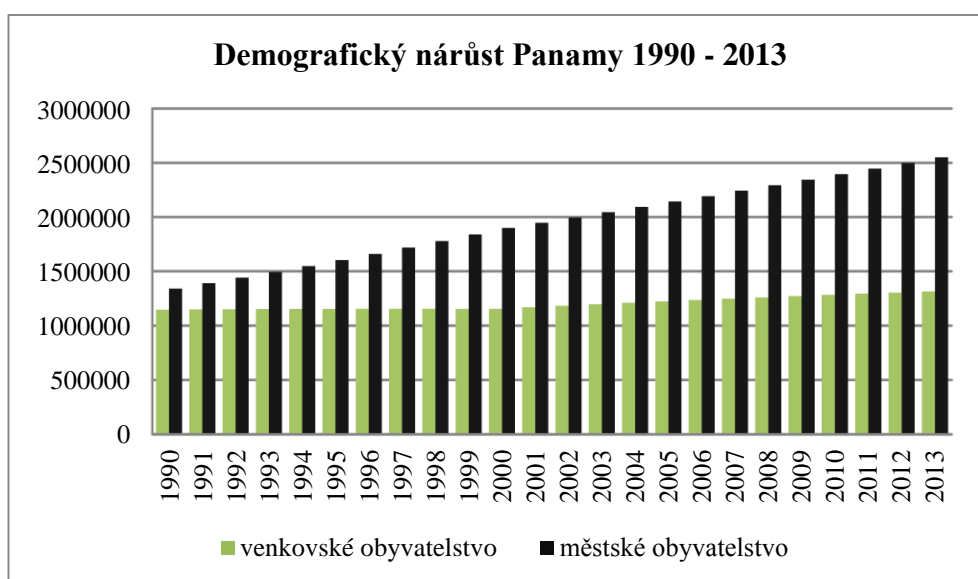
Panama prošla v roce 2000 zásadní událostí – převzetí správy panamského průplavu, jenž byl pronajatý USA roku 1903 za zlomek profitu, který ve skutečnosti přinášel (King 2011: 3). K předání vlastnictví, slíbené prezidentem Spojených států Amerických Jimmy Carterem, došlo slavnostně v roce 2000.⁹¹ Plánované rozšíření průplavu s sebou přináší vyšší finanční objem příjmu. Na hodnocení, zda se v Panamě rozvine fenomén podobný nerostnému prokletí či holandské nemoci je ještě brzy – panamští představitelé však mají plán pro předejití zhoršování nerovností pomocí právě těchto financí. I přes slibný počátek přinášející mírnou redukci chudoby a nerovností Bussolo s kolegy předpovídá opětovné zhoršení situace v období 2014 až 2020 (po dokončení rozšiřování kanálu). V Panamě totiž stále nedochází k přemístění pracovní síly ze zemědělství do jiných oblastí (Bussolo et al. 2011: 16 – 17). Panama se snaží s tímto problémem vypořádat nabízením tzv. podmíněných finančních přenosů.⁹² Jedná se o poskytování finančních prostředků chudým rodinám, které mají motivovat nastartování posilování lidského kapitálu ve všech oblastech státu, nejen městských oblastech, které jsou již nyní jedny z nejlépe hodnocených ve Střední Americe (King 2011: 7). Chudé rodiny mají problematickou strukturu příjmů – z jejich příjmu představuje jejich výdělek pouze třetinu, zatímco zbytek příjmu tvoří remittance a vládní dotace. Všeobecně Bussolo s kolegy varují, že Panama zaznamená příznivé ekonomické efekty rozšíření průplavu pouze v období jeho realizace a další výhody pro boj s nerovností z něj nepoplynou, pokud nedojde k vědomé snaze o zabránění ekonomickým problémům přijetím programů o redistribuci zvýšeného příjmu, který se nastartuje (Bussolo et al. 2011: 24).

Demografie Panamy ukazuje zajímavý trend – nárůst městského obyvatelstva není doprovázen úbytkem venkovského obyvatelstva. V případě Panamy se tak nejedná o typickou urbanizaci. Míra porodnosti v Panamě klesá, zatímco míra migrace je pozitivní, což znamená, že Panama se nachází v situaci klesajícího počtu narozených, avšak nabývá na

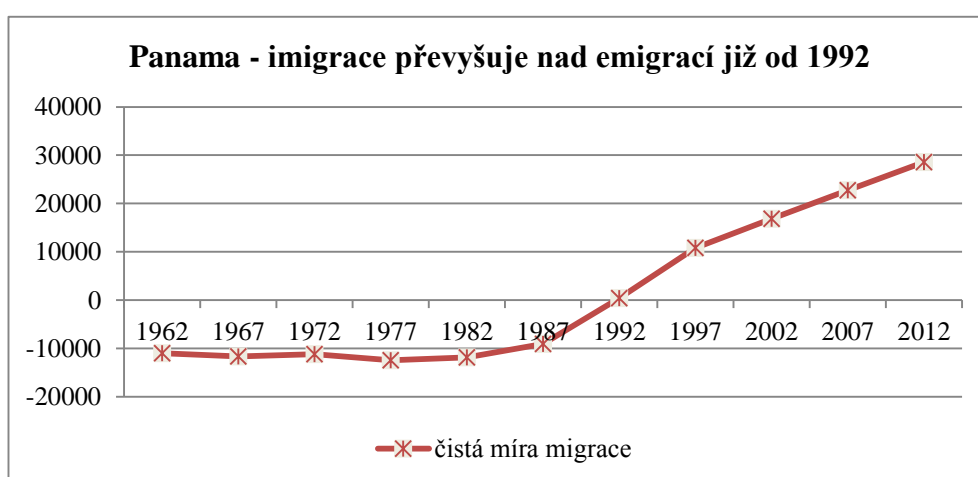
⁹¹ Panamský průplav byl výrazným artiklem Panamy, hrající roli také ve vývoji panamského stranického systému – po podepsání paktu o Panamském průplavu s prezidentem Carterem byly v rámci liberalizace Panamy povoleny politické strany (Pérez 2011: 59).

⁹² Podmíněných aktivitami typu plnění školní docházky.

obyvatelstvu díky rostoucímu přílivu migrantů. Všechny tyto demografické posuny by měly panamským představitelům napovědět, jakým způsobem by se měli snažit napravit rostoucí příjmovou nerovnost ve společnosti. Zlepšení by bylo možné dosáhnout politickými kroky vstříc řešení nezaměstnanosti, a to především přilákáním více lidí do práce ve formálním sektoru, a nastartováním vyšší ekonomické aktivity a vzdělávání, a to především žen⁹³ (de Jong, Vos, 2000: 23).

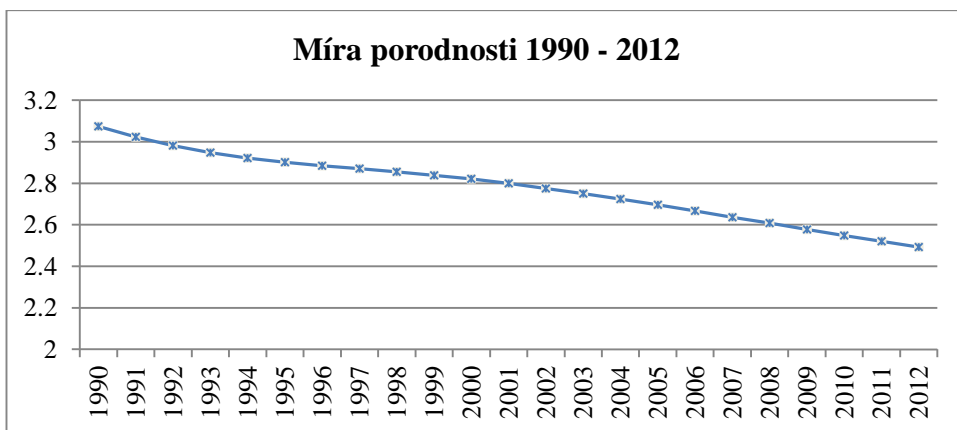

Graf 23 Nárůst počtu městského obyvatelstva v Panamě
Zdroj: World Bank.

Graf 24 Panama - míra migrace
Zdroj: World Bank.

⁹³ Pomocí s produktivitou zemědělcům či přístupu k denní dětské péči pro umožnění práce ženám – matkám.

Graf 25 Panama - míra porodnosti
Zdroj: World Bank.

6 Závěr

Práce se zabývá překážkami demokratizace u států Latinské Ameriky. Původním záměrem bylo hodnotit teorii nerostného prokletí, ale z důvodu vybrání metody QCA byly zařazeny i další teorie (modernizační, institucionální přístup), které mají jiné návrhy na předpovídání úspěchu či neúspěchu demokracie. Analyzováno bylo 18 případů, všechny představují státy z regionu Latinské Ameriky. Kvalitativní srovnávací analýza neboli QCA je velmi uživatelsky přístupnou metodou, neboť její verze jsou přizpůsobeny různým typům dostupných proměnných a dat. Většina proměnných této práce se dá vyjádřit v posloupných hodnotách, a proto byl zvolen typ QCA s fuzzy množinami. QCA s fuzzy množinami je vyjádření charakteristiky případů pomocí jejich stupně členství v množinách vymezených definovanými proměnnými.

Závislou proměnnou byl zvolen KDI, neboli kumulovaný Vanhanenův index demokratizace. Tento index byl zvolen z toho důvodu, že vyjadřuje poměrně jasně definované a změřitelné aspekty volební demokracie – soutěživost voleb a možnost participace. Tento poněkud technický charakter KDI znamená, že například hodnocení kvality demokracie se z něj plně odvozovat nedá, a proto jeho skóre může být u jistých případů vyšší či nižší než by bylo očekáváno – nejčastějším důvodem pro jeho překvapivě nízkou hodnotu je znemožňování svobodné politické soutěže (př. Mexiko či Chile) u jinak všeobecně demokraticky vnímaného státu.

Nezávisle proměnných bylo z literatury o demokratickém vývoji a jeho překážkách izolováno osm, avšak během analýzy musely být dvě vypuštěny. Z modernizačních teorií byly původně vybrány proměnné PRIN (příjmová nerovnost), GRAM (gramotnost) a IPR (index výkonu společnosti). PRIN je pro demokratický vývoj žádoucí nízký, a podle teoretických východisek by se s postupující modernizací a demokratizací společnosti mělo projevovat jeho snižování, a to především u států, u kterých je závratně vysoká. Negramotnost je v modernizačních teoriích

vnímána jako jedna z hlavních významných překážek rozvoje. V latinskoamerickém prostoru je celkově gramotnost na dobré úrovni, avšak i zde existují rozdíly a země, které jsou na tom v tomto ohledu o poznání hůře než ostatní (Nikaragua, Guatemala). IPR bylo nakonec z důvodu technických problémů během analýzy vypuštěno. Jedná se o index vyvinutý Tatu Vanhanenem – autorem demokratizačního indexu, výchozího indexu pro KDI, který modernizační teorii posouvá dále. V každém jejím ohledu se snaží o co nejpřesnější vyjádření jednotlivých parametrů pomocí šesti indikátorů – například u aspektu vzdělanosti/gramotnosti vypracovává index složený z univerzitních studentů a procenta gramotné populace apod. PROD je proměnná vyjadřující základní aspekt teorií nerostného prokletí – příjem, který má (přepočítaný na osobu) stát z prodeje nerostných surovin do zahraničí a vnitrostátně. Teorie hledající vysvětlení v institucionálním nastavení politických systémů jsou zastoupeny proměnnými POL, politickou polarizací stranického systému, a FRA, fragmentací stranického systému. FRA je druhou vynechanou proměnnou stejně jako IPR. Toto vynechání by nemělo změnit zastoupení institucionálního proudu, neboť jeho představitelé, Sartori se Saném, tvrdí, že polarizace je důležitějším ukazatelem, pokud zkoumáme překážky demokratizace. Z ostatních teorií a vlivů jsou zařazeny členství v mezinárodní organizaci ALBA a KPOD, všeobecná podpora demokratického zřízení mezi obyvateli jednotlivých států/případů. U každé proměnné je uvedeno, jednak jaké hodnoty jsou přijaty jako prahové a mezní pro kalibraci v rámci QCA, a jednak srovnání případů pomocí grafického znázornění hodnot.

Analýza je provedena pomocí programu fsQCA, ve kterém jsou provedeny kalibrace proměnných, kontrola podmínek, generace pravdivostní tabulky a konečně konzistentních kombinací proměnných a států, u kterých se objevují. Z výsledků není jednoznačně potvrzený ani vyvrácený žádný z poskytnutých teoretických návrhů. PROD*KPOD*alba ukazuje na možné spojení odolání nerostnému prokletí, pokud se podaří udržet si vysokou podporu demokratického typu vlády. Toho je dosaženo různými způsoby. Chile například tuto podporu může vyvolávat institucionální kvalitou státu zabezpečující, že správné procesy jsou

dodržovány, zatímco Brazílie vyniká ochotou publikování rozpočtových informací. Kombinace KPOD*alba*GRAM může sloužit jako částečné potvrzení modernizační teorie s přihlédnutím na vyšší gramotnost. Nerostné prokletí, které bylo hlavním záměrem této práce se neukázalo jako stěžejní v roli oslabování latinskoamerické demokracie.

Zajímavější skutečnosti, které vyplynuly v průběhu stavění dat pro analýzu z literatury, jsou dva faktory, které se u některých států Latinské Ameriky neshodují s teoretickými základy práce. Zatímco polarizace by měla být překážkou demokratizace, tak u Argentiny, Brazílie a Uruguaye se tato tendence zatím neprojevila. Důvody jsou u každého případu shledány různé. Argentinská polarizovaná scéna se skládá z hluboce institucionalizované a společensky zakořeněné peronistické PJ, která čas trávený v opozici využívá ke stabilizaci své pozice mezi voliči. Například UCR, ale i další strany druhého pólu v tomto období oslabují. Uruguay se vyznačuje specifickým volebním systémem, v rámci kterého mohou existovat vnitřně vysoce fragmentované strany, které jsou po volbách volně sdruženy postavou prezidenta. Podobný mechanismus pomáhá i v Brazílii – tzv. koaliční prezidencialismus funguje na základě velmi roztržitého parlamentu, ze kterého musí prezident být schopen vytvořit koalici. Činí tak například pomocí přidělování vládních postů, ale i rozpočtových výhod. Druhým faktorem vybočujícím z předpokládaných hodnot je příjmová (ale i společenská) nerovnost poměrně úspěšně demokratizovaných států Panamy a Kostariky. V obou zemích je s největší pravděpodobností na vině duální charakter ekonomiky, který zabraňuje přenášení rozvoje a zisků rovnoměrně do společnosti.

Prameny a literatura

Prameny

Internetové zdroje

BBC. 2014. „Scotland decides: Salmond versus Darling“. *www.bbc.co.uk*. 8.30 25.8.2014. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/iplayer/episode/b04g1w4s/scotland-decides-salmond-versus-darling> (25.8.2014).

Freedom House. Our History. <https://freedomhouse.org/content/our-history#.VPRtXvnz2qs> (2. 3. 2015)

Latinobarometro. <http://www.latinobarometro.org>

Open Budget Survey. The Open Budget Index. Dostupné na: <http://survey.internationalbudget.org/#download> (14.6.2015).

Organizace zemí vyvážejících ropu (OPEC). <http://www.opec.org>

PRIO. Vanhanen's index of democracy. <http://www.prio.org/Data/Governance/Vanhanens-index-of-democracy/>. (2. 3. 2015)

UNDP. 2004. *Democracy in Latin America: Towards a Citizen's Democracy*. Buenos Aires: Aguiar, Altea, Taurus, Alfaguarda.

UNESCO. 2011. *Global Education Digest: Comparing Education Statistics Across the World*. Montreal, Canada.

Worldbank. *World Development Indicators*. Dostupné na: <http://data.worldbank.org> (30.5.2015).

Literatura

Ahmed, Faisal Z. 2012. „The Perils of Unearned Foreign Income: Aid, Remittances, and Government Survival.“ *American Political Science Review* 106, č. 1, 145–165.

Akdede, Sacit Hadi, Kentmen, Çigdem. 2011. „Income Inequality and Voter Fractionalisation: An Empirical Study of 16 Multi-Party European Democracies.“ *Australian Journal of Political Science* 46, č. 3, 425–436.

Aladave Ruiz, Max Ivan García-Peñalosa, Cecilia. 2008. *Education, Corruption and the Natural Resource Curse*. Working papers 2009-005, Banco Central de Reserva del Perú. Dostupné na: <http://www.bcrp.gob.pe/docs/Publicaciones/Documentos-de-Trabajo/2009/Working-Paper-05-2009.pdf> (16.3.2015).

- Alemán, José, Yang, David D. 2011. „A Duration Analysis of Democratic Transitions and Authoritarian Backslides.“ *Comparative Political Studies* 44, č. 9, 1123–1151.
- Alfaro-Redondo, Ronaldo, Gómez-Campos, Steffan. 2012. „Costa Rica: Reconfiguración política en un contexto de gobierno dividido.“ *Revista de ciencia Política* 32, č. 1. 109–128.
- Altman, David, Castiglioni, Rossane, Luna, Juan Pablo. 2008. „Uruguay: A Role model for the left?“ In: *Leftovers: Tales of the Latin American left*. Eds Castaneda, Jorge G., Morales, Marco A. New York, London: Routledge. 151–173.
- Altunbaş, Yener, Thornton, John. 2014. „The (small) blessing of foreign aid: further evidence on aid’s impact on democracy.“ *Applied Economics* 46, č. 32, 392–393.
- Auty, Richard M. 1998. *Sustainable Development in Mineral Economies*. Oxford: Clarendon Press.
- Basedau, Matthias, Richter, Thomas. 2011. *Why Do Some Oil Exporters Experience Civil War But Others Do Not? A Qualitative Comparative Analysis of Net Oil-Exporting Countries*. Working Paper 157. GIGA Research Programme: Violence and Security. Dostupné na: http://www.giga-hamburg.de/de/system/files/publications/wp157_basedau-richter.pdf (9.3.2015).
- Bhattacharyya, Sambit, Hodler, Roland. 2014. „Do Natural Resource Revenues Hinder Financial Development? The Role of Political Institutions“ *World Development* 57, 101–113.
- Beck, Thorsten, Clarke, George, Groff, Alberto, Keefer, Philip, Walsh, Patrick. 2001. "New tools in comparative political economy: The Database of Political Institutions." *World Bank Economic Review* 15, č. 1, 165–176.
- Berg-Schlosser, Dirk, De Meur, Gisèle. 1994. „Conditions of Democracy in Interwar Europe: A Boolean Test of Major Hypotheses.“ *Comparative Politics* 26, č. 3, 253–279.
- Best, Robin E. 2013. „How Party System Fragmentation has Altered Political Opposition in Established Democracies.“ *Government and Opposition* 48, č. 3, 314–342.
- Bjorvatn, Kjetil, Farzanegan, Mohammad Reza, Schneider, Friedrich. 2012. „Resource Curse and Power Balance: Evidence from Oil-Rich Countries“ *World Development* 40, č. 7, 1308–1316.
- Blanco, Luisa, Grier, Robin. 2012. „Natural resource dependence and the accumulation of physical and human capital in Latin America.“ *Resources Policy* 37, 281–295.

Bridgman, Benjamin, Gomez, Victor, Teixeira, Arilton. 2011. „Threatening to Increase Productivity: Evidence from Brazil’s Oil Industry.“ *World Development* 39, č. 8, 1372–1385.

Brunnschweiler, Christa N., Bulte, Erwin H. 2006. *The Resource Curse revisited and Revisited: A tale of Paradoxes and Red Herrings*. Working paper 06/61. Center of Economic Research at ETH Zurich (CER-ETH). Dostupné na: http://www.cer.ethz.ch/research/wp_06_61.pdf (28.3.2014).

Burchardt, Hans-Jürgen, Dietz, Kristina. 2014. „(Neo-)extractivism – a new challenge for development theory from Latin America.“ *Third World Quarterly* 35, č. 3, 468–486.

Bussolo, Maurizio, De Hoyos Rafael E., Medvedev, Denis. 2011. *Distributional Effects of the Panama Canal Expansion*. Policy Research Working Paper 5848, The World Bank, Latin American and Caribbean Region & Poverty Reduction and Economic Management Network. Dostupné na: <http://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/1813-9450-5848> (30.5.2015).

Cason, Jeffrey W. 2000. „Electoral Reform and Stability in Uruguay.“ *Journal of Democracy* 11, č. 2, 85–98.

Castaneda, Jorge J. 2006. „Latin America’s Left turn.“ *Foreign Affairs* 85, č. 3, 28–43.

Colgan, Jeff D. 2010. „Oil and Revolutionary Governments: Fuel for International Conflict.“ *International Organization* 64, č. 4, 661–694.

Colgan, Jeff D. 2013. *Petro-Agression: When Oil Causes War*. New York: Cambridge University Press.

Colgan, Jeff. 2011. „Oil and resource-backed aggression.“ *Energy Policy* 39, č. 3, 1669–1676.

Coppedge, Michael. 2012. *„Democratization and Research Models“* New York: Cambridge University Press.

Corden, W. Max, Neary, J. Peter. 1982. „Booming Sector and De-Industrialisation in a Small Open Economy.“ *The Economic Journal* 92, č. 368, 825–848.

Costa Pinto, Antonio, Magalhaes, Pedro L., De Sousa, Luís. 2012. „Is the good polity attainable? - measuring the quality of democracy.“ *European political science* 11, č. 4, 447–455.

Dahl, Robert A. 2000. *On Democracy*. New Haven & London: Yale University Press.

Dahlberg, Stefan, Sören Holmberg, Bo Rothstein, Felix Hartmann & Richard Svensson. 2015. *The Quality of Government Basic Dataset*, verze

Jan15. University of Gothenburg: The Quality of Government Institute, Dostupné na: <http://www.qog.pol.gu.se> (14.6.2015).

Dalton, Russel J. 1999. „Political Support in Advanced Industrial Democracies“. In: *Critical Citizens: Global Support for Democratic governance*. Ed. Norris, Pippa, Oxford: Oxford University Press, 57–77.

Davis, Graham A. 1999. „The minerals sector, sectoral analysis, and economic development.“ *Resources Policy* 24, č.4, 217–228.

de Figueiredo Porto, Claudio Américo, Marques, Eduardo, Belfort Andrade Santos, Andréa. 2010. „Prospective in Brazil: The power to build the future.“ *Technological Forecasting & Social Change* 77, 1550–1558.

De Jong, Niek, Vos, Rob. 2000. *Economic reforms and rising inequality in Panama in the 90s*. Working Paper 318. ISS Working Paper Series / General Series, 1 – 44. Dostupné na: <http://repub.eur.nl/pub/19063> (30.5.2015).

de Medeiros Costa, Hirdan Katarina, Moutinho dos Santos, Edmilson. 2013. „Institutional analysis and the “resource curse” in developing countries.“ *Energy Policy* 63, 788–795.

De Renzio, Paolo, Masud, Harika. 2011. „Measuring and Promoting Budget Transparency: The Open Budget Index as a Research and Advocacy Tool“. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions* 24, č. 3, 607–616.

De Souza, Amaury. 1999. „Cardoso and the struggle for democracy in Brazil.“ *Journal of Democracy* 10, č. 3, 49–63.

Della Porta, Donatella, Keating, Michael. 2008. *Approaches and methodologies in the social sciences: a pluralist perspective*. New York: Cambridge University Press.

Di John, Jonathan. 2009. *Fron windfall to curse?: oil and industrialization in Venezuela, 1920 to the present*. University Park: The Pennsylvania State University Press.

di Piramo, Daniela. 2009. „‘Speak for me!’: How populist leaders defy democracy in Latin America.“ *Global Change, Peace & Security: formerly Pacifica Review: Peace, Security & Global Change* 21, č.2, 179–199.

Diamond, Larry. 2002. „Consolidating Democracies.“ In: *Comparing Democracies 2 New Challenges in the Study of Elections and voting*. Eds. Norris, Pippa, Niemi, Richard G., LeDuc, Lawrence, London: SAGE Publications. 220–227.

Diskin, Abraham, Diskin, Hanna, Hazan, Reuven Y. 2005. „Why Democracies Collapse: The Reasons for Democratic Failure and Success“ *International Political Science Review* 26, č. 3, 291–309.

- Dunning, Thad. 2009. „Endogenous oil rents.“ *Comparative Political Studies* 43, č. 3, 379–410.
- Ebrahim-zadeh, Christina. 2003. „Back to basics – Dutch Disease: Too much wealth managed unwisely.“ *Finance and development* 40, č. 1. Dostupné na <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2003/03/ebra.htm>
- Elbadawi, Ibrahim Ahmed, Soto, Raimundo. 2014. „Resource rents, institutions, and violent civil conflicts.“ *Defence and Peace Economics* 2014, 1–26. Dostupné na: <https://ideas.repec.org/p/ioe/doctra/438.html> (14.6.2015)
- Fontaine, Guillaume. 2011. „The effects of governance modes on the energy matrix of Andean countries.“ *Energy Policy* 39, 2888–2898.
- Friedman, Thomas L. 2006. „The first law of petropolitics.“ *Foreign Policy* 154, 28–36.
- García Calderon, Ernesto. 2001. „Peru’s decade of living dangerously.“ *Journal of democracy* 12, č. 2, 46–58.
- Gerring, John. 2001. *Social Science Methodology: A Criterial Framework*. New York: Cambridge University press.
- Goodman, David, Redcliff, Michael eds. 1991. *Environment and development in Latin America: the politics of sustainability*. Manchester: Manchester University Press.
- Guriev, Sergei, Kolotilin, Anton, Sonin, Konstantin. 2009. „Determinants of Nationalization in the Oil Sector: A Theory and Evidence from Panel Data.“ *Journal of Law Economics and Organization* 27, č. 2, 301–323.
- Gylfason, Thorvaldur. 2001. „Natural resources, education, and economic development.“ *European Economic Review* 45, 847–859.
- Gylfason, Thorvaldur. 2001a. *Natural Resources and Economic Growth: What is the connection?* Working Paper No. 530. Center for Economic Studies & Ifo Institute for Economic Research (CESifo). Dostupné na: <http://www.saylor.org/site/wp-content/uploads/2010/12/GylfasonNationalResources.pdf> (6.11.2014).
- Haarstad, Håvard. 2014. „Cross-scalar Dynamics of the Resource Curse: Constraints on Local Participation in the Bolivian Gas Sector.“ *The Journal of Development Studies* 50, č. 7, 977–990.
- Haber, Menaldo. 2011. *ASPR dataset*. Dostupné na: <https://iriss.stanford.edu/sshp/datasets> (14.6.2015).
- Haber, Stephen, Menaldo, Victor. 2011. „Do Natural Resources Fuel Authoritarianism? A Reappraisal of the Resource Curse.“ *American Political Science Review* 105, č. 1, 1–26.

- Haggard, Stephan, Kaufman, Robert R. 1997. „The Political Economy of Democratic transitions.“ *Comparative Politics* 29, 263–283.
- Heald, David. 2012. „Why is transparency about public expenditure so elusive?“ *International Review of Administrative Sciences* 78, č. 1, 30–49.
- Hermens, F. A. 1972 . „*Democracy or Anarchy? A Study of Proportional Representation*“ New York: Johnson Reprint Corporation.
- Hidalgo, J.C. 2014. *Growth without Poverty Reduction: The Case of Costa Rica*, Economic Development Bulletin. 18, The Cato Institute Washington. Dostupné na: <http://www.cato.org/publications/economic-development-bulletin/growth-without-poverty-reduction-case-costa-rica> (30.5.2015).
- Hodler, Roland, 2006. "The curse of natural resources in fractionalized countries." *European Economic Review* 50, č. 6, 1367–1386.
- Hujo, Katja ed. 2012. *Mineral rents and the financing of social policy: opportunities and challenges*. UNRISD. Palgrave Macmillan: Basingstoke?
- Humphreys, Macartan, Sachs, Jeffrey D., Stiglitz, Joseph E., eds. 2007. *Escaping the resource curse*. New York: Colombia University Press.
- Huntington, Samuel P. 1991. „*The Third Wave: Democratization in Late Twentieth century*.“ Norman and London: University of Oklahoma Press.
- Chaisty, Paul, Cheeseman, Nic, Power, Timothy. 2012. „Rethinking the ‘presidentialism debate’: conceptualizing coalitional politics in cross-regional perspective.“ *Democratization*, č. iFirst, 1–23.
- Inglehart, Ronald, Welzel, Christian. 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy: The Human Development Sequence..* New York: Cambridge University Press.
- Jaramillo, Laura, Sancak, Cemile. 2007. *Growth in the Dominican Republic and Haiti: Why has the Grass been Greener on One side of Hispaniola*. Working Paper 07/63. IMF. Dostupné na: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0763.pdf> (25.5.2015).
- Karl, Terry Lynn. 1997. *The paradox of plenty: oil booms and petrostates*. Berkeley: University of California Press
- Keefar, Philip. 2012. „Database of Political Institutions: Changes and Variable Definitions“. Development Research Group. The World Bank. Dostupné na: http://siteresources.worldbank.org/INTRES/Resources/469232-1107449512766/DPI2012_Codebook2.pdf (14.6.2015).
- Keefer, Philip, Stasavage, David .2003. "The Limits of Delegation: Veto Players, Central Bank Independence and the Credibility of Monetary Policy." *American Political Science Review*. Dostupné na: http://eprints.lse.ac.uk/184/1/Limits_of_delegation.pdf (14.6.2015).

- Keen, Michael, Broadway, Robin. 2010. „Theoretical perspectives on resource tax design.“ In: *The Taxation of Petroleum and Minerals: Principles, problems and practice*. Eds. Philip Daniel, Michael Keen, Charles McPherson. Oxon: Routledge, 13–74.
- King, Michael. 2011. *Crossing Over: Development and Inequality in Panama's Dual Economy*. Frederic S. Pardee Center for International Futures. Dostupné na: <http://pardee.du.edu/crossing-over-development-and-inequality-panamas-dual-economy> (30.5.2012).
- Koubi, Vally, Spilker, Gabriele, Böhmelt, Tobias, Bernauer, Thomas. 2014. „Do natural resources matter for interstate and intrastate armed conflict?“ *Journal of Peace Research* 51, č. 2, 227–243.
- Lagos, Marta. 2008. „Latin America's Diversity of Views.“ *Journal of Democracy* 19, č. 1, 111–125.
- Levitsky, Steven, Murillo, María Victoria. 2008. „Argentina: Kirschner to Kirschner.“ *Journal of Democracy* 19, č.2 16–30.
- Levitsky, Steven. 2000. „The „Normalization“ of Argentine Politics.“ *Journal of Democracy* 11, č.2 56–69.
- Linz, Juan J. 1978. *The breakdown of democratic regimes : crisis, breakdown, and reequilibration*. London: Johns Hopkins University Press.
- Lipset, Seymour Martin. 1963. *Political Man: The Social Bases of Politics*. New York: Doubleday.
- Luong, Pauline Jones, Weinthal, Erika. 2010. *Oil is not a curse: ownership structure and institutions in Sovies successors states*. New York: Cambridge University Press.
- Mahoney, James. 1999. „Prospects of Democracy: A Study of 172 Countries (Book Review).“ *Contemporary Sociology* 28, č. 2, 211–212.
- Mainwaring, Scott, Scully, Timothy R, eds. 2008. *Democratic Governance in Latin America*. Stanford University Press.
- Mainwaring, Scott, Shugart, Matthew S. 1997. „Juan Linz, Presidentialism, and Democracy.“ *Comparative Politics*. 449–471.
- Mainwaring, Scott. 1993. „Presidentialism, Multipartisanism, and Democracy: The difficult Combination.“ *Comparative Political Studies* 26, č. 2, 198–228.
- Matsel, Egil, Torvik, Ragnar. 2003. *Optimal Dutch disease*. Working paper 1/2003, Norwegian University of Science and Technology – Department of Economics. Dostupné na: <http://www.svt.ntnu.no/iso/ragnar.torvik/JDEfinal.pdf> (28.3.2014).

- McLaughlin Mitchell, Sara, Thies, Cameron G. 2012. „Resource Curse in Reverse: How Civil Wars Influence Natural Resource Production“, *International Interactions: Empirical and Theoretical Research in International Relations* 38, č.2, 218 – 242.
- McPherson, Charles. 2010. „State participation in the natural resource sectors: Evolution, issues and outlook.“ In: *The Taxation of Petroleum and Minerals: Principles, problems and practice*. Eds. Philip Daniel, Michael Keen, Charles McPherson. Oxon: Routledge, 261–288.
- Midlarski, Manus I. 1997. „Conclusion: Paradoxes of Democracy.“ In: *Inequality, democracy, and economic development*. Ed. Midlarski, Manus I. Cambridge University Press. 319–326.
- Mikesell, Raymond F. 1997. „Explaining the resource curse, with special reference to mineral-exporting countries.“ *Resources Policy* 23, č. 4, 191–199.
- Miller, Arthur, Listhaug, Ola. 1999. „Political Performance and Institutional Trust.“ In: *Critical Citizens: Global Support for Democratic governance*. Ed. Norris, Pippa, Oxford: Oxford University Press, 204–216.
- Morgan, Jana, Espinal, Rosario, Seligson, Mitchell. 2006. „The Political Culture of democracy in dominican republic: 2006“. *The Political Culture of Democracy in Dominican Republic: 2006*. Dostupné na: <http://www.vanderbilt.edu/lapop/dr/2006-politicalculture.pdf> (25.5.2015).
- Muller, Edward N. 1997. „Economic determinants of Democracy.“ In: *Inequality, democracy, and economic development*. Ed. Midlarski, Manus I. Cambridge University Press. 133–155.
- Munck, Gerardo L. 2004. „Democratic Politics in Latin America: New Debates and Research Frontiers.“ *Annual Review of Political Science* 7, č. 1, 437–462.
- Munck, Gerardo L. 2009. *Measuring democracy: a bridge between scholarship and politics*. Baltimore: The John Hopkins University Press.
- Norris, Pippa. 2009. „Petroleum Patriarchy? A Response to Ross.“ *Politics & Gender* 5, č. 4, 553–560.
- Omeje, Kenneth C. 2008. *Extractive Economies and conflicts in the global South: Multi-regional perspectives on rentier politics*. Aldershot: Ashgate.
- Oomes, Nienke, Kalcheva, Katarina. 2007. *Diagnosing Dutch Disease: Does Russia Have the Symptoms?* Working paper 102. Mezinárodní měnový fond (IMF). Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp07102.pdf> (15.9.2014).
- Palley, Thomas I. 2003. „Lifting the Natural Resource Curse.“ *Foreign Service Journal* 80, č. prosinec, 54–61.

Papirakis, Elissaios, Gerlagh, Reyer. 2004. „The resource curse hypothesis and its transmission Channels.“ *Journal of Comparative Economics* 32, č. 1, 181–193.

Pérez, Orlando J. 2011. *Political Culture in Panama*. New York: Palgrave Macmillan.

Pettiford, Lloyd. 2007. „Simply a matter of luck?: Why Costa Rica remains a democracy.“ *Democratization* 6, č. 1, 87–104.

Portes, Alejandro, Smith, Lori D. 2010. „Institutions and national development in Latin America: a comparative study“. *Socio-Economic Review* 8, 585–621.

Power, Timothy J. 2010. „Optimism, Pesimism, and Coalitional Presidentialism: Debating the Institutional Design of Brazilian Democracy.“ *Bulletin of Latin American Research* 29, č. 1, 18–33.

Programa Estado de la Nación en Desarrollo Humano Sostenible. 2012. *Costa Rica: Human Development Assessment and Dilemmas*. San José, C.R. Dostupné na: http://www.estadonacion.or.cr/files/biblioteca_virtual/otras_publicaciones/Cost-Rica_HDA-2012_digital.pdf (30.5.2015).

Ragin, Charles C. 2014. *The Comparative Method: Moving beyond Qualitative and quantitative strategies*. Oakland: University of California Press.

Rihoux, Benoit, Ragin, Charles C., eds. 2009. *Configurational Comparative Methods*. Los Angeles: SAGE Publications.

Ross, Michael L. 2001. „Does Oil Hinder Democracy?“ *World Politics* 53, č. 3, 325–361.

Ross, Michael L. 2012. *The Oil Curse: How Petroleum Wealth Shapes the Development of Nations*. Princeton: Princeton University Press.

Sachs, Jeffrey D., Warner, Andrew M. 1995. *Natural Resources Abundance and Economic growth*. Working Paper 5398. National Bureau of Economic Research. Dostupné na: <http://www.nber.org/papers/w5398> (10.4.2014).

Sampson, Anthony. 1975. *The Seven Sisters: The Great Oil Companies and the World They Made*. London: Hodder and Stoughton.

Sanchez-Sibony, Omar. 2012. „The 2011 presidential election in Peru: a thorny moral and political dilemma.“ *Contemporary Politics* 18, č. 1, 109–126.

Sani, Giacomo, Sartori, Giovanni. 1983. „Governments, Parliaments, and the Structure of Power in Political Parties.“ In. *Western European Party Systems*. Eds. Daalmer, Hans, Mair, Peter. London: SAGE Publications. 307–340.

- Schedler, Andreas. 2001. „Measuring Democratic Consolidation“ *Studies in Comparative International Development* 36, č. 1, 66–92.
- Simpson, Miles. 1997. „Informational inequality and democracy in the new world order.“ In. *Inequality, democracy, and economic development*. Ed. Midlarsky, Manus I. Cambridge University Press. 156–176.
- Singer, Matthew M. 2005. „Presidential and parliamentary elections in Panama, May 2004“ . *Electoral Studies* 24, 531–537.
- Smith, Peter H., Ziegler, Melissa R. 2008. „Liberal and Illiberal Democracy in Latin America.“ *Latin American Politics and Society* 50, č. 1, 31–57.
- Smith, Alistair. 2008. „The Perils of Unearned Income.“ *The Journal of Politics* 70, č. 3, 780–793.
- Sotero, Paulo. 2005. „Democracy in Latin America: Alive but Not Well.“ *Foreign Policy*. č. 146, 22–28.
- Sznajder, Mario, Roniger, Luis. 2003. „Trends and Constraints of Partial Democracy in Latin America.“ *Cambridge Review of International Affairs* 16, č. 2, 323–341.
- Tedesco, Laura. 2004 . „Democracy in Latin America: Issues of Governance in the Southern Cone.“ *Bulletin of Latin American Research* 23, č. 1, 30–42.
- Thorp, Rosemary, Battistelli, Stefania, Yvan Guichaoua, José Carlos Orihuela, Maritza Paredes. 2012. *The developmental challenges of mining and oil: Lessons ffrom Africa and Latin America*. Basingstoke, New York: Palgrave Macmillan
- Toledo, Alexander. 2010. „Latin America: Democracy with Development.“ *Journal of Democracy* 21, č. 4, 5–11.
- Tsounta, Evridiki, Osueke, Anayochukwu I. 2014. *What is Behind Latin America's Declining Income Inequality?* IMF Working Paper. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14124.pdf> (30.5.2015).
- Uverti, Luca J. 2014. „Is Separation of Powers a Remedy for the Resource Curse? Firm Licensing, Corruption and Mining Development in Post-War Kosovo.“ *New Political Economy* 19, č. 5, 695–722.
- Vanhanen, Tatu. 1997. *Prospects of Democracy : A Study of 172 Countries*. New York: Routledge.
- Vanhanen, Tatu. 2003a. Democratization and Power Resources 1850-2000 [computer file]. FSD1216, version 1.0 (2003-03-10). Tampere: Finnish Social Science Data Archive.

Vanhanen, Tatu. 2009. „Index of Power Resources (IPR) 2007“ [computer file]. *FSD2420*, version 1.0 (2009-05-14). Tampere: Finnish Social Science Data Archive.

Vanhanen, Tatu. 2014. „Measures of Democracy 1810-2012“ [computer file]. *FSD1289*, version 6.0 (2014-01-31). Vanhanen, Tatu & Lundell, Krister [data collection]. Tampere: Finnish Social Science Data Archive.

Wadho, Waqar Ahmed. 2014. „Education, Rent Seeking and the curse of natural resources.“ *Economics & Politics* 26, č. 1, 128–156.

Welsch, Heinz. 2008. „Resource abundance and internal armed conflict: Types of natural resources and the incidence of ‘new wars’.“ *Ecological Economic*. 67, 503–513.

Weyland, Kurt. 2009. „The Rise of Latin America's Two Lefts: Insights from Rentier State Theory.“ *Comparative Politics* 41, č. 2, 145–164.

Wherry, Frederick F. 2007. „The nation-state, identity management, and indigenous crafts: Constructing markets and opportunities in Northwest Costa Rica.“ *Ethnic and Racial Studies* 29, č.1, 124–152.

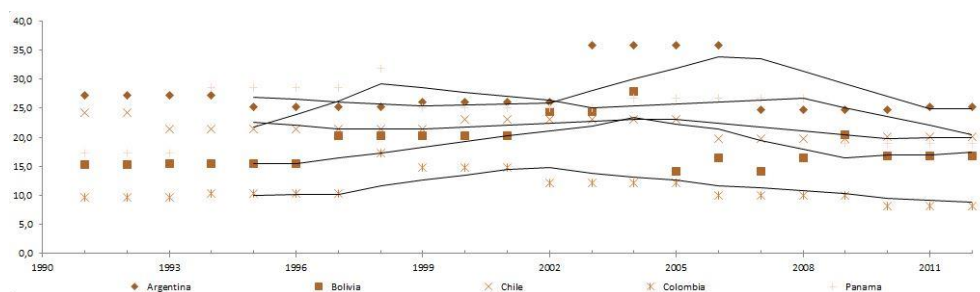
Wiarda, Howards J., Kline, Harvey F. 2014. „The Latin American Tradition and Process of Development.“ In: . *Latin American politics and development*. Eds. Howard J. Wiarda, Harvey F. Kline. Boulder: Westview Press.

Williams, Mark Eric. 2006. „Escaping the Zero-Sum Scenario: Democracy versus Technocracy in Latin America.“ *Political Science Quarterly* 121, č. 1, 119–139.

Přílohy

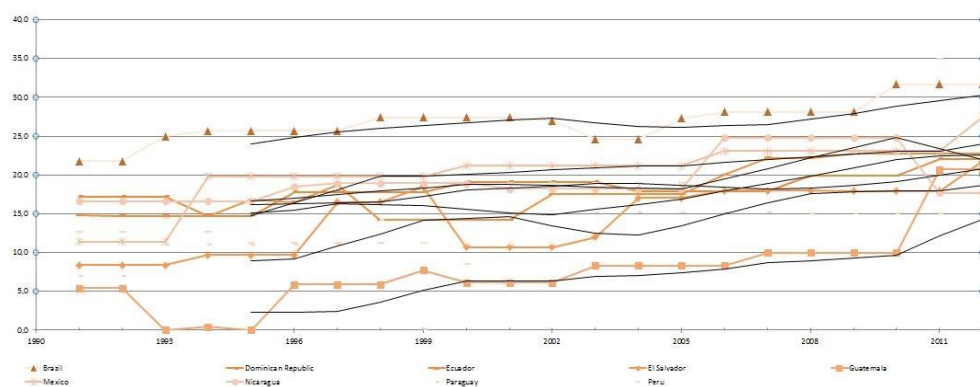
Seznam příloh: 1. Příloha Grafické znázornění vývoje Vanhanenova indexu

Příloha 1 Grafické znázornění vývoje Vanhanenova indexu

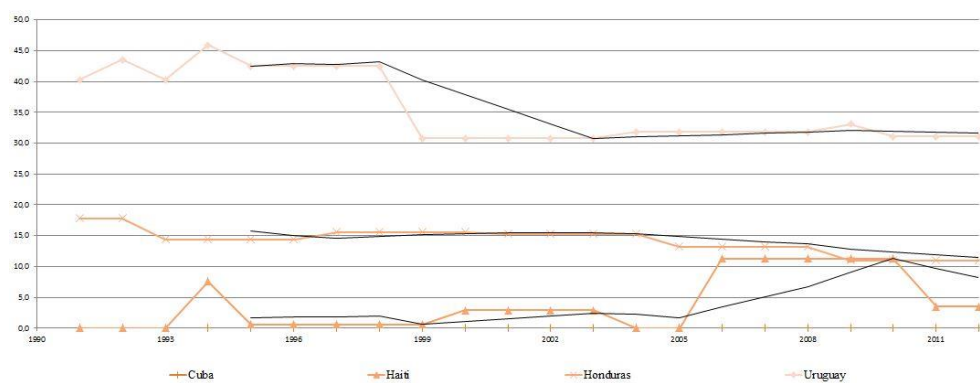
Graf 26 Stoupající => klesající trend

Zdroj: Vanhanen 2014.

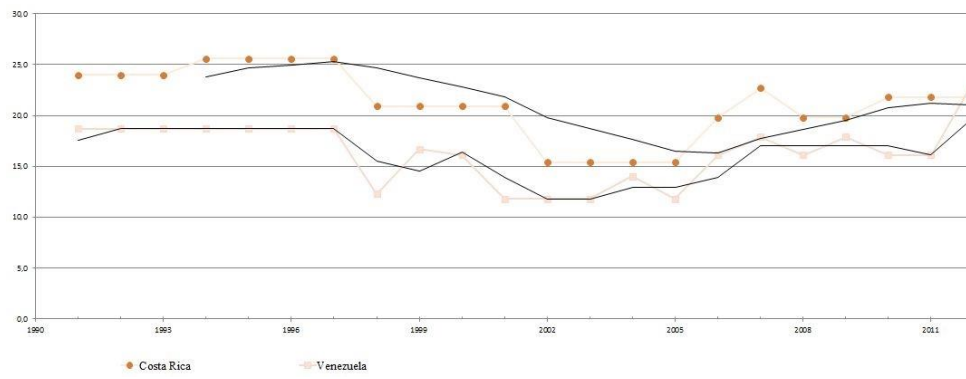
Graf 27 Stoupající trend

Zdroj: Vanhanen 2014.

Graf 28 Klesající trend

Zdroj: Vanhanen 2014.

Graf 29 Klesající => stoupající trend
 Zdroj: Vanhanen 2014.